This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i margen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibiliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

- Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål
  Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.

- Ikke bruk automatiske søk
  Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.

- Behold henvisning
  Google-"vannmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.

- Hold deg innenfor loven
  Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på `http://books.google.com/`

A 930,496

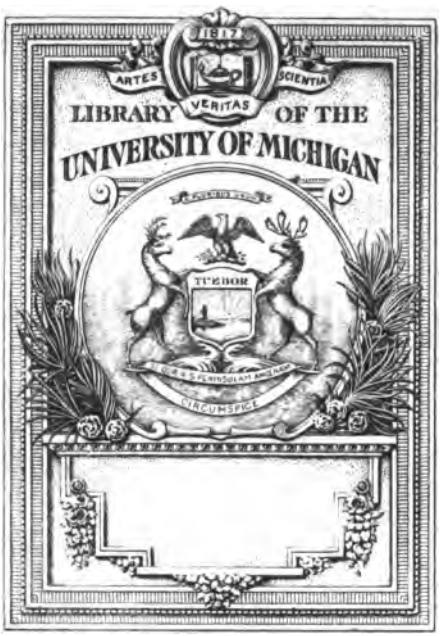

1817
ARTES VERITAS SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

Z 39.88
E49 tnw

KRISTIAN ELSTER d. y.

TORBJØRN HILLE

KRISTIANIA
FORLAGT AV H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1908

TORBJØRN HILLE

KRISTIAN ELSTER d. y.

›RBJØRN HILLE

EN FORTÆLLING

KRISTIANIA
RLAGT AV H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1908

839.88
E49 tru

Published November 2. 1908.
Privilege of copyright in the United States reserved under the Act approved March 3. 1905, by H. Aschehoug & Co.

DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI

TORBJØRN HILLE

hver gang bølgerne trak sig tilbake av grunden. Og der var likesom hele tiden nogen derinde i skumringen som smaasnakket, nogen som sutret og hulket, og nogen som søkte at trøste.

— Baaten maatte være kommet inde i sundet mellem de ytre skjær; han kjendte hvor den blev tat av strømmen, som her gik strid, trykkende sig tungt frem i det smale sund. Og han tænkte, nu førte visst strømmen ham utover, langt derfra, han skulde; eller den førte ham ind mot skjæret, hvor dragsug og brænding vilde fylde baaten.

Efter den trykkende stilhet i kveld vilde uveiret komme i nat. Saa vilde han kanske være drevet til havs uten evne til at kunne finde ind igjen. Og saa vilde den vokse den store, stormfulde magt, som han maatte gi sig over til uten kamp, bare, bare gi sig over —

Og de derinde i den lille by vilde visst ikke søke efter ham. Og heller ikke savne ham — ukjendt og ny som han var. Han hadde jo ikke nogen, som stod ham nær, eller som tænkte paa ham. Han maatte sande det nu, hvor litet han var bundet til menneskene; saa haapløst litet — han, som holdt saa meget av dem.

Han hadde ikke holdt ut at gaa alene en lang søndag i den fremmede by. Men da han rodde ut idag morges, da hadde han været saa kjæk og modig. Han hadde halt paa aarerne med de spinkle armene sine, saa det sved i haandbakene. Han var kommet saa rent for langt ut, rodd sig saa tankeløst ind i solskinnet. Og saa var skumringen over ham, og han hadde følt sig saa skræmt og træt med en-

gang, og havets ensomhet vokste, da lyset sluknet over det.

Baaten drev fremover med strømbølgerne. Han følte som en frysning den kolde avgrund, som var under ham. Han kunde ikke tænke sig at komme ut av dette forunderlige blanke mørke, som stængte paa alle kanter. Han var fanget, han var i havets magt, han maatte uten naade overgi sig til dets alvorsfulde, frysende ro.

„Herregud — hvor dog et menneske kan være ensomt," sa han, men skræmtes av sin egen stemme. Den klang saa uvirkelig herute, og det var som om der rundt omkring skalv et dypt suk til svar, og der var forvirrede, skræmte røster langs skjærene. —

— — Han hadde hele den sidste tid følt sig forlatt. Han hadde jo ogsaa før gaat mest alene; men han hadde altid følt sig rik i længsler og haap, saa han hadde aldrig tænkt paa, han var ensom. Men nu følte han det: Hvad var længsler og haap, hvad var ideer og drømme mot det at ha et menneske, som stod en nær! Havet kunde ta ham og lukke sig over ham, og der var ikke en eneste en, som vilde føle det inderst inde i sin sjæl.

Og han, som holdt slik av menneskene! Trodde paa alt det gode i dem. Han, som hadde drømt om, at han skulde bli den, som skulde bringe ny, fri glæde til menneskene, — han skulde være den ensomste av dem alle.

Ja — han holdt av menneskene! Og det var det, at de var glade og følte sig rike i sig selv og med andre, som det gjaldt om. At ikke hvert menneske sat alene og frøs til.

Hvor ensom han var! Hvorledes skulde han kunne ha ført andre til glæde, han som selv var saa fattig. Og det sa han sig selv, der han drev alene i baaten hjælpeløst med strømmen, at kom han til land uskadt i nat, saa skulde han først sætte alt ind paa at vinde menneskenes sind for sig; for i ensomhet kunde han intet gjøre.

Baaten laa stille, den var drevet ut av strømmen. Han tok til aarerne. Men han visste ikke, hvor han skulde ro hen. Og han var saa træt, saa træt, og det sved i hænderne.

Mismodig blev han sittende og se ind mot land, hvor alle linjer skalv i det bløte, urolige lys.

— Hvis der skulde hænde noget, hvis stormen kom, før han fandt til land, — og baaten gik under — —, var der da intet uten det klamme hav?

Det vilde igrunden være en tryg, en usigelig ro i det at tro paa noget. Noget som var utenfor en selv og utenfor alle tvil. Noget en bare kunde gi sig over til, hvis en var angst og forlatt.

Der var noget saart i det, at alle ens tanker tok al tro fra en —

Alle tidens tanker — de gjorde menneskene ensomme og rædde.

— — Med ett vugget baaten sig i lange, rolige dønninger. Det skvulpet om dens sider, det larmet om skjærene. Og da han snudde sig om og saa utover, gled kystbaaten saa stille og stor forbi ham — med røde og gule lys skjælvende i den svarte sjø.

Torbjørn saa langt efter den, — der den brøt ensomheten og stilheten. Der var noget saa trygt

og hjemlig ved den store rutebaat, som gik saa støt og uberørt av al nattens forunderlige lys og laat.

Han grep aarerne og rodde efter den, der han saa lanternerne lyse indover.

Dampfløiten skar gjennem mørket, det dirret og duret igjen fra øerne.

Torbjørn rystet mørket av sig, han var vaaknet og rodde, saa det fosset om stavnen. Rodde sig ut av mørket og al dets rædsel.

De første lys i byen blinket frem bak odden.

II.

Skolebestyrer Skarset stod ved vinduet og saa gnavent utover. Og mens han stod og saa paa den lille by, lette han i sin hjernekiste efter en, han kunde la sit humør gaa ut over i den friske morgenstund.

Langsomt og omhyggelig klorte han sig i sit stive, graa kindskjeg. Op og ned gik de tykke fingre, mens han suget med læberne i takt. Av og til stanste han og stirret paa neglene, som vilde han se, om han hadde kloret sig tilblods. Saa fortsatte han — jevnt og ihærdig — sit arbeide.

— Hvor han hatet, ja hvor inderlig han hatet byen. Denne by, hvor alle folk venlige og fulde av respekt holdt ham utenfor, og hvor han følte, at hans evner ikke fik rum, de visnet langsomt og raatnet bort. For han hadde eiet store evner, — særlig til at kunne forfølge og tilintetgjøre alt det forvildede og moderne, som vilde stikke hodet op og kræve plads for nye og farlige meninger.

Men der var ingen der i byen, som hadde farlige meninger, og var der nogen, saa levet de ialfald en vel fortjent skyggetilværelse. Det var besynderlig, hvor alle mennesker var blit runde og glatte, ingen kanter at hugge i, ingen hovmodige tanker at tugte.

Saa maatte han da nøie sig med at øve sin opdragende metode paa sine kjære elever, — og han hadde en utvilsom evne til at staalsætte sine unge venner til livets senere motgang og møie. Og da han var teolog, drev han sin skole i egte luthersk aand, — slik som det foresvævet ham fra de tyske læsebøker, at Luther opdrog sin søn Hans.

— Nei den lille by hadde stængt ham ute. Den gang han kom hit, hadde han endnu sine egne, friske haap, og han arbeidet mot dem med seig energi. For engang vilde ogsaa han naa op og regnes blandt byens bedste borgere. Men han vandt aldrig frem til deres sikre tone, ordene blev tunge og grove i hans mund, og hans spøk blev til splid og ufred. Og han, som elsket at høre sig selv tale til mange lyttende mænd og kvinder, blev en faamælt og ensom mand.

Skarset var bondegut — fra en liten heiegaard en mils vei fra byen. Som barn hadde han staat paa fjeldet og set den røde lysning over byen og drømt om den tid, da det skulde bli lysningen over *hans* by. Og naar han lekte, bygget han gater og hus, og det største hus var hans eget, og der var store kjeldere fulde av mat og fine klær. Og biskopen og amtmanden stod utenfor og spurte, om de maatte faa lov til at komme ind. Og fulgte han

av og til faren ind til byen, gik han gatelangs og saa paa folk og tænkte, om det nu ogsaa var en fin mand, han der møtte. Gategutter fulgte efter ham og gjorde nar av ham. Han stak hænderne dypt ned i lommen og lot dem rope; der skulde nok komme den tid, han skulde faa dem til at tie stille.

Og han naadde dit, han vilde. Sent og seigt gik det; men han saa aldrig til siden, gik aldrig et skridt tilbake, og slik krøp han sig op fra kjøkkenbænken hjemme i heiegaarden til de fines bord.

Og da han endelig sat tilbords med prest og byfoged og spiste den fine maten, saa pustet han ut. Han hadde lært sig til deres tale, han hadde lært sig til deres tanker, nu skulde han da endelig bruke den magt, han hadde vundet. Og med graadig appetit saa han sig om i livet for at finde, hvor han bedst kunde ta fat. Men da tok han til at forstaa — langsomt og motvillig, at mens han hadde sittet bøiet over boken, hadde livet ændret sig. Det var ikke længer de tunge, uvidende bønder, som sat ensomme og utestængte paa sine gaarder; nei, det var de solide, forsigtige gaardbrukere, som ruslet saa lunt omkring og hadde magten og mangt et krast haansord om de fine embedsmænd. Nu kunde han staa i sin by under den røde lysning og se det blinke bak de smaa ruter oppe i heiene og vite, at der var magten, og han var utenfor.

Han blev bange og hjælpeløs. For der han stod, der stod han ensom. Til bønderne kunde han ikke længer vende tilbake. Og blandt byens embedsmænd og borgere var og blev han en fremmed. Han sat ved deres bord og spiste deres mat, —

men derved blev det. Og derfor vokste der i ham et hat til alle dem, som hadde lokket ham bort fra heiegaarden, — til alt det fine og fornemme, som hadde lokket ham hjemmefra, — lokket ham med løfter om en magt, som laa som en rød lysning over byen.

Og saa blev han sittende alene i en krok og saa, hvorledes livet blev borte for ham. Og han syntes, at livet hadde bittert mishandlet ham. Han, som engang hadde drømt om saa stor en magt, han maatte nu nøie sig med et parti blandt byens hellige, som tok ham til fører for hans mange vakre ords skyld, og fordi han var litt finere end dem og allikevel en av deres egne. —

Aa — han var inderlig harm paa den lille by, der han stod og saa utover den i den stille augustmorgen, hatet den endnu mere, fordi den saa saa stilfærdig og uskyldig ut.

Han samlet protokollerne sammen, det var skolens første dag. Og han husket, det var idag, han skulde komme den nye lærer. Han hadde hørt ham omtale — Torbjørn Hille, denne unge radikaleren! Nu kom han ham ret til pas. Han skulde mase ham, han skulde knække ham.

Han smækket med tungen, klødde sig i skjegget og gik nedenunder.

Bare lærer Smith var kommet. Han stod ved vinduet i læseværelset og krummet sin lange, slitne krop ved tanken paa de kommende lidelsesfulde dage.

„Velkommen til skoleaaret," sa bestyreren; „nu har vi igjen et aar foran os i ydmygt og kjærlig

samarbeide, ja, ja, Smith — vi to kommer nok ut av det med hinanden.«

Lærer Smith skar tænder; han hadde lært sig til at gjøre det, uten at det kunde høres; men han visste, nu skar han tænder, det likesom lindret.

Bestyreren fik fat i bibelen og Luthers taler, — skoleaaret indledes altid med en andagt. Og mens han bladet gjennem den hellige bok, fór der en tanke op i ham, som fik ham til at klø sig frydefuldt i skjegget.

Litt efter litt kom lærerne; det var et par teologer og resten seminarister — ivrige maalmænd med rake rygger og sterke haker.

Skolebestyreren saa op og plirte med sine smaa øine. Han holdt op med at klø sig, foldet hænderne og sa ydmygt frem for sig:

„I Jesu navn skal al vor gjerning ske.«

Der blev ganske stille, som altid naar bestyreren holdt en av sine smaa, private andagter.

I det samme banket det haardt paa døren, og Torbjørn Hille kom ind. Han stanste litt og saa sig om og møtte bare nysgjerrige og kolde øine.

Det var let at se paa ham, der var ikke drysset mange aars skolestøv over ham. Som han stod der, høi og smuk, var der noget friskt og utfordrende ved ham, som ikke passet i det lille, mørke lærerværelse.

Torbjørn gik hen til skolebestyreren og hilste.

Men skolebestyreren saa ham ikke. Han sat endnu hensunken i sin stille andagt. Og først da Torbjørn anden gang nævnte sit navn, saa han op.

„Aa — er det Dem — min unge ven,« — skole-

bestyreren grep begge hans hænder og saa længe paa ham —; „det glæder mig meget at se Dem, — det har personlig været mig et ønske at faa Dem hit," — han saa igjen længe og faderlig prøvende paa ham —: „Deres ansigt tiltaler mig, — undskyld, jeg sier det saa uforbeholdent, — vi skal nok komme ut av det med hinanden."

De øvrige lærere brummet — maalgruppen endog høilydt. Mottagelsen var en aabenbar skuffelse; ellers pleiet en ny lærer at være lynavleder en lang tid; men lærer Smith rystet medlidende paa hodet, han kjendte sin foresatte.

Skolebestyreren saa sig om og sa stille og blidt: „Det er idag første dag i det nye skoleaar. Vi skal nu møtes med alle de unge sjæle, som er git os i varetægt, — alle dem, som vi skal lede frem til kundskap, gudsfrygt og en brukbar middelskoleeksamen. La os hver for os love ham, som er over os alle, at vi med flid og ydmyghet vil ofre os for vor gjerning. Og la os vaake over, at den rette aand altid er i vort arbeide, — hans aand —", — alles øine fulgte den fete finger, som pekte paa et stort billede av Martin Luther.

Skolebestyreren sukket og klødde sig langsomt i skjegget. „Og før vi begynder vor gjerning, vil vi samles med vore elever til en kort andagt. Jeg vil læse for dem en liten præken, og vi vil synge en salme sammen, — og kanske De, hr. kandidat Hille —," hans stemme var ganske læspende av venlighet, — „kanske De saa vil, — det pleier at være den nyankomnes forret —, bede Fadervor for os og gutterne."

Torbjørn Hille skvat til; han gik urolig et par skridt frem, stanste og sa stilfærdig:

„Nei, — det kan jeg ikke — hr. skolebestyrer.“

Skarset saa forundret paa ham.

„Kan De ikke? Men hvorfor —?“

„Jeg er ikke teolog.“

Det var ganske stille i lærerværelset. Men bestyreren sa mildt bebreidende og bedrøvet:

„Det gjør mig hjertelig ondt, — ja, det var mig en stor skuffelse. Det har da ikke hændt mig før, at en ung lærer ikke vil læse sit Fadervor. Men jeg er sikker paa, det snart vil rette paa sig. De vil nok snart læse Fadervor for os, min kjære, unge ven. For idag er De fritat. Lærer Smith, — vil De læse Fadervor.“

Han stod litt og saa sig om. Saa foldet han igjen hænderne og hvisket:

„I Jesu navn skal al vor gjerning ske.“

Han gik; hans tunge skridt gav gjenlyd i de tomme ganger. Lærerne fulgte langsomt efter.

Torbjørn kom sidst. Og som han gik og saá paa alle de lutende rygger, tænkte han: Det er mig, som skal finde vei for alle de modige tanker!

III.

Lærer Smith kom luskende bakgaten i skyggen av sit hus. Da han var kommet ind i gaarden, rystet han sig. Det var lykkes ham ogsaa denne gang at gaa sin søndagsspasertur uten at bli stanset av et eller andet fordømt nærgaaende menneske.

Han gik ind i det mørke kjøkken, hvor hans kone stelte med middagsmaten. Han gryntet mis-

fornøiet, han lugtet stekt makrel. Hans kone dukket sig over panden.

„Makrel er saa billig nu — søte manden, — og der var virkelig ikke flere penger i kassen —."

„Nei — naturligvis —", han stanste og saa forarget paa hende; „naturligvis var der ikke flere penger i kassen. De stakkels makrel er vel endog kjøpt paa kredit? Ja vel, — du tier og rødmer! Her skal jeg, Abraham Smith, sulte i en elendig hule, — og ikke ti skridt herfra mæsker den rike mand sig! Hvad? Jeg, — Abraham Smith! Og spør du saa, hvem der er den aandelig overlegne — han eller jeg, — tviler du saa om svaret? Jeg — som i mine store stunder har mod til at se den bitre sandhet i øinene, jeg, den fattige lærer eller han, den mæskede, rike mand!"

„Ja, ja, søte manden, det vet jeg jo saa godt."

„Vrøvl," sa han overlegen, „du vet intet. Og har ingen ret til at vite noget. For din skyld og for mine 8 børns skyld har jeg ydmyget mig, solgt min overbevisning tomme for tomme, fornegtet mine venner, — om de fortjener et saa stolt navn —, laant min vittige pen til forsvar for mine fiender, forsvaret løgnen og angrepet sandheten, — alt forat du og mine 8 vergeløse børn skulde faa noget at leve av."

„Ja, ja, søte manden, jeg vet —"

„Intet vet du! Men jeg bærer mit hode like høit! Jeg frikjender mig helt og holdent. For bak det alt blusser en skjult ironi, og hvert ord bæver av spot over sig selv. At kjende sig selv, — det er livets visdom! Og jeg kjender mig selv. Og jeg

vet, — at alt, hvad jeg har skrevet og talt for magthaverne, — det er alt bare den blodigste, den vittigste ironi over dem og deres magt."

Han gik et par ganger frem og tilbake og sa saa litt roligere:

„Derfor kan jeg frikjende mig selv. Folk sier, jeg har forraadt frihetens sak. De dumme, tykhodede mennesker. Jeg skal si dig noget: Herhjemme er der ikke noget, som heter frihet. Folk vet ikke, hvad det er. Men jeg, jeg vet det! Fri er først den sjæl, som tør tillate sig alt, som tør angripe alt, selv det, en selv syntes var helligst, — naar det bare sker med ironiens blodige smil om de hvite, fortrukne læber."

„Du maa virkelig flytte dig, søte manden, du staar iveien." Smith saa paa hende. Ingen forstaaelse! Men hun var jo ogsaa hans tjenestepike, som han bare hadde git hustruens navn. Han vedblev altid at være den ensomme. —

— Da han kom op i den lille stue, stod der en herre derinde. Smith rettet nervøst paa brillerne, — jo det var Torbjørn Hille.

Smith krøp sammen, han saa sig om efter et smuthul og mumlet noget om, at hans kone snart kom.

„Jeg har en hilsen til Dem," — sa Torbjørn, — „fra redaktør Barfoed."

Lærer Smith stirret med runde, forfærdede øine frem for sig og verget med haanden.

„Det er meget — meget længe siden," sa han, „jeg husker knapt, — slet ikke ven —."

„Da husket Barfoed Dem godt. Det sidste, han sa til mig, var, at jeg skulde gaa op til Dem. „Naar

De har slike radikale fornemmelser," sa han, „saa maa De sætte Dem i forbindelse med min gamle ven Abraham Smith." Han sa, De var den mest rødglødende radikaler, han nogensinde hadde kjendt."

Smith hadde sat sig ned. Han saa slapt frem for sig og mumlet:

„Saa, sa han det — jasaa De — —

— Men jeg forsikrer Dem, — han kjendte mig ganske flygtig — bare ganske flygtig —."

„Og nu er det ganske rigtig" — sa Torbjørn — „jeg er en slik rød radikaler. Og da byen visst ikke har saa mange av den slags, saa tænkte jeg, det var bedst, at vi holdt sammen, vi faa —."

„Nei, nei, nei —" Smith verget for sig med haanden, — „det er en fuldstændig misforstaaelse. Jeg forsikrer Dem, — jeg ser paa alt med andre øine end dengang; jeg var ung, forvildet, — nu ser jeg paa alt med et mere, — et mere — mere — luthersk syn" — kom det hjælpeløst.

Torbjørn saa opmerksomt paa ham; — og saa forstod han. Han gik like hen til ham:

„Vet De, hvad Barfoed fortalte mig? Han sa, De engang hadde slik magt over ham, at han i sine unge aar fik hele sit livssyn præget av Deres —"

„Nei — sa han det! Saa han sa det. Ja, ja, jeg husker en kveld —, som det var igaar —! Vi kunde det vi — ja! Og allikevel —! Nei, nei, — livet er ikke slik!

Men de dage — jeg husker dem! Da var en ung — ugift — ak ja!" Han reiste sig, gik hen til vinduet og saa ut.

„Allikevel — unge mand — livet er ikke slik.

Vi tok feil — baade han og jeg — og alle de andre. Han tør nok — formue — ugift — store forhold — fri paa alle kanter. Dengang kunde jeg og. Aa, — hvor det er længe siden. Den første tid hernede — da turde jeg ogsaa — like indtil — aa ja — forbarme sig — —"

Han saa frem for sig — gammel og forgræmmet.

Men med et slog han hænderne sammen.

„Ja — ja — De forstaar —," sa han urolig, og et helt livs angst dirret i stemmen — „det er jo bare min spøk. Jeg var et naragtig ungt menneske dengang. Jeg visste intet — — de andre var saa meget klokere; — ja — men saa se da ikke slik paa mig, menneske, — aa, hvor har De ret til at foragte mig —"

Han løp mot døren. Der stanste han med bøiet hode; saa sa han med en tynd, rusten stemme uten at se op:

„De forstaar, — ja, De forstaar, — De gjør mig den tjeneste ikke at tale om, at De har besøkt mig — ja, jeg er meget taknemlig — men —

— — Skulde De engang, — som kollega naturligvis og bare som kollega, — ville se op til en ensom mand — slik i skumringen — til et litet parti schak — som kollega naturligvis, — — — saa kunde De jo da — slik i al fortrolig hemmelighet — nærmest for spøk — fortælle mig litt mere, — om hvad han — redaktør Barfoed har sagt —"

Og saa smat den lange skikkelse ut.

Torbjørn stod alene. Han saa mot den lukkede dør og ventet. Men der kom ingen.

— Saa dypt kunde altsaa et menneske synke.

Saa usselt, saa feigt kunde det altsaa fornegte sandheten, svigte sine reneste idealer.

Torbjørn kunde ikke forstaa dette. At et menneske, som engang hadde set, for nogen pris i verden skulde kunne fornegte, hvad det saa! At et menneske, som visste sandheten, skulde kunne leve med løgn!

Arme, ulykkelige mand, — om han kunde række ham en haand og redde ham —!

Torbjørn snudde sig langsomt om for at gaa. Men i det samme kom en ung pike ind; hun stanste ved døren, hilste stivt og blev staaende.

„Vil De tale med far —?" det var slik dyp, alvorlig stemme, hun hadde.

„Jeg har netop talt med Deres far," sa Torbjørn og nævnte sit navn.

„Jeg er Anna Smith," sa den unge pike med et litet vrid med skulderen. Hun saa ut, som hadde hun sagt noget, hun var vandt til vakte ubehag. Hun gik fra døren — langsomt. Hun var halt.

Han stod litt og saa paa hende. Vilde hun ikke se op igjen? Hendes øine hadde været saa alvorlige og tungsindige. Hendes mund var rød og fyldig.

Saa længe saa han paa hende, til hun igjen slog sine øine op. Men da var hendes blik fuldt av trods.

Torbjørn maatte se forbi de øine, — de var saa underlig brunrøde i sin glans. Han vilde gaa. I døren vendte han sig for at si farvel, blev saa igjen staaende og se paa hende. Hvor brændte ikke hendes blik, og hvor saa hun ikke trodsig ut, — og det skalv om hendes mund.

Saa gik han.

IV.

Heiene var fiolette av al den blomstrende lyng; rundt tjernet stod sivet gulbrunt, og vandliljerne var blomstret av for længe siden. Naar blæsten strøk henover tjernet, reiste de brede hjerteblade sig og klasket med smaa, rappe slag mot bølgerne.

Der løp en liten sti indover heiene, den smat og smøg sig frem mellem store, nøkne stene, den blev borte i lyngen, kom frem igjen og løp over en liten bæk; bækkens klunk og kluk var det eneste, som var at høre, et litet stilfærdig klunk av og til paa veien mot tjernet.

Henover de ensomme, melankolske heier fløi der en stor, blaahvit maake. Og stanste en og lyttet, — saa hørte en en sus, som steg og sank, — det var ikke blæsten, — det var havet selv.

— Det var slik underlig graa stemning i luften, syntes Torbjørn, han stod ved tjernet og saa utover. Men herute var allikevel ikke saa ensomt som derinde i byen, hvor der var mennesker, som intet hadde med ham at gjøre.

Men det var underlig, hvor det var blit stilt og utdød paa heiene allerede. Det var bare et litet, mismodig pust, som strøk over tjernet, — ellers saa laa den fugtige, graa høstluft tungsindig og ganske stille over lyngen.

Og han syntes, der han sat, at han for første gang helt ut forstod, hvad det vilde si, at høsten kom. Dagene vilde bli korte, mørke, regn og skodde vilde hænge over ham hver dag, — og det vilde være længe, længe til næste vaar.

Vaar — herregud — hvor han følte en saar længsel efter vaaren igjen, — nu sommeren døde.

Aa, vaar, vaar, — ny, ung sol over de hvite hus, over de brune marker og de tunge skoger. Nye længsler og nye haap, — indtil sommeren kom, og sommeren døde.

Denne vaar, som var svundet, — hvor hadde han ikke længtet ut; hvor hadde han ikke længtet til nye mennesker, nye sind, sind, som han kunde vinde.

— Han hadde drømt om at holde to bløte, varme hænder i sine, længtet efter at se ind i to lyttende, troende øine — — —

Og nu var det høst — —

— Derinde bak heiene laa den lille by med sine hvite hus som en fredelig kirkegaard. Lunt og indeklemt mellem knauserne og nuterne laa den, og lave skjær stængte for det aapne hav. Derute kunde en se havet, det store, rastløse hav bryte sin kraft. Inde mellem øerne døde stormen. Den blev bare til en kold, sur blæst, som kastet det gule flyvesand over byen.

Og byen laa doven og indeklemt og levet paa de stumper, en paalandsvind drog med sig ind fra havets store stormer. Og menneskene sat trygge ved de smaa ruter og speidet og sladret og lot sladren flyte videre — som det gule flyvesand den sure, kolde blæst kastet over byen. —

— Torbjørn saa mismodig ind over heiene. Det var i denne by, — hadde han tænkt —, at han skulde føre sin første kamp for det frie, glade liv.

Aa — denne ensomhet, han kunde ikke aande i

den. Han maatte leve sammen med kloke, fine mennesker, som forstod ham. De maatte saa gjerne synes, han hadde uret, de maatte saa gjerne kjæmpe mot ham, — bare, bare ikke denne stilhet om ham.

Hvor han længtet efter mennesker!

— Mens han sat slik ved tjernet og kjendte høstluften la sig klam omkring ham, saa han en ung pike komme henover stien. Hun haltet — tungt og træt —; nu, hun trodde sig alene, la hun ikke skjul paa det.

Da hun var like ved ham, reiste han sig og hilste. Hun stanste misfornøiet og gjorde straks mine til at snu.

„Gaar De saa lange turer, frøken?“ spurte Torbjørn.

„De mener, fordi jeg halter“ — svarte frøken Smith.

Han blev straks mismodig, — han kunde da tænke paa andet, end at hun haltet. Hun vilde snu, — men allikevel — saa let slap han ikke et menneske idag.

„Skal De indover til byen, saa kunde jeg kanske faa følge?“ spurte han.

„Værsaagod,“ svarte hun, „hvis De vil gaa saa sent.“

De gik bortover stien. Hun foran og han saa, hvor hun strævet for at gaa fort.

Efter en stund sa han blit:

„Jeg har god tid; skal vi gaa saa fort?“

Hun vendte sig og saa kort og mørkt paa ham. Saa gik hun endnu fortere.

„Vi er jo ogsaa en slags kollegaer," forsøkte han.

„Nei — jeg er ikke lærerinde længer. Jeg blev opsagt," la hun til; „jeg kunde ikke holde disciplin, het det. Der var aldrig støi at høre i min klasse."

„Men hvorfor —?"

„Hvorfor —," hun stanste og maalte ham med øinene. „Fordi jeg ikke lyver! Ellers lyver jo alle nu —, bare det at de lyver litt pynteligere end før —, det kalder de ogsaa et fremskridt. Og saa er jeg jo min fars datter —."

„Si mig engang, frøken, — kan De, — gaar det an, at jeg spør — hvordan er det egentlig med Deres fars stilling, — jeg mener —"

Hun svarte ikke, gik bare videre.

„For det, at han i sin tid hadde litt frisindede meninger —"

„Hadde —," nu stanste hun igjen, øinene gnistret rødbrune; „min far har de samme meninger nu som altid — inderst inde."

„Ja — gudbevares —," sa han helt bestyrtet.

Pludselig blev hun ved: „Fortæller De nu paa skolen, hvad jeg har sagt om far —?"

Han slog utaalmodig ut med haanden.

„Herregud, frøken, — skal vi ikke heller være enige om at bryte av dette følgeskap. Det later jo ikke til, jeg kan aapne min mund uten at saare Dem. De maa visst være meget nærtagende. Det gjør mig meget ondt at høre, at Deres far har de samme meninger nu som før — uten at turde vedkjende sig dem. Men vær De tryg, — hverken det ene eller det andet skal bli omtalt."

Han vilde vende om, men hun stanste ham:

„Aanei, — det er ikke sandt — jeg er ikke slik. Men" — hendes øine stod fulde av taare —, „jeg har jo saa ondt for at tro nogen. Ikke for det jeg selv har mødt av motstand, — nu er alt mig likegyldig. Tro ikke ondt om far. Hvem vet, — var vi blit trampet, forhaanet og mishandlet aar efter aar, — og ikke et eneste menneske som forstod os, — aa nei, De kan ikke forstaa, hvad far har lidt. Mor — min mor — døde saa tidlig. Og han er dog finere end alle de andre. Aa — kan De ikke forstaa, hvor jeg maa mistro alle mennesker, — de svigter jo alle —, nu søker jo alle bare at faa ro, og alle saa skal de møtes paa halvveien, — ikke sandt, De forstaar mig?"

Hun saa ivrig paa ham. Og han saa, hvor hendes ansigt var barnslig og bløtt.

„Skal tro, om De ikke gjør Deres medmennesker litt uret," sa han; „det, det gjælder om, er da at forstaa hinanden, — kunne ta alle mennesker op i sin sympati, kunne bære over med dem, holde av dem med alle deres feil og skrøpeligheter."

Hun vendte sig skuffet bort:

„Aa, — De er som alle de andre; — forstaa, forstaa, komme imøte og undskylde. Aldrig staa rak med sin mening, — bare tomme løfter altsammen og saa sukke: Herregud vi er da alle mennesker."

„De er streng, De frøken," sa han og lo.

„Det er ikke noget at le av," sa hun hvast; „er det kanske ikke slik? Vi skal bære over med folk, med deres synder og deres religiøse overbevisning. Vi skal bære over med de fattiges krav. Vi skal

respektere det ene, og vi skal respektere det andet. Et samfund skal da ha plads for alles meninger, — alle menneskers *krav* skal trives —"

„Ja — er da ikke det rigtig nok?"

„Skal da ogsaa løgnen trives?"

„Nei, løgnen —; men hvad er saa egentlig løgn?"

„Jo — jo, — den værste løgn er netop at gaa halvt med paa alt. Men der skrives og der drøftes og der tænkes og der grubles, — og alt gaar op i snak og tryk — og saa sukkes der tilslut: Herregud vi er alle mennesker. Aa — bare der vilde være *en*, som sa helt ut *sin* mening, som ikke bare vilde ha plads for sin mening, men som vilde kjæmpe til døden mot enhver anden mening, som for ham var løgn og feighet, usandhet —! Men det er der ingen som tør!"

„Aa — tør —"

„Nei, — det har ingen mod til."

„Ja, — er De saa sikker paa det?"

Hun braavendte sig mot ham:

„Turde De?"

Han hadde nær sagt ja med engang, — men saa tænkte han sig om. Og saa prøvende paa hende, — der hun stod og stirret forventningsfuldt paa ham.

„Ja — jeg ikke alene tør, — men jeg vil!"

„Si aapent og ærlig Deres fulde mening — uten avslag?"

„Ja."

„Og staa urokkelig fast ved, at det er sandheten, — og det andet, det halve, det er løgn?"

„Ja!“

„Turde De — virkelig —?“ Hun saa barnslig glad paa ham.

„Det er jo derfor, jeg lever,“ sa han stille.

„Turde De —? Aa jeg er saa vantro. Gi mig et bevis da!“

Han stod længe og saa paa hende; saa sa han:

„Et bevis! Ja — kanske! Tænk om vi to hadde en gjerning sammen. Hvad mener De, om vi to slog os sammen og dannet et forbund til opreisning for Deres far!“

Hendes øine spillet: „Hvordan mener De? Tror De virkelig, det kunde la sig gjøre?“

„Ja — skulde ikke vi to slaa os sammen om at vinde respekt og ære — seier og — for de meninger, som engang kostet Deres far saa meget.“

Hun saa litt mistroisk ut.

„Og saa skal der falde glans over Deres far, som den, som var den første, som stred for sandheten her i byen.“

„Aa, om det kunde gjøres —,“ hun saa andægtig paa ham.

„I al slik kamp er det først to eller tre, som eier begeistringen. Saa vokser den. Tilslut blir den en storm, som løfter alle med. De kan tro, jeg længes efter at ta fat. Jeg gik her og frøs, for jeg hadde ikke faat tak i mig selv. Nu har De vist mig veien, nu gaar jeg modig til kampen. Og De kan tro, her er mange, som længes.“

Men hun rystet mistrøsig paa hodet: „Aa, De kjender ikke os hernede. Vi har ingen glæde, ingen

længsler. Nei, vi er ikke glade nok til de længsler, De taler om."

„Nu maa De ikke være saa mismodig. Husk det gjælder Deres far!"

„Men saa maa De ikke svigte mig."

„Hvor De er fuld av mistro."

„Jeg er vant til, at folk svigter," sa hun tørt.

„Og De er da knapt tyve aar," mente han.

„En og tyve!"

„Naa, — jeg lover Dem ikke at svigte. Men saa faar De heller ikke lov til at være mistroisk."

Hun saa længe og grundende paa ham. Saa sa hun: „Jeg tror paa Dem," og rakte ham haanden.

„Tak," sa han og holdt den. Hun trak den langsomt til sig, — saa forundret paa ham, — hvorfor holdt han igjen —? Saa nappet hun den hurtig til sig, blev rød og saa til siden med et litet, skjælvende smil.

De gik stilfærdig videre. Og da hun tok til at tale igjen, skalv endnu smilet om munden, og der laa som en skjær lysning over øinene.

„Tænk om det kunde lykkes os at gjøre far glad igjen," sa hun; „sikker paa sig selv, slik at han turde være helt og frit, den han er, — aa far er saa god."

Hun gik langsomt og støttet sig tungt til stokken.

„Det som far er mest bange for, — det er, at hans gamle venner i Kristiania skal faa vite noget, — og bange for, at disse — onde — mennesker her i byen skal faa vite, at de har været hans venner. Tænk, om han turde være som før mot sine venner!"

— De var kommet like utenfor byen og stod og saa sig tilbake. Det var tat til at regne saa smaat, — det laa en fin sølvgraa taake over de gulnende skoger og fiolette heier.

„Er De glad i at løpe slik i heiene?“ spurte han og saa utover.

„Aa — løpe —,“ sa hun bedrøvet: „jeg vilde saa gjerne løpe langt — langt; — men jeg kan nok bare spasere litt, jeg. Jeg er jo halt.“

— — Gjennem byen gik hun alvorlig og svarte knapt, naar han talte til hende. Men da de skulde skilles, tok hun hans haand og saa saa fuld av tillid paa ham.

„Tak — aa tak,“ sa hun, „idag har jeg faat saa mange haap.“

Hun gik hurtig ind. Han hørte stokken og den den tunge fot opover trappen.

V.

Gamle Karsten Hille hadde været noget av et geni. Torbjørn hørte ofte som gut folk si: „Det er søn av matematikeren —,“ det satte ham straks i en egen stilling, han blev noget utenfor sine jevnaldrende. Og han visste godt, at folk sa, at hadde ikke gamle Hille været saa rent henfalden til drik og andet, som værre var, saa vilde han ha været professor, ridder av mange ordener og en europæisk berømt mand. Istedet var den gamle havnet som en meget fordrukken og fattig privatlærer, — de fleste skoler hadde lukket sine døre for ham. Og hvor dygtig han end kunde være til at regne,

gamle Hille, sit eget personlige regnestykke fik han aldrig til at gaa op. Han skrev altid de største og dristigste tal, og resultatet blev altid et bedrøvet og fugtig minus.

Om kveldene, naar arbeidet var slut, og før den gamle var helt fuld, saa tok han sønnen hen til sig, og saa fortalte han. Det var om sin ungdom, han fortalte. Og bedst likte han at tale om politik, fortælle om alle de djærve kampe i frisindets og gjennembruddets aar. For han hadde været en løve av en radikaler alle sine dage. Det hadde heller ikke hjulpet ham, den tid han søkte at balancere sig op de glatte universitetstrin.

Blev han saa mere fuld, tok han med stigende harme til at fortælle om sine kampe og skuffelser, dengang han søkte universitetets støtte for at utdanne sig videnskabelig. Men nu kunde det staa der, det kongelige Fredriks universitet, den oldenborgerseng! Nu kunde de sitte der og angre! For han var den, han var. Og han reiste sig i hele sin høide og slog sig paa sit brede bryst, og saa sa han: „Nu ser de efter mig med dumme øine! nu gramser de efter mig med lange fingre! Men nu kan det være det samme. Jeg sier med en berømt avdød: Jeg vet!"

Og saa gik han og la sig.

Men ikke hadde han smeldt døren efter sig, før moren tok Torbjørn ind til sig og sa ham, hvor ufornuftig det var av far at tale slik. For selv om han hadde ret, hvad nyttet det her i deres fattigdom! Og saa fortalte hun om *sin* ungdom, om den verden, hun hadde levet i som ung pike, en verden, hvor det først og fremst gjaldt at være dan-

net og nobel, hvor menneskene omgikkes hinanden fine og glade; hun fortalte, hvor hendes barndomshjem hadde været lunt og komfortabelt. Og Torbjørn fik tidlig en stor længsel efter denne herlige verden.

Torbjørns mor døde, da han var en 8—9 aar. Efter slik han selv husket hende, og efter hvad nogen slegtninger, som pludselig dukket op og igjen forsvandt, hadde talt sammen, hadde han det indtryk, at moren hadde iført sig sin brune, slitte silkekjole og gaat over til den bedre verden, som hun altid hadde talt saa rørende om.

Gamle Hille blev om mulig endnu mere fordrukken efter konens død; han slet med et par privattimer, — det blev altid til øl og dram, og saa fik de andre se, om de kunde finde noget til mat. Det meste, de hadde at leve av, var onkel Falbes lille pension. Onkel Falbe var en morbror av gamle Hille; denne hadde „tat ham til sig", da konen døde; den gamle spiste saa litet, saa det var en ren indtægt.

Torbjørn hadde aldrig drømt om noget saa gammelt som onkel Falbe. Og allikevel blev han skyld i Torbjørns første skuffelse — den første brustne illusion. Den gamle var saa ærværdig, det smukke, hvite haar laa langt nedover skuldrene; hans ansigt lignet ganske et indtørket, gulrødt eple, og de klare, blaa øine saa saa mildt paa dem alle. Torbjørn tænkte altid, at onkel Falbe hørte nok hjemme i hin fine verden, moren hadde talt om.

Men saa en kveld, han kom hjem, hørte han det pusle og le og fnise i trappen. Han bøiet sig

frem og tittet forsigtig op. Der stod den hvithaarede gamle onkel Falbe og kløp en av tjenestepikerne — en rigtig sotet en — i leggene. Og piken skrek og lot sig knipe.

Torbjørn listet sig forsigtig bort, — onkel Falbe kunde visst allikevel ikke høre hjemme i morens fine verden. —

Mens Torbjørn gik for presten døde baade faren og onkel Falbe, og han kom i huset hos en ugift faster. Hun bodde i en leilighet av størrelse og lugt som en markætt nøtt. De bodde høit — i fjerde etage i bakgaarden, — det var en uhyre leiegaard — og med utsigt mot en skidden brandmur. Gaarden var fuld av svarte, skrikende, stinkende, livsfarlige og i livsfare svævende unger og halvpaaklædte kvinder, som slos, drak, kjeglet og skjelte, hang ut av vinduer og over trappegelænder — alt for at vareta sine hellige moderpligter og verne om sit dyrebare avkom. Der stod altid dører aapne til rum, som burde ha været avlukket, og fra alle leiligheterne veltet der ut en lugt, ubestemmelig av art, omtrent som om al verdens stank blev rørt sammen derinde, og saa nogen midt op i denne onde lugt en brændende varm sommerdag tok til at steke makrel. Og naar de luftet et eller andet sted i huset, fór tante Kristine op og bandte — ganske litt, men bandte virkelig — og lukket alle vinduer og dører tæt til.

— Om dagen gik Torbjørn for presten — en alvorlig og sterkt krævende mand, som talte til dem om at bevare sin sjæl uplettet. Konfirmationsundervisningen gav en egen angst — en vag og forsagt

sværmen og urolig tvil, en længsel efter at være den utkaarne, som skulde rense verden for synd og nød og skape en fri og ren kristendom med store sedelige krav til sig og andre. Men om natten, naar han laa vaaken, og tankerne stred i ham, og ungdommen hidset i hans blod med drømme og tanker, som slog som røde, fortærende flammer om hans lille, hvite tempel, — da kunde han fare op i sengen og lytte, — stirre opspilt av angst ind i mørket, — det puslet og det hvisket saa underlig i hele huset, nogen løp op og ned paa loftet og i trapperne og rotet i alle krokerne. —

— — „Det er husrotterne," sa tante Kristine.

— — — Om kvelden, naar han var færdig med lekserne, satte han sig hen til vinduet og saa utover byen. Han kunde saavidt skimte den, og han blev sittende og se mot det røde, slørede lys over himlen, og lytte til dens fjerne dur og larm. Da drømte han igjen om morens fine verden, og den fik ny glans og farve og blev hævet høit over det daglige stræv; han gav den alt det sværmeri, konfirmationsundervisningen hadde skapt, og som blegnet saa hurtig; — det var i den fjerne og hvite verden, at han skulde skape den frie, rene — om ikke netop kristendom — saa noget — ja, noget svævende, rent noget med sterke sedelige krav.

Han skjønte ialfald det, at i tantens hus, der fandt han ikke noget av morens verden. Og heller ikke hørte de gjester, som kom der, til nogen som helst fin verden med sedelige krav.

Det var særlig én gjest, som han aldrig kunde fordra. Det var en liten lysebrun, fet mand med

store, gule tænder, — han saa livagtig ut som en rotte. Han sat altid og hvisket og tisket med tanten. Og samtalen endte gjerne med, at de saa hen paa ham og rystet betænkt paa hoderne.

— Da han var blit student og tok til med studierne, var det likesom, det lettet litt for ham, han følte sig friere og gladere til sinds. Han var høi og rank med stort lyst haar og en klædelig melankoli. Han var godt likt av alle — kamerater og professorer, — og hadde en egen evne til at tale med om alt mulig; han lærte hurtig — litt løst — og hadde særlig anlæg for matematik.

Som student gjorde han de første forsøk paa at skrive. Det kom av de knappe lommepenger, — han fik søke at tjene litt ved at skrive i aviserne. Han skrev smaa politiske artikler, digte og skitser. Han sendte dem først med posten — og hørte aldrig noget om dem; sendte saa noget nyt med stadig nyt haap og hørte fremdeles intet. En og anden gang gik han op i redaktionen med det, han hadde skrevet, — sat i forværelset og skalv og bævet av angst og andagt. Saa slap han ind, redaktøren saa længe og tungsindig paa ham, — snuste litt paa papirerne, gren og bad ham om at komme igjen. Og han gik fuld av haap og kom igjen og fik de smukt skrevne ark puttet i hænderne med et „beklager" og maatte saa løpe spidsrot gjennem de ytre kontorer, hvor journalisterne sat bøiet over pultene og smilte surt til ham. Han skammet sig og forsøkte paany, — kastet sig skjælvende over morgenaviserne, — men fandt aldrig sit navn.

Men saa en kveld, „Rotten" var paa besøk, brøt

denne pludselig av sin hviskende samtale med tanten og sa over til Torbjørn:

„De vil nok gjerne skrive i aviserne, De student."

Torbjørn blev blussende rød.

„Ja, ja — det er ikke noget galt i det. Skriv De, far, og send det til mig, saa skal jeg se, hvad jeg kan gjøre med det, men la det pinedød være noget radikalt noget."

„Rotten" var et eller andet unævnt ved en ganske liten, bloddryppende avis.

Og med bitterhet i sind over sine mange forgjæves forsøk paa at støtte de bedre aviser skrev Torbjørn saa en glødende artikel —, uten han egentlig visste, hvad det betød, det han skrev om.

Nogen dage efter møtte han en av professorerne, — en som særlig hadde tat sig av ham; professoren var en høi, alvorlig mand, han saa misfornøiet snart paa Torbjørn, snart paa en avis, han holdt i haanden.

„Skriver De i slike aviser De — student Hille?"

Torbjørn rettet sig op, han visste slet ikke, hvad det gjaldt, derfor svarte han litt skarpt:

„Den ene avis kan vel være like saa god som den anden — hr. professor."

Professoren smilte irriterende overlegent:

„De vet nok ikke, hvor sandt det var, det De der sa."

Men saa la han til:

„De skal allikevel ikke gjøre det. Det sømmer sig ikke for en nobel, dannet mand."

— En nobel, dannet mand, — det var et signal fra morens verden, — han grublet en tid over det.

Det var altid, som om han blev sat utenfor alt det, som var nobelt og dannet, — som han slet ikke selv kunde finde frem dit. Og det var nok ikke med slike midler som at skrive i en tvilsom avis, at han naadde frem. Det skulde være slut.

Men næste gang, det knep med lommepengene, skrev han igjen. Og professoren sa intet; men han tok sig heller ikke slik av ham. Til trods for at Torbjørn syntes, han hadde skrevet noksaa moderat.

Paa den maate vandt han et slags navn. For efter som han skrev, merket han, han skrev baade skarpt og morsomt. Men skrev han en gang imellem bare saglig og sandfærdig — glødende av hellig iver for den gode sak, — saa kom „Rotten" tilbake med manuskriptet og sa: „Det melkepap kan vi ikke bruke." Saa skrev Torbjørn det om, — forbitret og skamfuld — vred paa det samfund, som tvang ham til slikt. Det fik han mange penger for.

Han kom ind i de større blade og blev uavhængig av „Rotten". Redaktør Barfoed klappet ham paa skulderen og sa: „De minder mig om min egen ungdom. Nu er der faa som Dem." Og redaktør Barfoed eiet byens største radikale avis.

Men Torbjørn følte sig utilfreds; — det var saa langt fra virkeligheten til hans drømte kamp, og naar han en gang imellem fandt frem de rustne tanker om hin fornemme verden med de sedelige krav, saa kjendte han sit hjerte brændende hett. Kampen for sandhet og frihet var slet ikke slik, som han hadde tænkt sig det.

Han opgav ikke haapet. Dette var bare en overgangstid, snart skulde han reise krayene og

samle Norges ungdom om dem, — de sterke, rene frihetskrav.

Han vilde gaa den videnskabelige vei, straks han var blit kandidat. Men saa hændte der noget, som faldt som graaveir over alle de smukke planer. Tanten vilde gifte sig med „Rotten", — nu kunde jo Torbjørn staa paa egne ben. „Vær nu snild mot ham," sa tanten, „han har hjulpet dig til saa meget."

Men da maatte Torbjørn tænke, om han egentlig skulde være saa taknemlig for den hjælpen. Han syntes, alt var kommet saa tilfældig, og hans sind og hans længsler var utenfor det altsammen.

Han var allikevel venlig mot „Rotten". Men saa vilde han reise bort. For nu var han da tilgagns uten hjem, — ja uten nogen, som bandt ham. Han søkte en lærerpost vesterpaa og fik den. Hans gamle professor la et godt ord ind for ham — med det irriterende tillæg: „La os faa ham bort, — ellers gaar det noble i ham til grunde."

„Det noble i ham" — der var det igjen! Det var likesom han eiet en dyrebar skat, som han selv ikke kunde finde og faa brukt.

— Den sidste kveld, før han reiste, stod han ved vinduet og saa utover. Det var slik bløt, varm sommernat, — selv til den lumre bakgaard bar det stille luftdrag en duft av fjerne skoger og grønne marker. Han kjendte et træt tungsind, der han stod, — et mismod over alle de spilte dage — over intet at eie og intet at ha tapt.

Men nu, — nu skulde livet først leves. Sit eget frie liv skulde han leve. Et liv i kampe for det, som var sandt og ret, og glæde og lykke vilde han

bringe til alle. Hele verden vilde han omslutte med sin kjærlighet. —

Da han hadde lagt sig, maatte han mindes — som sine eneste, lyse minder — de kvelder, moren sat paa sengkanten og fortalte — hviskende, forat ikke den drukne faren skulde høre det — om livet paa den store embedsgaard, hvor hun var vokset op, om den gamle, hvite gaard med haven utenfor og om de store, fine selskaper.

Han snudde sig træt i sengen, — han fik likesom ikke tak i sammenhængen, — og saa længe laa han og undret sig over det altsammen, til han faldt i søvn.

— — — Og det puslet, og det tasset, og det listet sig og gnaget og kradset i den store kaserne, det løp op og ned ad loftet og i trapper og snuste i krokerne.

Husrotterne!

VI.

Hus og gater glinset mat i regnveiret. Lyset fra de smaa ruter blinket søvnig, og i de faa gatelygter blafret det hjælpeløst og forvirrende. Blæsten trykket sig indover byen, den ulte sig hæs i de smaa smug. Gjennem stormen hørtes havets tunge larm mot den aapne strand.

Ensom lot Torbjørn Hille sig føre med av stormen. Han lot blæsten bøie sig, han lot regnet gjennembløte sig. Viljeløs og ensom gav han sig over til uveiret.

Ensom hadde han sittet hjemme og læst; men

ordene blev staaende tomme og døde for ham. Hvad brydde han sig om bøker. Det var mennesker, han længtet efter.

— Men byens borgere krøp i ly i sine smaa hus; de søkte sammen for stormen og uhyggen. De fik trang til at si hinanden gode ord og muntre paa den mørke, stormfulde kveld. Far fik pipen ned, sendte bud efter det faste l'hombreparti, — om de da vaaget sig ut i stormen, — og mor gav sig til at stelle godt om dem og satte ind toddybrettet, — de skulde alle ha „varmt" ikveld, — slikt et veir det var ute.

Og mens de laget til og tok frem kort og jetons, talte de alvorlig om fragter og forlis og svære stormer paa sjø og land. Kæmneren lettet paa gardinet og sa „for et veir", og saa lyttet de alle til regnets dype sus og blæsten, som dunket i sjøboden, — indtil far rettet litt paa sig og sa:

„Du gir — Kæmner!" — —

— — Men Torbjørn kjendte ingen, han kunde ty ind til: Der var ingen, som hadde tændt sin varme for slik en farende fyr. Og der han gik og saa paa de koselige lys bak ruterne, harmet han sig over, hvor tranghjertet de var, alle de, som sat lunt inden døre og lot den ensomme drive ute i stormen.

Ut til stranden gik han. Der kom havet imot ham, trist og tungsindig i sin mørke vrede, løftet sig av dypet og kastet sig tungt over stranden. Ute i mørket lyste de hvite bølgekamme, og der var en stadig uforandret duren, den steg ikke, den sank ikke, det var et uophørlig, tungt brøl fra det vældige, aapne og svarte gap.

Og dypt inde i den svarte storm dirret taakelurens ensformige ul.

Men i stormen derute var der en røst, som ropte paa ham; klagende og harmfuldt ropte røsten. Og i hans sjæls ensomhet dirret den igjen. Og i stormens røst var alle de ensommes klage, alle de utestængtes harme. Og i hans sjæl svarte det, at det var *ham,* som skulde lære alle dem, som sat indenfor, at forstaa stormens røst.

Allikevel han følte sig saa svak og træt, skulde det være ham, som var den kaarne til at tale stormens ord. Han saa utover havet, og han blev ræd. Han kunde ha kastet sig ned paa stranden og latt uveiret jage henover sig. Hvor skulde han finde ord, vilde ikke bare stormen kaste ham fra sig — og langt ut fra de smaa lune hus?

Han vendte havet ryggen og arbeidet sig tilbake til byen.

Ved byfogdens hus kastet blæsten ham ind mot et følge av herrer.

„Hvem er alene ute i slikt veir?“ spurte en dyp stemme.

„Er det ikke hr. Hille?“ var der en som sa.

Jo — det var det, — der vaaknet et haap i ham.

„Er De ute og spaserer i slikt veir?“ — han saa et fett, skjegget ansigt like op i sit, — det var skolebestyrer Skarset.

„Er det den nye lærer? Hvad gjør De ute i slikt veir?“ spurte den dype stemme.

„Aa — like godt ute som inde.“

„Nei, nei, unge mand! Gaa nu hjem, vær ikke

ute og bli trist i uveiret. De skal snart faa høre fra mig."

Selskapet hilste og gik op trappen. Torbjørn stod og saa efter dem; der var noget i den varme, dype stemme, som hadde gjort godt. Og oppe i mørket hørte han:

„Jeg synes synd paa et slikt ensomt, ungt menneske; jeg vil gjøre noget for ham."

Kanske de var bedre, de mennesker, som sat lunt inden døre, end han tænkte.

— Men mens Torbjørn langsomt kjæmpet sig tilbake — tæt indtil husvæggene, saa takstene feiet over ham og klasket i gaten, — hadde han nær snublet over en liten trappe.

Han stanste og husket sig om.

Jo — det var her Smiths bodde!

Til den gamle, ensomme, forfulgte mand og til hende med de varme, alvorlige øine, til dem kunde han gaa. Med dem hørte han sammen.

Et øieblik efter banket han paa.

„Kom ind," svartes der, „og luk døren godt."

Torbjørn snublet i mørket ind i stuen og stanste op; der var mørkt derinde, og han kjendte, hvordan regnet silte av ham; der sat visst nogen inde i mørket.

„Hvem er det?" spurte en grætten stemme.

„Det er visst hr. Hille" — det var Annas stemme — „nu skal jeg straks tænde lampen."

„Ja, det er virkelig mig," — Torbjørn skygget for øinene, lampelyset blændte; — „det er virkelig mig, som falder ind ad døren saa sent paa kvelden. Men jeg hadde slik ustyrlig længsel efter mennesker."

„Aa nei — og saa kom De hit!“ Hun smilte usikkert til ham — „ja, det er ikke godt at være ensom.“

Smith sat sammenkrøpet i sin lænestol og saa mistroisk paa sin gjest. Torbjørn satte sig og saa sig stjaalent om; der var koldt og bart i værelset — en fattigslig og grætten uhygge; gardinerne var oprullet, saa hele den svarte, vaate og stormfulde nat stirret ind.

„Saa De har ikke noget sted at gaa De, — Hille. Ingen, som ber Dem, kan jeg tænke“ — der var dvælende, skadefro klang i stemmen —; „aanei, dørene gaar trangt i hængslerne for folk som Dem. Og skolebestyreren gaar omkring med en forsigtig advarsel, saa De bør ikke gjøre Dem noget haap. Og kjendt var De før og — den nye avisskribler — he, he, — nei san, De faar nok staa utenfor. Skru lampen ned, Anna, det sterke lys skjærer mig i øinene.“

Anna tok en skjerm og hængte for, der faren sat — en giftig grøn skjerm, som gav det grætne ansigt et blegt, dødningeagtig skjær.

„Hvad er det saa for forfærdelige ting, jeg har gjort,“ smaalo Torbjørn, „som skulde stænge mig ute blandt de fortapte?“

„Ja — nu ler De,“ — gren Smith –, „men la os tales ved om en tid, saa tænker jeg latteren er mere tvungen. Jeg hører, at De foragter fædrelandet og bespotter religionen.“

Torbjørn trak paa skuldren, — han tok til at angre paa, at han var gaat hit op; det var allikevel kanske bedre derute i uveiret.

„Ja, har De hørt det, saa har De nok hørt feil. Mine meninger er noksaa fredelige, — de kan ikke være værre end dem, De i sin tid skal ha hyldet.“

Smith skvat til, — han saa bittert frem for sig. Anne rystet bedrøvet paa hodet.

„Mine meninger —, hvad kjender De til mine meninger. Jeg har ingen meninger, — har aldrig hat nogen, — aldrig hører De,“ — han saa ned paa Torbjørn — og gjentok saa klagende: „Nei — aldrig — i virkeligheten. Men litt efter litt,“ han rettet sig op, „er jeg naadd videre end til at ha meninger. Jeg er naadd frem til den store ironi. Jeg har løsrevet mig fra mit oprindelige jeg, og nu ser jeg ned paa eder alle, — befriet av ironien. Nu er alle meninger like gode, alle løgne like sande, — alt er ens for ironien.“

Han sat med hodet løftet høit og slog ut med den ene haand, mens han talte:

„Jeg negter det ikke, dengang jeg var ung som Dem, dengang næret ogsaa jeg enkelte forvildede anskuelser. Jeg har løst mig fra dem, — frivillig forsikrer jeg Dem, — frivillig og under dyp selvprøvelse. For ikke at bli en løgner for mig selv. Og vær De tryg, — naar De har naadd mine aar, er De enten fordummet i Deres meninger, eller De har naadd den befriende ironi. Det sidste er sjeldent, meget sjeldent!“

„Nei far,“ — Anna rystet paa hodet —, „slik tror jeg ikke, det vil gaa med Hille. Han vil altid staa fast ved sin overbevisning.“

„Tak,“ — Torbjørn rakte hende haanden —,

„tak, fordi De tror paa mig. Maatte De aldrig faa skam av mig.“

„Du mener kanske, jeg har svigtet min overbevisning? Ja, ja, — tro du bare det. Jeg vet bedre. Jeg kjender eders fete ord, de er fraser. Ja,“ — han reiste sig hidsig i stolen — „alt hvad dere sier om sandhet, frihet og ret, — løgn altsammen! Og alt, hvad de andre snakker om religion og fædreland og bevare de gode magter og samfundets vekst, — kvalm, kvalm løgn altsammen. Nei, — bare ett er sandt; — men den sandhet, den er noksaa dyr at kjøpe!“

Han la sig bakover i stolen og pustet tungt, men saa fór han igjen op:

„Ja — De forstaar, — hvad jeg her sier, det sier jeg naturligvis bare for spøk! Aanei, De forstaar,“ — han saa bort, der kom noget ubehjælpelig, næsten rørende over ham —, „det er jo bare min spøk. Jeg er naturligvis — i et og alt — i overensstemmelse med den rette strømning i tiden. — Det var bare minder fra — hm — vildfarelsens dage, — som ved synet av Dem fik mig til at spøke litt. Ak, ja!“

Torbjørn bøiet hodet, — han turde ikke se op. De sat en stund stille, — regnet ramlet mot ruten, og det sukket tungt og hult i huset.

I stilheten hørte han noget pusle og gnage og tasse over ham, — den lyd kjendte Torbjørn. Han saa op.

Smith saa ogsaa op. „Det er rotterne,“ sa han og smilte; „naar jeg sitter alene her om eftermiddagen, saa er det min store morskap at sitte og

høre paa dem, hvor de tasser og gnager deroppe.

— Ja, ja — det var det! Røker De? Godt, saa skal De faa en pipe. Andet har jeg ikke at by. Kom De for at nyde noget, saa kom De forgjæves. For De skal vite, De kom til et fattigt hjem, — men en pipe tobak og et parti schak, det kan jeg by Dem."

Han reiste sig — lang og krøket —, og de kunde høre ham inde i sideværelset nynne, — og det gjorde han ikke, uten han var i usedvanlig godt humør, og sangen han nynnet var: „Har du hørt, hvad svensken sier —", — ganske dæmpet.

— Anna lyttet og smilte, og saa vendte hun sig mot Torbjørn:

„Tak fordi De kom. Vi sitter jo her saa ganske alene. Og De husker," — hun smilte forlegen — „vi har jo vor sammensværgelse. Eller kanske" — hun saa op med et skræmt blik — „kanske De har glemt det?"

Han tok hendes haand.

„Nei, — De kan tro, det har jeg ikke! Jeg gik her saa ensom, — jeg visste slet ikke nogen at holde mig til, — ingen, som brød sig om at se mig, ingen, jeg kunde søke til, — jeg var ganske alene. Og saa med en gang husket jeg Dem; der var jo én, som kanske av og til husket mig, — for vi hadde jo en stor hemmelighet sammen, — og et fælles arbeide at ta fat paa. Og saa sprang jeg hit — og saa hele tiden øinene Deres lyse for mig."

Hun saa urolig paa ham, — bet sig i læben og trak sin haand til sig.

Og han la sagte til:

„Og saa var der et menneske, som var ulykkelig! Og som jeg skulde hjælpe at bli litt lykkeligere.“

Hun nikket til ham og sa stilfærdig:

„Jeg hadde jo hørt tale om Dem, før De kom hit. Jeg hadde ogsaa læst litt av det, De hadde skrevet. Jeg forstod det ikke altsammen, — jeg er saa dum og uvidende. Men det var likesom, — ja, jeg vet ikke, om jeg kan faa sagt det slik, som det var —, men det var som det brændte i mig, — alt det De skrev om, at vi maatte være sande, sande mot os selv og sandfærdige i alt, hvad vi gjorde. Og der er intet, som jeg tror slik paa, som det at være sandfærdig, det hjælper en saa langt det, synes jeg. Og da jeg hørte, De skulde komme hit, da tænkte jeg, — men det var som en utrolig drøm, — tænk, om jeg kunde faa lov til at lære Dem at kjende, — tale med Dem; men jeg syntes, det var saa umulig; — og nu sitter De selv her og har lovet at hjælpe mig, — ja er det ikke rart,“ — hun saa paa ham med et skjælvende smil.

„Ikveld er jeg glad igjen — som før,“ sa han; „det er første gang, jeg har følt mig rigtig glad hernede. Jeg har været som syk her, syk av ensomhet. Vi har saa let for at stivne til i vor ensomhet, vi mennesker. Det gjælder bare at træffe nogen, som forstaar os, — mere trænges ikke.“

„Ja — og saa at kunne faa kjæmpe for det, som er sandt og ret.“

„Ja,“ han trak litt paa det; „ja naturligvis,“ sa han fort; „men det kan en ikke gjøre med sit hjer-

tes varme, uten en har nogen med sig, som tror paa en, slik rigtig fast, slik som en kvinde kan tro paa en."

„Slik skal jeg tro Dem," — sa hun, „tro paa Dem, hvad som end sker, — tro paa Dem, indtil De har vundet seier."

Han saa paa hende — hvor hun var gnistrende vakker!

— Smith kom med piperne, og Anna stillet schakbrettet til rette og satte sig ved siden av faren og saa over mot Torbjørn. Av og til under spillet nikket og smilte hun til ham.

Smith sat bøiet over spillet og brummet: „Har du hørt —." Og hver gang han tok en brikke sa han:

„Nu slog jeg en socialist. Nu dræpte jeg en radikaler. Ned med dem." Det var en vane, han hadde lagt sig til den tid, han var nødt til at spille med skolebestyreren.

Men engang sa Torbjørn, — han slog en brikke:

„Nu slog jeg en skolebestyrer og truer en konge."

Da lo Smith — underlige tilbaketrængte grynt —, mens han krummet sin lange krop over spillet.

Men med én gang blev han alvorlig og sa — bortvendt og barskt: „Vær nu bare fornuftig, — og vær De glad, jeg er taus og intet fortæller."

Men Anna nikket til ham og smilte glad. — — —

— — — Det var sent om kvelden, Torbjørn gik hjem. Stormen var øket, — det var som selve mørket kom jagende ind fra havet, — vildt og larmende over byen. Torbjørn presset sig frem mot veiret, — det var ham en fryd at kjende, hvor stormen

tok i ham. Han kjendte sig glad og sterk, — han kunde staa mot hvilken som helst storm. Og han tænkte paa et varmt smil og to brændende brune øine.

Hjemme paa hans bord laa der et brev, — der hadde været et bud med det samme kveld. Det var en indbydelse til byfoged Rieber.

Torbjørn husket den dype stemme, som hadde lydt saa varm i uveiret. Og han syntes, at likesom alt nu kom ham imøte, — nu vilde det nok lysne for ham.

Han laa i sengen og hørte i halvsøvne stormen suse i trærne — som en dyp, syngende røst.

VII.

„Vet De, min unge ven, hvad jeg maatte tænke paa, da jeg saa Dem saa alene i regnveiret," sa byfogden, og han la sit hode bakover og skjøt sin fyldige underlæbe frem, haanden fór gjennem det mægtige, hvite haar; han blev sittende og se frem for sig, — de kraftige øienbryn bevæget sig, — og han smilte, halvt vemodig, halvt spotsk —, det var, som han frisket op et gammelt minde; saa kastet han hodet frem og saa paa Torbjørn: „Ja — ja, ja —! Jeg tænkte, at slik gaar saa mange unge, ensomme mænd og blir bitre i styggeveiret, for ingen av de varme husene staar aapne for dem. Og saa tror en saa gjerne, at al snæverhet og lavhet — og dumhet med — har tilhuse derinde i de lave stuer, — derinde i de stuer, hvor en selv ikke slap ind."

„Aa — hr. byfoged —"

Byfogden hævet avvergende haanden: „Det er meget forstaaelig, ja det er til en viss grad berettiget. En har ret til at bli bitter ved den tanke, at nogen sitter varmt inden døre, f. eks. byfoged Rieber og hans venner, og en anden gaar ensom paa gaten i styggeveiret — f. eks. lærer ved middelskolen — Hille."

„Nei — hr. byfoged — nu tillægger De mig motiver —"

„Meget fornuftige motiver! Et fuldkomment ærlig motiv. Der er ingen rimelig grund for, at jeg sitter varmt inde, og at De ikke gjør det, — ja jeg mener ikke den kjedsommelige, korporlige kakkelovnsvarmen —, den venter vi med til valgdagen; nei — men der er ingen grund for, at jeg er ovenpaa, sikker, hører blandt vort lille samfunds første, og at De er utenfor, ensom. De er sgu' likesaa god som jeg, — ja, jeg mener meget bedre — naturligvis," — han smilte —, „og De kan godt vedkjende Dem Deres uveirstanker. Ærlighet er grundlaget for alt frisind. Men la os holde os borte fra personlige eksempler, — mest pinlige for mig, som sat lunt indendørs og ikke gjorde Deres interessante bekjendtskap —. Altsaa, — hvad som er faren her," — byfogden slog foredragsmæssig ut med haanden — „er at en mængde unge menneskers radikalisme er en indbidt forbitrelse, — altsaa følelse, ikke tanke, ikke klokskap. Men følelsen i slike ting er roten til alt ondt. For verden er nu engang skapt av tanke — en klok forutseende verdenstanke. Aa — hvor ofte har jeg ikke set slike forvirrede

følelsesradikalere, — tilslut ridende den kjæphest, at de blir forfulgt for sin radikalisme. Kjender De dette: La os ikke bøie os for dem, som sitter trygt i sine bløte lænestole! La os da heller sitte ranke paa menigmandens krak, — og saa er de saa inderlig sure, for menigmandens krak er saa fordømt haard at ride ranke paa."

„Ja — men hr. byfoged," — Torbjørn lo —, „foruten al slik misundelse og personlig nag saa er der dog en egte radikalisme, en virkelig dyp og levende motsætning til det konservative syn — —"

„Stop — stop," avbrøt byfogden, — han hadde lyttet høflig, — begjærlig efter selv at faa tale —, „hvem taler om de konservative. Det er ogsaa en radikal kjæphest. Radikalismen maa ha det konservative, en masse konservatisme maa de ha for at leve. For igrunden — saa er de fleste av os enige om det væsentlige, og dere radikalere kan ikke tænke dere noget saa sørgelig som at være enige. For da er dere igrunden ingenting, synes dere. Dere maa endelig midt under sjøgangen op paa masteknappen og rope: Bevares, hvor vi er radikale, — og saa faar dere brækninger og falder i sjøen."

„Ja — enige —? Er nu byfogden saa sikker paa, at — f. eks. vi to er saa enige?"

„Ja vi to! Jagu' er vi enige. Om maalene, da! Jeg vil bare, vi skal gi litt mere tid. La livet utvikle sig i ro og fred, vokse sig frem som grenene paa et træ! Og skulde der saa komme en høstens tid, hvor bladene gulner og falder av, — godt, det er ogsaa naturens lov. Der kommer nok igjen en vaar og en sommer. Gi tid! Men dere unge, —

og dere radikale holder dere forbandet længe unge —, dere skal endelig ha verden til at barsle alle sine barn paa en dag. Herregud — ganske i samme øieblik kommer ikke engang tvillinger, og verden maa da ha lov til at komme sig litt mellem hver barselseng."

Torbjørn vilde svare, men byfogden lo og strakte haanden ut mot ham:

„La mig tale! De vil fort lære, jeg duer litet til at lytte. Et eksempel paa en sort radikalere, — slik som de var for et snes aar siden, — kjender De. De vet han — stakkaren — lærer Smith. Han var virkelig en saare blodsprængt radikaler."

„Ja — og fik bøte for det."

Byfogden lo.

„Langt fra, — det er en gammel fabel."

Torbjørn spærret øinene op.

„Er han ikke blit forfulgt?"

„Herregud, — det hele er en parodi, — en bedrøvelig parodi. Smith kom hit fuld av vild og ubehøvlet — ja, radikalisme er her et for godt ord! — naa ja, det var bare ufordøiet avissnak." Byfogden blev alvorlig. „Og ved siden herav — fuldstændig blottet for frisind! En foragt for alle andre end sig selv, for andres mening, for andres tro og haap, ja slik var han. Saa fik han litt motgang — gudbevares; men ikke mere end en mand med karakter hadde let staat imot. Men hvad gjorde han, — han flygtet like over i motstandernes rækker, — ja tvers igjennem og helt ut til baktroppen. Jeg kjender godt til det, jeg hørte dengang til det saakaldte venstre, — det var jo længe før vi utviklet os til at

samles om et virkelig frisind. Hvad kan en slik fyr vente sig andet end foragt. Nei, — det er en daarlig fyr, stol paa det.

Naa — la den stakkar fare, han er sig selv værst.

Men De skal snart se, at vi to kommer til forstaaelse. For det, det gjælder om, — det er det virkelige, egte frisind, som forstaar alt og fordrar alt, — og som kan den ædle kunst at vente, til tidens fylde kommer."

„Ja — men hr. byfoged, — er De sikker, — undskyld jeg ytrer mine tvil, — er De sikker paa, at ikke det, som er sandt og ret, visner, mens vi venter."

Byfogden smilte litt — bittelitt — spotsk:

„Kjære unge ven, — det er virkelig saa vanskelig at vite, hvad som slik er sandt og ret. Alt, hvad vi ser, det ser vi jo med øine, som vi vet har svigtet og feilet tusen ganger før. Sandt og ret, — det kan hverken De eller jeg svare for. Det sande og det rette — det er det, som utvikler sig naturlig efter alle naturens love indenfor et samfunds ramme. Vi mennesker naar ikke længer end til at se — og saa — famlende og usikkert — søke at følge med livets rolige utvikling. Og hvad den ideelle stræben angaar, saa gjælder det først og fremst at søke — rent menneskelig — at forstaa, lære at fordra og anerkjende."

„Ja deri — tror jeg — er jeg enig med byfogden."

„Det glæder mig, for det er netop min kjæphest! Mit samfund skal være fordragelighetens samfund. I

det skal videnskapen ha ret til at prøve alt, — og den troende skal med sit barnlige sind kunne hengi sig frit til sin tro. Bare det at ville med magt — selv om det bare er aandens — ta menneskenes tro fra dem, det er for mig noget oprørende. Hvor mange mennesker vilde ikke gaa tilgrunde uten sin fredfulde kirke, sin tro paa frelsen og sin trøstende prest! Om trossaker skal en tie stille. Ganske visst — jeg er bange, de flestes tro er bygget paa vildfarelse. Men — hvem vet — maaske bygger vi og vort livssyn paa vildfarelser, — og hvorfor da ret for os og ikke for de andre? Litt efter litt vil ogsaa de andre modnes til en dypere forstaaelse, skallene falder bort, religionens kjerne blir tilbake. Og forresten — tro mig, min unge ven — vi længes alle — hver paa vor vis — efter tro. Vor tids mennesker fryser, de føler sig ensomme og forlatte. Nu søker saa mange hen til større vildfarelser — like til vanviddet — til spiritismen, Christian science, og hvad det altsammen kaldes. Hele verden er paa vandring, paa vandring mot en ny frelser, for al frelse kommer til slut fra religionen, — ikke dogmet, men troen, troen paa noget utenfor os selv. Til den store, forsonende magt. Den tid, som nu kommer, er den tid, som — paa alle omraader — skal forsone forstandens tvilen med hjertets tro."

„Ja," sa Torbjørn tankefuldt, — „det er noget, jeg ogsaa har følt — ensomheten ved intet at ha at tro paa."

„Ser De — hr. Hille, vi er visst enige allikevel," lo byfogden; „der kommer vore venner, saa slutter vi for idag og faar os en rask l'hombre."

Byfogden reiste sig og gik mot døren. Han var en mægtig, rank og skulderbred mand. Sit store hode bar han høit og fór ofte med sin sterke, brede haand gjennem det hvite haar.

Skolebestyrer Skarset og sakfører Pettersen var gjesterne.

Byfogden saa sig fornøiet om:

„Ja — ikveld er det virkelig lykkes mig at samle et fornøielig selskap. Mine herrer fra de tre verdenshjørner, maatte I trives sammen. I er tre ismer forenet hos det store fjerde isme. Radikalisme, konservatisme, spiritisme, — ja, De er jo spiritist, sakfører, — og jeg det store liberale frisind, som omfatter alle med like stor kjærlighet. I mit hus er der mange værelser — undskyld citatet —, hos mig græsser lammet og ulven fredelig sammen, — men ak hvor gjerne ulven vil bite.“

„Nu er l'hombrebordet færdig, far.“

„Det er godt, Ingeborg.“ Byfogden vendte sig mot sin datter. „Se her, Hille, her ser De en tilhænger av Dem og Deres, — hadde jeg nær sagt.“

„Velkommen til os, hr. Hille. Jeg tror nok, vi skal faa det morsomt sammen, jeg har saa meget at spørre Dem om. Jeg har altid følt mig saa tiltalt av det, De skriver.“

Torbjørn bukket taus. Han var kommet hit i kveld rank i ryggen og forberedt til kamp. Han hadde paa veien tænkt saa mange rammende ord og svar. Han hadde set sig selv staa høi og varm midt i stuen og kaste ut til alle sider vittige, tændende ord — —

Og nu kom de ham imøte, disse to smukke

mennesker, med en venlighet, som la sig varm og bløt om hjertet og gjorde, at hvert av hans ord blev vage og forsigtige.

Han stod og saa paa datteren, hvor hun lignet sin far. Ogsaa hun bar hodet høit tilbakekastet. Panden var høi, klok og kold, øinene av de klare, rene graa. Stundom kunde blikket bli blaat og sværmerisk og saa underlig fraværende i det rolige, kloke ansigt.

Bestyreren hadde nærmet sig hende — smiskende som en ældre, fortrolig ven; men der var en svak dirren i stemmen, da han sa:

„Naar Deres far sa, at De — delte hr. Hilles noget yderliggaaende meninger, — saa tør jeg vel gaa ut fra, at det var Deres fars spøk — en overmaade morsom spøk!"

Ingeborg lo muntert:

„Aa nei, far har mere ret, end han egentlig selv liker."

Bestyreren blev rød, han klorte sig hidsig i skjegget, saa klemte han haanflaterne mot hinanden:

„Naturligvis — jeg kan godt forstaa det. Slikt er jo for kvinden mere en følelsessak; der er noget eggende i at være med i første række — være tidens valkyrie," — han blev staaende og stirre paa hende og mumle i sig selv; med en gang listet han sin haand frem og la den paa hendes arm. „Ja, Deres gamle lærer forstaar Dem nok —," mumlet han.

Ingeborg vek uvillig tilside: „Hvorfor sier De dette, bestyrer, De mener det jo slet ikke. Det jeg

sværmer for, foragter De, og der er intet, De forstaar mindre."

Bestyreren bøiet ydmygt hodet: „Jo, — naar det gjælder Dem, forstaar jeg," hvisket han.

Der var blit stille om de to, bestyreren trak sig sky tilbake. Men byfogden vekslet et blik med sin datter, og hun gik hen til Skarset og rakte ham haanden:

„Godt ord igjen, bestyrer. De rørte ved det, som De vet, er min stolthet — min ret til at kjæmpe med i livet. De er ikke vred paa mig?"

Bestyreren mumlet en tak og bøiet sig dypt over hendes haand. Da han reiste sig op, saa Torbjørn, at hans ansigt var graat og hans mund skalv.

Hvorfor rakte hun ham haanden, tænkte Torbjørn, nys stod hun der saa stolt og rank. —

— — Det led ut paa kvelden, de hadde sat længe over kortene. Torbjørn kunde saavidt skimte Ingeborg, hun sat inde i kabinettet og læste i et eller andet imponerende verk, — det lot til at være en kunsthistorie. — Torbjørn gjøs, — kunst — for ikke at tale om kunsthistorie — var ham ganske likegyldig.

— Byfogden la kortene fra sig og strakte sig makelig i stolen. „De Hille," sa han, „De kjender jo den lille frøken Smith. Hvordan gaar det hende — stakkels barn?"

Torbjørn kvak til; hvad kom egentlig det bekjendtskap byfogden ved.

„Ja — jeg kjender hende jo saa litet."

„Stakkels tingest, — hun har et forbandet bittert og utilfreds sind," byfogden saa ned i sine kort.

„Hun kan ikke rigtig tilgi os medmennesker, at hun selv er født halt," sa bestyreren.

„Er det ikke ogsaa lagt paafaldende merke til," Torbjørn flyttet sig paa stolen.

Byfogden smilte overbærende:

„Stakkars pikebarn, hun er — Gud hjælpe os — helt igjennem forskruet og forvirret."

„Men — er hun ikke ogsaa blit behandlet derefter?" Torbjørn hørte selv, hvor spak hans stemme lød.

„Mener De, da jeg fik hende fra skolen," spurte bestyreren tørt.

„Naa ja — hvorfor gjorde bestyreren det. Om frøken Smith hadde andre meninger om visse ting end De, saa bør hun da vel ikke derfor jages bort."

„Det har De visst intet kjendskap til," sa bestyreren haanlig.

Der blev et øiebliks stilhet.

„Jeg skal si Dem, hvorledes det hang sammen," sa byfogden langsomt; „hun hadde religionstimerne i smaaskolen, og de timerne brukte hun til at lære de smaa darwinske teorier istedetfor bibelhistorie. Det kunde jo ikke gaa."

„Men naar hun saa hadde de meninger —"

„Ja saa maa hun ikke paata sig at være lærerinde i religion. Og desuten — meninger —" byfogden blaaste spotsk, — „virkelige, forsvarlige meninger, det er noget, man kan lægge sig til, naar man har passeret de 40. Alt før er — mere eller mindre — indbildte eller overlevede meninger — naa ja, bli nu ikke vred for det. Og selv om man mener, at skabelseshistorien er et sagn, — og det mener vel baade De og jeg, — saa tror jeg ikke smaaklassen er det rette forum at docere den slags

teorier. Det er en overbevisning, en kan komme til, naar en har prøvet livet. Det skal ikke læres i religionstimerne. Der skal læres kristendom slik, som barn kan forstaa og bevare den.«

Og da byfogden saa, at Torbjørn vilde svare, avbrøt han ham kort:

„Nu — la os ikke tvistes om dette ved kortbordet. Fred over kortbordet! Den unge dame er mig meget usympatisk. Desværre — det var mig selv, som bragte det utaknemlige emne paa bane, — jeg ber om undskyldning.«

Han tok kortene, og Torbjørn tiet stille.

— Men da de skulde gaa, kom Ingeborg hen til ham: „Tak, hr. Hille, for Deres forsvar for Anna Smith. Hun er min veninde, og der gjøres hende stor uret, — selv om hun ogsaa har mange feil og et bittert sind. Og det gjør mig saa godt igjen at være sammen med en mand, som har mod til at si sin mening — ikke bare tie og altid tie. Det virket saa usigelig forfriskende paa mig.«

„Men De selv, frøken Rieber, — hvorfor taler De ikke selv og tar Deres venindes parti?«

„Aa nei, — det ligger ikke for mig. Jeg kan ikke slik snakke for mig. Hvis jeg bare hadde den evne at kunne begeistre andre til at tale og handle, saa vilde jeg være tilfreds. Men i en slik liten by, — her er jo ingen, som intresserer sig for noget utenfor det rent dagligdagse.

Aa De kan tro, — jeg var for et aar siden utenlands, — da følte jeg det vidunderlige i at leve i store, rike forhold. Tænk, bare den store kunst, — herhjemme er alt saa fattig. De maa se at komme

Dem ut, hr. Hille — helst til Italien, — jeg blev ganske et nyt menneske dernede. Jeg levet og aandet bare i skjønhet og kunst.«

Og da han tok farvel, sa hun:

„Ikke sandt, vi maa møtes ofte — og snakke sammen om kunst og alt andet, som gjør livet rikt og smukt.« —

— —

— Men da Torbjørn gik hjemover, følte han sig bittert utilfreds. Hvor hadde han ikke været feig den hele kveld. Han, som skulde kjæmpe for og forvare sine ideer, han hadde sittet der taus og hørt paa og nikket, — ja, hvor feig han hadde været.

Men det var kommet saa helt anderledes, end han hadde tænkt sig. De lune, hyggelige stuer dæmpet enhver tanke og hvert ord, og byfogden hadde været saa festlig imøtekommende.

Og hun var saa smuk!

Nei — nei — der hørte han ikke hjemme. Hans hjem var kampens hjem. Han tænkte paa Anna, — slik skulde hans kampfælle være. Hvor hun, — ren og modig, som hun var — vilde ha foragtet ham ikveld. Han skulde hærde sig.

Men han maatte medgi, der var noget daarende ved et slikt fint, nobelt hjem. Ja, i kveld hadde han været en fattig gjest i den fine verden, hans mor hadde talt saa meget om.

Men — han var kaldet til at være en svøbe for denne verden. Det vilde si, han var egentlig kaldet til noget helt andet, naar han tænkte sig om. Han skulde vække disse mennesker, faa dem med i stri-

den med al deres nobelhet og kultur, som jo nok kunde savnes andetsteds.

Slik som Ingeborg Rieber — slik skulde menneskene bli. Hvor var hun ikke stolt og fin — rik paa kultur, i sind og tanke hørende til et større og finere samfund.

Ja — tilhørende en anden verden end han og hans trofaste kampfælle, den stakkels, modige Anna Smith.

En helt, helt anden verden.

— Da han hadde lagt sig, besluttet han sig til at skaffe sig en kunsthistorie, — han fik søke at sætte sig ind i de ting og.

VIII.

Ingeborg Rieber kom nedover gaten. Hun gik høi og rolig, vel vidende om alle de beundrende øine, som fulgte hende bak de smaa ruter. Og hun hadde mange venlige nik til de gamle, nysgjerrige ansigter, som tittet frem mellem blomsterne. De sat saa agtpaagivende, de gamle damer, de vogtet saa vel over, hvem som nikket, og hvem som jog forbi med bøiet hode. De, som nikket op, maatte ha god samvittighet, og Ingeborg Rieber nikket altid.

Mens Ingeborg gik nedover gaten, tænkte hun paa Torbjørn Hille. Den lille by hadde saa faa unge mænd, og de, som var der, bød hende intet nyt, hun visste hvert ord, de vilde si, hun kjendte deres tomme smil, og deres ord og latter gjorde det ødslig omkring hende. Torbjørn Hille var ny, han

var ung og eiet endnu den raske, hurtige tanke, livet i en stor by gir. Og fremforalt, hun kjendte ham ikke, hans ord var endnu friske for hendes sind. Og der var noget farlig ved ham, en dristig uro i hans tanke; var den for dristig, for urolig, saa maatte det være deilig at være den, som bragte den til ro.

Hun maatte smile, naar hun tænkte paa, at han hadde sluttet sig til Anna Smith. Den stakkars, halte Anna — hvad kunde vel hun være for Torbjørn Hille.

Da hun i det samme saa Anna komme, gik hun tvers over gaten til veninden. Og Ingeborg visste, at nu tænkte alle de gamle damer bak blomsterne, hvor rørende det var, at hun — byfogdens datter — var saa god og venlig mot Anna Smith.

Anna stanste og saa over mot veninden. Ingeborg var det vakreste og fineste, hun visste. Mens alle de andre veninder var faldt fra, var Ingeborg uforandret den samme — litt nedladende venlig, slik som hun hadde været fra den første dag paa skolen — tiltrods for al sladder og skandale. Og allikevel var Anna ræd, hver gang de møttes; for Ingeborg hadde en egen evne — det kunde komme saa uskyldig — til at si smaa sandheter, som blev sittende længe igjen i sindet. De var som de yrende smaa støvkorn en faar i øiet; de er ikke til at finde og faa væk — men de er der allikevel, irriterende og smaa og slet ikke til at glemme. —

„Jeg maa fortælle dig det," — Ingeborg tok venindens haand, mens hun flygtig mønstret hendes falmede kaape —; „her forleden kveld, — vi hadde

besøk av kandidat Hille — din ven — kom vi til at tale om —," hun brøt pludselig av: „Ja kjære, du synes da ikke, det er rart, jeg taler om det, — vi er jo saa gode, gamle veninder; — jo ser du, vi kom sandt og si til at tale litt om dig, — skolebestyreren var der. Ja, saa talte vi om, — ja du vet — hele den gamle historie —."

„Ja — jeg vet," Anna saa spændt paa hende.

„Ja — der har du fundet din ridder —," Ingeborg rettet litt paa Annas krave —; „slik burde den sitte! Ja du — han forsvarte dig varmt og veltalende; han talte ogsaa litt om din far — saa fuld av forstaaelse og saa smukt. Nei, — hvor du blir rød, Anna! Tænk, det trodde jeg likesom ikke, du kunde bli; jeg trodde du levet bare for dine ideer. Ja, jeg vrøvler, visst kan du bli rød, det ser jeg nu. Ja, det var bare det jeg vilde fortælle dig. Ja, farvel da — kjære Anna! Kandidat Hille er udmerket, det er noget saa sandt og sjælfuldt ved ham — og noget saa ideelt! Nei, — hvor du rødmer," hun lo —; „farvel da; men hvorfor ser du aldrig op til mig, vi har da saa meget at tale om. Saa skal jeg vise dig, hvordan du skal rette paa den kraven —."

Ingeborg nikket og gik, og Anna stod og saa efter hende. Hvor var ikke Ingeborg god og smuk! Og hun selv! Hun saa bekymret paa sin falmede kaape. Og saa haltet hun.

Men han hadde allikevel talt hendes sak — forsvaret hende!

— „Staar du der — lille due! Jeg tror, du staar og ser bedrøvet ut," — en gammel tynd og

tør mand i en lang luvslitt frakke tok hende under armen.

„Nei slet ikke — onkel Theodor! Jeg er saa glad, jeg kan ikke huske, jeg har været saa glad paa længe.“

Onkel Theodor — hele byen kaldte ham ellers Taarnuglen — nikket fornøiet.

„Er du glad, saa er jeg ogsaa glad. Det er ellers længe siden du har set op til mig, jeg har virkelig længtet efter dig.“

„Har du? Det er godt at høre, at nogen længes efter mig. Jeg skal komme op til dig snart. Aa, onkel Theodor, — du kan tro, jeg har meget at fortælle dig; jeg skal komme op til dig i skumringen, det er altid saa storartet hos dig. Det er som dengang jeg var barn, naar jeg er oppe paa loftet hos dig, — slik som det var, før jeg fik saa meget at tænke paa.“

„Ja, ja — det er godt oppe hos mig, — kom du barn.“

„Vet du, onkel Theodor, — du skal ikke synes det er rart, jeg sier det: Jeg tror virkelig, jeg ogsaa kan bli lykkelig; jeg vet ikke hvorfor, men jeg tror, jeg kan bli lykkelig, — og allikevel,“ hun saa bekymret paa ham, — „og allikevel saa ulykkelig.“

„Ja, ja — barn, det er gjerne slik i verden: naar en er lykkelig, saa vet en ikke rigtig, om en ikke egentlig er til gavns ulykkelig.“

„Ja, — onkel Theodor — det er alligevel ikke rigtig slik! Jeg kommer snart op til dig, saa faar vi os en passiar sammen. Farvel — og hils alle duerne dine!“

„Farvel, barn, farvel," — og onkel Theodor vinket med begge armene og gik ned det smale smug til elven.

Samme eftermiddag tok Anna mod til sig, hun sendte en billet til Torbjørn, hun syntes, hun maatte takke ham selv. Torbjørn fik brevet — en liten lurvet unge bragte billetten. Han saa paa den skidne unge og den nu ikke altfor rene papirlap, — jo, han skulde komme.

Da han saa kom, var ikke Anna hjemme. Men inde i stuen sat en herre, som Torbjørn ikke kjendte. Det var en liten, tyk mand med rødgraat haar og en rød bart over tykke, fugtige læber. Øinene var triste, svømmende, og han hadde den vane at sitte med den ene haand for ansigtet. Han sa sit navn — det var redaktøren av byens radikale avis — Løvsli.

Det var raakoldt ute, og der var ikke videre varmt inde heller. Her var nok ikke lagt i ovnen; — de har vel ikke raad, tænkte Torbjørn. Der var en underlig, ubestemmelig lugt i værelset — av børn og middagsmat, som ikke var luftet ut.

Torbjørn frøs — han frøs langt ind i sjælen! Og han flyttet sig frem og tilbake, — nervøs over de to tunge, melankolske øine, som stadig fulgte ham.

Han frøs — av uhygge. Og han maatte tænke paa lune festlige værelser med mange lys, — og en høi, fin pande over to graa, kloke øine.

Hvad var det ogsaa for et kjedsommelig menneske, han der henne i sofahjørnet, — ikke et ord sa han.

— Saa hørte han hende i trappen, — Anna kom ind, andpusten og rød. Og de to brandrøde øine gnistret ham imot, og den brede, sterke mund skalv av glæde over at se ham. Hun haltet imot ham, smilende, ubehjælpsom —.

Torbjørn hadde reist sig; han kjendte, hvor var hun ikke allikevel varm og god; han husket slet ikke længere uhyggen derinde. Nei han stod bare likeoverfor en ung pike, som trodde paa ham, og for hvem han var blit alt det, han hadde drømt om at bli for et menneske.

Hun gik hen til ham.

„Aa tak," sa hun, og stemmen brast; „tak," sa hun en gang til og gik fra ham igjen, — hun tænkte slet ikke paa, at hun haltet.

Torbjørn stod litt betuttet; men han hadde selv en velbehagelig følelse av, at der var noget, han skulde takkes for.

Anna vendte sig igjen mot ham, og smilet kom og gik:

„Ingeborg fortalte mig, hvor De talte vor sak. Mig kunde det jo være det samme med. Men tak, tak fordi De talte saa modig for far! Ingeborg sa, De talte saa godt for ham —," hun stanste og bet sig i læben.

Torbjørn stod der, — han maatte tænke efter. Ja — hadde han i grunden ikke sagt modige ord. Kanske ikke slik direkte. Men de hadde nok forstaat ham, de andre, forstaat, at han saa paa de forfulgte med andre øine end de herrer. Ja, — naar han tænkte efter, — saa faldt i grunden ordene

av og til temmelig skarpe, — han husket, der endog engang hadde været en pinlig taushet.

„Ingeborg har jo altid været anderledes mot mig end andre her, — altid den samme venlige, gode. — Aa, nu vet jeg, jeg kan stole paa Dem!"

Hun rakte ham haanden, og han grep den med begge sine.

I det samme reiste redaktør Løvsli paa sig og sa med underlig klar og kold stemme:

„Ja — det kan være bra og vel slik privat at skjendes en smule, — ordene falder naa noksaa lint — slik efter et godt maaltid. Og jeg gir ikke en døit for, hvad et slikt opspilet pikebarn som Ingeborg Rieber fortæller til dig, Anna, — hun har ondt for slik skarpt at skjelne mellem sandt og usandt. — Men la hr. Hille vise, at han duer til — offentlig — f. eks. i mit blad — at slaa et slag for sine meninger."

„Ja, men du hørte jo —", Anna vendte sig mot ham — litt forsagt.

„Jeg kjender menneskene jeg, du! Der er ikke noget tiltrækkende ved mig, som skal gjøre mig skjævsynt, og det er ingen kunst at væe litt oprørsk slik vis à vis byfogden; saa bra en mand byfoged Rieber er, — han er nu feig da! Nei — det er, naar nogen kommer bakfra, — naar en tror alt paa det bedste, og saa kjender det blanke staal helt ind til rygraden, — da er det fa'n saa vondt at staa stø paa benene! Ikke for mig, — for jeg har ikke noget tiltrækkende ved mig. Men naar det er nogen, byfogden liker, — naar det er nogen, han vil ha i sin magt, — ja da er det fa'n saa vanskelig

at staa stø paa benene! For netop slike som byfogden, slike som har drevet litt utugt med de radikale tanker i sin tid, — de er farlige de, naar de saa gaar hen og blir liberale, overbærende og frisindet, og hvad det heter altsammen. La os se, om Hille duer til at bekjende kulør, la os se, om han klarer sig fra byfogdens hvite ungdom, hans venlige smil og blanke ord — og fra hans frøken datters fine kunstinteresse. Og la os se, — om han ikke har forlatt os før, — om han kan staa for dolkestøtet bakfra. Kan De det, saa skal jeg gjøre noget av Dem. Men det blir nok en haard tørn; — for det ser jeg da, — der er meget tiltrækkende ved Dem, hr. Hille."

Torbjørn stirret paa ham med aapne øine. Der sat den upropre person og — slik uten videre — tok maal av ham, veiet ham og fandt ham for let. Den lille, skidne smaabyredaktør!

Torbjørn lænet sig spotsk frem over stolen:

„Jeg maa si, hr. redaktør, Deres talrike og misundelige bakgaardserfaringer imponerer mig. Jeg maa si, slikt et politisk smaabyhjørne er ikke netop renslig. De behøver ikke at være saa bange for mig. Jeg deler ikke Deres frygt for vor elskværdige byfoged. Og Deres blad skal faa sin artikel, — jeg skal skrive den i kveld, om De ønsker det. Men det gjør mig virkelig ondt, at jeg ikke har med en anden redaktør at gjøre."

Redaktør Løvsli la sig tilbake i sofaen og gryntet gemytlig.

„Ja, jeg sa Dem, Hille, — der er ikke noget tiltrækkende ved mig, det er det, som gjør mig saa

usaarlig. Men jagu' er De tiltrækkende, jeg vilde nødig, De skulde slippe os av hænderne. De er som varmt, kokende sølv, nu faar vi se, hvad livet støper Dem til. For det er nu nærmest helt tilfældig, hvad slags form en faar her i livet. Og De er nok rent ufærdig endda. Ja, ja, la mig nu faa den artikel — saa fort De kan. Og det skulde være morsomt at faa tale litt med Dem engang."

Han reiste sig for at gaa og rakte Torbjørn haanden. Torbjørn lot, som han ikke saa det, og bukket stivt — til stor morskap for Løvsli.

„Ja farvel, Anna — og en god, rolig kveld," han nikket endnu en gang blidt til Torbjørn og gik.

Da han var gaat, vendte Torbjørn sig mot Anna:

„Hvor kan De dog omgaaes et slikt menneske?"

Hun saa halvt ydmygt, halvt trodsig paa ham.

„Han er allikevel et godt menneske," sa hun.

Torbjørn gik utaalmodig over gulvet.

„Et slikt menneske, som bare har misundelige ord om alle andre, som ikke kan se det, som virkelig er fint og nobelt, som f. eks. hos en mand som byfoged Rieber, — om en aldrig er saa uenig med ham! Aa det er motbydelig — altid at ha med lavpandede, mistroiske mennesker at gjøre!"

Anna saa bedrøvet paa ham.

„Han var den eneste, som forsvarte mig, dengang jeg — jeg —"

„— dengang De blev avskediget," sa han haardt; „ja — si mig, hvordan kunde De ogsaa —"

„— handle efter min overbevisning?" Hun saa koldt og rolig paa ham.

For det blik vek han.

„— ta timer i religion," sa han kjølig.

Hun saa et øieblik paa ham — saart og smertelig. Saa vendte hun sig bort og sa:

„Jeg tok dem ikke. Jeg bad om at faa slippe. Men jeg blev tvunget til det, her var saa fattig hjemme, vi trængte det saa vel. Men jeg kunde jo ikke lære andet, end som sandt var. Jeg syntes, jeg sa det saa mildt, saa forstaaelig, — at det var bare et billede, — et smukt syn—" hun stanste og saa hjælpeløst paa ham.

Han vred sig unda det blik og. Han skottet til siden.

„Og saa denne redaktør," sa han endelig, „bare det næsten unormale ydre —"

Hun blev blussende rød, hun bet sig i læben. Saa sa hun sagte, saa sagte, at han næsten ikke hørte det:

„Støter det Dem saa svært? Jeg ser jo ogsaa — næsten — unormal ut —," hun saa ned paa sin vanskapte fot; — „men vi kan jo ikke hjælpe det —," hun sa det saa ydmygt og bedrøvet. „Men jeg skal holde mig borte, — De vil vel ikke ta imot min tak engang —," hun stanste og kjæmpet med graaten. „Jeg var saa glad idag, saa taknemlig mot Dem; men jeg tok feil, — jeg tør ikke vise, jeg er taknemlig, — jeg er Dem ubehagelig; jeg skulde jo ha skjønt det, — det er bare — saken vor — det gjaldt, — jeg skulde holdt mig av veien."

Da vendte han sig skamfuld imot hende. Han gik hen til hende. Det var jo bare hende, bare

hende, hun, som var den første, som hadde skjænket ham den tro og begeistring, han hele sit liv hadde længtet efter. Han kunde ikke finde ord til hende, for hun var saa nydelig, der hun stod saa sorgfuld og ydmyg. Hun var saa rørende, hun var bare et barn og trængte saa til at vernes om. Og han hadde været ond mot hende, og han holdt dog saa meget av hende, — ja, ja nu visste han det, han elsket hende, elsket hende og vilde verne om hende og lede hende frem til glæde og lykke.

Og han grep hende i sine armer og trak hende til sig. Hun stred først forvirret imot; men da han varsomt bøiet hende bakover og kysset hendes øine, faldt hun sammen, tok om hans arm og brast i graat.

Han strøk hende over haaret:

„Stakkels, stakkels liten," hvisket han, „hvis du visste, hvor jeg holder av dig. Du lille ensomme! Jeg skal hjælpe dig, jeg skal verne om din ensomme sjæl, du kjære liten."

Hun graat endnu; men han hørte hende hviske:

„Er det sandt, mener De det? Aa, gjør De ikke nar av mig? De kan da ikke være glad i mig — slik?"

„Jo, jeg elsker dig — kjære. Jeg elsker dig for dit varme sinds skyld og for dine deilige øine."

Da slog hun armene om hans hals og trykket sig ind til ham; hun kysset hans hænder om igjen og om igjen, og han kjendte hendes varme læber paa hænder, øine, mund med en sugende heftighet, som gjorde ham kold og rolig. Forsigtig løsnet han sit tak om hende, hun gled ned paa gulvet og blev liggende med hænderne om hans knæ.

Da hørte han nogen i baktrappen.

„Reis dig," hvisket han.

Hun reiste sig hurtig, de stod begge og lyttet anspændt.

„Det er din far, — jeg vil ikke møte ham nu, — ingen, ingen i kveld efter dig —!" Hastig kysset han hende paa panden og trykket hendes hænder: „Jeg gaar nu, — jeg kan ikke træffe nogen i kveld; — farvel da liten!"

„Kommer du snart igjen?"

„Ja, — jeg kommer nok snart igjen; bare der var et sted, vi kunde møtes alene."

„Jeg tror, jeg vet et sted —, der kunde vi være ganske alene."

„Send mig et bud, — der er din far, farvel!" Han kysset hende endnu engang og gik.

— Da han var kommet ut, stanste han og saa op mot himlen. Skyerne drev tunge henover, imellem stod enkelte rolige stjerner.

Han pustet dypt ut og tok hatten av; den kolde natteluft slog kjølende om hans pande.

Hvad var det, han egentlig hadde gjort?

Han saa igjen op mot de drivende skyer og de faa stjerner. I byen var det mørkt og stille. Han kunde høre havet mumle bløtt og beroligende mot stranden.

— Jovist holdt han av hende, han hadde intet gjort, som han skulde angre.

Lykkelig var han! Hvad kunde vel gi mere lykke end at eie dette varme, troende sind!

Han gik utover — hurtigere og hurtigere.

— Jovist holdt han av hende! Og rikt og lykkelig skulde livet bli. Slik som de to forstod hinanden!

Og møttes i alt!

Naturligvis — hun hadde feil, — et tungt sind, — og der var noget ufærdig — noget forkrøblet og — — —

— Han gik, til han stod ved stranden og saa utover havet, — graat og stille laa det der med dæmpet sus om skjærene. —

— Ja, han var lykkelig, han skulde hjælpe hende, gjøre hendes sind glad og let — —

— Hvor tungsindig dog havet var en slik nat, saa graat, saa uten haap — —

— Hvor var hun ikke sand, — sandere end den anden, som — — nei, ikke tænke paa hende og alt det nu. Bort, bort fra det, — det, som var hans inderste sjæl fremmed.

— — Hvor kunde dog havets mumlen bli saa trøstesløs, saa stilfærdig sorgfuld, som søkte det at trøste, selv fuldt av sorg; slik hadde han aldrig hørt det før.

Og saa graat og tungt — —

— Han gik hjem. Og han blev gaaende op og ned i sit kammer og mumle: Lykkelige, javist blir vi lykkelige, vi to; — vi har jo de samme maal, de samme tanker — —

— Da han ikke vilde lægge sig, satte han sig til at skrive paa den artikel, han hadde lovet redaktør Løvsli. Det var saa stille i huset, han hørte et slagur tikke i sideværelset, ellers var det bare pennens skriblende lyd — —

Han skrev ilfærdig, jagende, hidsende sig op; og ordene kom sterke og brændende. —

Da han hadde skrevet færdig, læste han det om igjen. Og alle de sterke ord var saa tomme og døde.

Han reiste sig og trykket panden mot ruten. Det var saa knugende stille om ham. Koldt og ensomt. Og saa var der noget i ham, som ikke maatte høres, som maatte døves, det skulde tie stille, for det var ikke sandt — — —

Men saa rettet han sig op og strøk sig over panden. Hvad var det dog, som gik av ham! Han var bare træt — kanske litt nervøs. Og svake stunder kunde alle ha. Det gjaldt bare ikke at gi efter. Han skulde nok faa bugt med dem. Han var den mand, hun holdt ham for.

Han rev istykker, hvad han hadde skrevet. Skrev saa det hele om igjen og skrev, — som han syntes, — rolig, saglig, — en moden mands ord. Sit fulde navn satte han under.

IX.

Oppe paa det store lagerloft — der levet Taarnuglen.

Naar Anna en dag var til gagns kjed av alt og alle hjemme og sig selv mest, gik hun ned det smale smug mot elven; der nede lutet den store, røde pakbod utover strømmen og stirret melankolsk ned paa sit eget falmede billede.

Anna kløv op den smale trappe til det øvre loft.

Det var et lagerloft for vildt av alt slags, og der var store aapninger og glugger i alle vægger, saa blæsten rigtig kunde pipe ind igjennem. Og saa var der mot elven en stor dobbeltdør, som altid stod aapen, — naar det da ikke netop regnet fra den kant.

Der var en underlig lugt deroppe paa det store loft, en lugt av alskens vildt, av blodig, ferskt skind og av gamle, tørre huder, og nedenfra steg der op en ram lugt av tørfisk.

Rundt omkring — paa væggene og fra taket — hang der al slags fugl, — tiurer med skinnende, blaasorte vinger, brune røier, aarhanen med sin blanke lyre og flere knipper ryper, — de var tat til at hvitne i farven, — og saa bundter av kramsfugl, maaltrost og svarttrost — hundredevis av alle sommerens sangfugler.

Harer — gamle dundrebasser med lange, bløte ører og smaa bedrøvelige med blodet dryppende av næsen — hang i den ene krok. I en anden hang der en ræv, den hadde dasket ørene fremover og saa ut, som om den skammet sig over det selskap, den var kommet i. Men oppe paa en bjelke under loftet hang der huder, simple, blodige huder og lugtet kvalmt og søtt.

Utenfor den smale dobbeltdør løp der en smal balkong. Derute gik duerne — blaa og hvite og brune, ternede og ensfarvede, — tæt sammen, frem og tilbake, skytende brystet frem og kurret, kurret og kurret.

Og med en gang kastet de sig ut i en skinnende flok, kastet sig utover elven, — steg høiere og høi-

ere og sank saa med engang i store ringer over boden, indtil de igjen satte sig paa balkongen. Og der gik de frem og tilbake, kurret og kurret og tittet ind til alle de døde slegtninger.

Stundom gik en helt ind; langsomt og forsigtig trippet den henimot en liten korndynge. Men saa slog Taarnuglen hænderne sammen, og den fór skræmt ut, og derute skræmte den op alle de andre, og de fløi op og steg tilveirs — i blaa, hurtige ringer.

„En skal ikke blande de levende og de døde sammen," sa Taarnuglen. —

— Taarnuglen maatte være uhyre gammel. Anna syntes, han hadde set likedan ut i alle de aar, hun kunde huske ham. Han saa virkelig ut som en liten, venlig ugle; kridhvitt haar hang i lange, uldne tafser om det trillende runde og røde ansigt. Han smilte altid — et litet, saart smil. Men det merkeligste ved ham var øinene; i det gamle, blide ansigt sat der — bak uhyre hornbriller — to store ugleøine, rappe i glimtet, skiftende i glans, urolige og altid paa vakt.

Det hændte ikke sjelden, mens Taarnuglen gik omkring og stelte med fuglene — baade de døde inde paa boden og de levende utenfor —, at han med ett stanste op og saa utover mot elven og byen, — og blikket vokste og munden stod skjælvende aapen.

Og saa med én gang slog han flaksende ut med armene, — akkurat som han vilde til at flyve, og saa rystet han paa hodet, saa haartafserne flagret, og saa mumlet han:

„Det var de andre dage!"

Men da haltet Anna hen til ham og spurte, om han ikke skulde gi duerne mat. Og Taarnuglen rystet paa hodet og sa: „Ja, lille Anna — det var de andre dage!“ Og saa tok han lommerne fulde av erter og korn og gik ut paa balkongen. Og i det samme øieblik var han dækket av duer, — de sat paa skuldren, i lommen, paa hodet og hakket og hakket, og Taarnuglen verget sig og skrek og godsnakket, mens han drysset med korn, og Anna lo, saa hun maatte holde sig i den store midtbjelke.

Og saa slog han pludselig ut med armene og ropte: „Flyv alle mine duer!“ Og duerne kastet sig ut — til alle kanter —, indtil de igjen samlet sig høit oppe, og Taarnuglen stod med aapen mund og store øine og stirret og stirret — — — —

— — — De andre dage, — det var Taarnuglens velmagtsdage. Da var der ingen, som tænkte paa at kalde ham Taarnuglen. Dengang var det kjøbmand og skibsreder Theodor Tønnesen, byens rikeste mand. Han, som da han fik en søn, la grundstenen til „Skipperhaugen“, — og det hus var endnu byens stolteste og største stenhus. Men skibsreder Tønnesen fik ikke glæde av sin søn. Han fik i det hele ikke megen glæde, — tiltrods for at hans kone, som byen beæret med tilnavnet „Rottekrudtet“, døde straks efter sønnens fødsel. Nei, han fik ikke mange glæder, men desto flere sorger. Han hadde arvet byens største formue, tjent ved talrike heldige forlis, — og han vilde saa inderlig gjerne ta fat selv; men han hadde en underlig vane; han kunde midt i en forretning pludselig stanse op, være væk, bare staa og stirre op i luften. Og han gik glip av mangt et jor-

disk gode, mens han stod og stirret efter skyernes jag paa himmelen.

Men hans unge hr. søn saa ikke op i luften. Han saa dypt i to ting — i glasset og i sin fars kasse. Og da han en vakker dag hadde set bunden i farens kasse, tok han sig for at se litt i andres. Og desværre — det blev ikke med et kort syn. Og alle de velvillige sjæle — fra amtmanden til sorenskriverens fuldmægtig, som var hans gode ven, vandt penger fra ham ved kortbordet og følte sig tryg for, at æresgjælden nok blev dækket —, hvad saa alle disse strævet med at dysse ned og dække over og henlede almenhetens opmerksomhet paa tyvagtige fattigfolk, — saa gik det dog en dag galt. Og saa hændte der noget, som byen talte om med hviskende rædsel, — Gud vet, hvorledes det overhodet var kommet ut.

Da skibsreder Tønnesen fik høre, at sønnen vilde bli sat under tiltale for „uheldig omgang med andres midler", som det diskret blev antydet i stedets avis — samtidig med, at han forstod, at han selv vilde gjøre en bedrøvelig fallit, — saa stirret han en stund efter vane op mot den smukke, glade blaa himmel med de hvite, sommerlige skyer, og saa tok han — ganske stilfærdig, som han pleiet — et taug under armen og gik op paa pakbodloftet. Han krøp forsigtig op den smale trappe og hørte, hvor duerne kurret og kroet sig i solkinnet og paa taket.

Han famlet sig henover loftet, — der var slikt usikkert lys derinde av den sterke sol gjennem alle sprinkler og huller; han visste, der var en solid krok i taket i det ene hjørne. Men da han kom

dit, var kroken optat, — der hang en der før. Han stod en stund og saa paa den lange skikkelse, der hadde krummet benene saa underlig op under sig; saa gik han ut paa balkongen. Duerne blev skræmt op. Han stod og saa efter dem. Og saa med en gang spærret han øinene vidt op og slog ut med armene — flere ganger, — som vilde han flyve op til duerne i den lette, rene luft. Saa faldt armene træt ned, og han gik ind igjen i mørket. Der tok han de to taug og sønnens lik og bar det alt stilfærdig hjem igjen.

Og der var noget stilfærdig beslutsomt over ham i de dage efter, — som den, som har et rigtig kjedsommelig, men nødvendig arbeide fore, før han tør hvile. Og da han saa hadde faat begravelsen, fallitten og det alt fra haanden, saa pustet han ut. Nu var han fri. Og der oppe paa boden, der fik han det, som han vilde med sine døde og levende fugler, og der levet han sine bedste dage. Alt var der uforandret, — undtagen en kunde se i det ene hjørne, — hvis en saa godt efter, — der var der et hul i taket efter en krok, — det maatte ha været en vældig en, som hadde sittet der. —

— Anna hadde gaat hos Taarnuglen, fra hun var ganske liten. Det kom først av, at han saa, hun haltet og var tilovers, hvor de andre børn lekte. Saa tok han hende med sig og viste hende loftet. Og siden var „onkel Theodor" hendes svorne ven og fortrolige, — den bedste hun hadde hat. Og der var ingen i den hele verden, hun hadde slik tillid til som onkel Theodor.

Og da de onde dage kom for hende, da sørget

Taarnuglen. Den dag, Anna fortalte, at hun var blit avskediget, og hun stod og saa bange op til ham, om ogsaa han fordømte hende, da knyttet Taarnuglen hænderne og flakset med armene. Og da han saa paa hende, lynte hans fugleøine, og han saa helt vred ut, og saa sa han:

„Ser du, Anna — det onde, det gjør menneskene av instinkt og i glæde, — og det gode —"

„Nu — onkel Theodor — hvorfor gjør de det gode?"

Men den vrede mine hadde alt forlatt Taarnuglen, og han sa med sit saare smil:

„Aa, Herregud, lille due, — la os aldrig tale om, hvorfor menneskene gjør det gode."

Men litt efter la han til:

„Hold dig til dyrene, du Anna, — de døde og de levende, hold dig til alle duerne mine, du."

* *
*

Høstsolen naadde saa vidt ind paa loftet, da Anna kom dit op. Hun fandt sin gamle plads oppe paa den svære bjelke, som løp lavt over gulvet fra væg til væg. Derfra kunde hun gjennem gluggen like ved se sjøen og alle øerne.

Taarnuglen var i daarlig humør:

„Det var godt, du kom, Anna. Høken har tat to duer, — den lille brune med de hvite prikker og den store ternede blaa. Den skarns høk! Naa — naa, det er jo ikke andet end dens daglige haandverk; men skam er det nu allikevel."

Men Anna brydde sig ikke om duerne; hun sat taus og smilte og saa paa Taarnuglen.

„Men onkel Theodor," sa hun, „se paa mig, ser du ikke en forandring."

Taarnuglens store øine blinket, han tok brillerne av og pudset dem og saa paa hende. Og han rystet betænkelig paa hodet.

Jo — hun var forandret! Slik kjendte ikke Taarnuglen hende. Det var ikke hans lille due, — hun som syntes saa vår og dog kunde være saa modig. Han kjendte hende slet ikke igjen, — straalende og smilende, som hun sat der.

Og Taarnuglen likte ikke forandring.

„Jo —," sa han og drog paa det, — „du er slet ikke den samme. Du er ganske som andre unge piker, du er slet ikke den smme."

„Nei — er jeg vel! Aa nei, jeg *er* slet ikke den samme. Men kan du saa si mig, hvad det er, som har forandret mig?"

Taarnuglen stod litt. „Det er bare to ting, som forandrer menneskene," sa han.

„Og det er?" spurte hun og lo.

„Det første er døden," sa Taarnuglen trist.

„Og det andet?"

Taarnuglen saa paa hende.

„Det andet er kjærligheten," sa han, „og Gud fri dig for den."

„Fy, det var stygt sagt, onkel Theodor; netop som jeg har forlovet mig og er saa lykkelig!"

Taarnuglen gjorde et litet hop og nogen forgjæves forsøk paa at flyve, men opgav det straks. Han

blev bare staaende og se paa hende — med aapen mund og store dumme øine.

„Har du — forlovet dig?“ stammet han.

„Javist,“ sa Anna og hoppet ned til ham. „Tænk — jeg! Og vet du med hvem? Med Torbjørn Hille! Aa du skal se, du blir saa glad i ham, — er du ikke glad, onkel Theodor?“

Nei, — Taarnuglen var ikke glad, han flakset bedrøvet med armene.

Det var ikke, fordi han hadde noget mot Hille; heller ikke fordi han var bange for at miste Anna; — Herregud, han var saa vant til at miste. Men Taarnuglen hadde ikke nogen tro paa kjærlighet og egteskap. Han hadde selv de bedrøveligste erfaringer, — og han maatte tænke paa, hvor ogsaa hans kjærlighet engang hadde været lys og fuld av haap! Og han hadde ikke set noget til, at egteskapet hadde bragt andre synderlig velsignelse. Og derfor sørget han over sin lille due.

Anna gik hen til ham og slog armene om hans hals:

„Er du ikke glad, onkel Theodor? Fy — det er stygt av dig! Kan du ikke forstaa, hvor jeg er lykkelig? Aa — nei — jeg skjønner det ikke selv! Tænk jeg, — halt og styg, — og saa han, kan *du* skjønne det? Du er den eneste foruten os to, som vet det. Og jeg er saa lykkelig, jeg kunde gjerne flyve ut i solskinnet.“

„Ja, ja — du er jo ogsaa min lille due,“ sa Taarnuglen og forsøkte at spøke.

Men han stanset ofte op den dag og saa efter duerne og flakset med armene. —

— — — Det var oppe paa loftet, at Anna og Torbjørn skulde møtes. For Anna var Taarnuglens fugleloft det herligste sted i verden, — netop et sted til at møtes med den, hun holdt av.

— Torbjørn famlet sig opover trappen, — det var i skumringstimen, — og kom ind paa det halvmørke loft og kunde intet se uten en surøiet, rødtlysende lygte. Litt efter litt skimtet han en mand, som holdt lygten.

Torbjørn kjendte bare Taarnuglen av omtale og saa mistænksomt paa ham. Taarnuglen tok sig ikke ut til sin fordel; han hadde netop stelt med sine døde fugler og var blodig paa klærne, og fjær og dun hadde klæbet sig fast overalt. Han blinket urolig med sine store ugleøine og saa inderlig ulykkelig ut.

Torbjørn likte sig ikke. Det lugtet søtt og kvalmt av alle fuglene, og det stank fra tørfisken nedenunder. Blæsten pep ulidelig og isnende gjennem sprækkerne.

Taarnuglen svinget med lygten og saa sig forlegen om. Han ventet, at Torbjørn skulde si nogen ord; — men han stod bare og saa misfornøiet frem for sig.

„Ja — jeg sætter lygten her," sa den gamle tilslut, — „farvel lille due, — farvel hr. kandidat —," og han stolpret ned trappen og rystet paa hodet.

— Torbjørn gik langsomt hen imot Anna; hun sat sammenkrøpet oppe paa bjelken og saa paa ham. Han kunde høre, hvor hun pustet sterkt og hurtig. Hun rørte sig ikke, hun talte ikke, — hun bare saa paa ham og ventet.

Han satte sig ved siden av hende og tok hendes haand, og hun flyttet sig tæt ind til ham og la sit hode mot hans skulder.

„Det er et underlig sted, du har ført mig til," sa han.

„Er her ikke herlig!" det blinket i de brune øine.

„Her — aa — synes du egentlig det?"

„Ja," sa hun, „her hos onkel Theoder er det bedre at være end noget andet sted i verden; det er det eneste fredelige sted, jeg vet."

Han trak paa skuldren; altid var et sted det eneste, hvor hun kunde finde fred; altid skulde en mindes saa høitidelig om, hvor forfulgt hun var. Han svarte uvillig:

„Jeg synes her — oprigtig talt — er motbydelig med al denne stank av død fugl."

Hun saa hastig paa ham og trak sin haand til sig. Saa sa hun stille:

„Jeg har altid været saa glad i at være her, — helt fra jeg var liten. Jeg fik altid lov til at være i fred hos onkel Theodor."

Et kast av blæsten klaget gjennem loftet, og det stank av tørfisk nedenfra.

„Onkel Theodor," sa Torbjørn —, „er han ikke egentlig en gammel svindler og fallent?"

Han skvat i, for hun svang sig i det samme ned fra bjelken. Han sprang og ned. Og der stod hun foran ham, og hendes øine gnistret i mørket.

„Onkel Theodor er det bedste menneske paa jorden," sa hun; „kanske det har gaat ham galt nok her i verden, kanske han ikke er saa fin og rik som

f. eks. byfogden; og han er vel av dem, som alle tør mishandle og være onde imot, han, som er bedre og klokere end alle de andre."

Men med et stanste hun og kastet sig ind til ham og slog armene om hans hals.

„Aa, vær ikke vred paa mig. Du kjender jo ikke onkel Theodor, — men tro ikke, hvad onde folk sier om ham. Du kjender ham jo ikke. Og du maa jo synes, at her er stygt og ekkelt og, — jeg forstaar det nok; det var saa dumt av mig at be dig møte mig her. Aa — vær ikke sint paa mig for det!"

„Saa — saa," sa han og bøiet sig nedover hende; „du tar alt saa voldsomt. Du kan skjønne, jeg er ikke sint paa dig. Det var ikke snildt av mig, det jeg sa om den gamle, han er visst en bra, gammel mand." Han tok hende om hodet og kysset hende paa panden. Og hun trykket sig tæt ind til ham. „Saa, saa," sa han og løsnet hendes tak, — „kom, saa sætter vi os op igjen."

De satte sig igjen paa bjelken, og han glædet hende med at si, at der var ganske hyggelig. Hun lænet sig ind til ham, og han kjendte, hvor hun skalv endnu.

Hvor han var god, tænkte hun; han kunde jo slet ikke vite, hvorfor hun var saa glad i dette loftet; men han var saa god, han vilde nok bære over med hende. Og hun bøiet sig og kysset hans haand.

Han sat og holdt hende om skuldren, men hans tanker flakket alle veie; litt træt, men rolig følte han sig. Det skar engang gjennem hans tanker, hvor han slet ikke hadde noget at si hende. Vi kommer

nok hinanden nærmere, tænkte han. Hun var nu allikevel hans vilde, lille fugl.

Han sat og lyttet til alle bodens rare laater. Blæsten sukket og pep gjennem sprækkerne. Utenfor slog elven med sagte slag mot bryggen og underlig hult og tomt indunder boden. Mellem sækker og tønder raslet og gnaget og puslet det, — det var vist rotterne. Deres tassende lyd fulgte ham da ogsaa overalt. Ovenpaa taket hørte han duerne kurre og flakse med vingerne.

Men utenfor boden var der en liten støi, han kunde slet ikke skjønne, hvad det var. Engang maatte han glytte ut gjennem sprækkerne.

Derute i skumringen gik Taarnuglen og holdt vakt i nordenblæsten. Frem og tilbake gik han og flakset av og til med armene.

X.

Av havet langt ute steg høsttaaken, og den fulgte bølgerne, som sank og steg sin tunge vei ind mot land. Og skodden la sig vaat og graa over byen og alt lys sluknet i den. Der fulgte med den en klisset, død stilhet, og dagen blev en tung, graa nat, som gjorde menneskenes sind sløve og fattige. Enhver sat ensomt med sit og stirret ut mot den vaate, graa skodde, som stod saa nær, saa haapløs nær mot ruterne.

Torbjørn sat først og saa ut mot taaken, indtil han syntes den krøp sig fugtig og klam ind i hans sjæl. Saa rullet han gardinerne ned og satte sig

hen i ovnskroken og saa paa de to runde lysninger i ovnsdøren, indtil de blev som to rødbrune øine. Saa vendte han sig bort og stirret ind i det tomme mørke.

Hvorfor var livet slik, hvorfor kunde en selv raade saa litet over livet. Hvorfor førtes en saa viljeløst til saa mangt, ens sjæl ikke kunde bære. Livet var som den graa taake, en kunde ikke verge sig for den, en magtet ikke at kjæmpe sig ut av den. Det var bare at gi sig over, gi sig over!

Aa — at det som engang var gjort, aldrig kunde bli ugjort. Han kunde ikke glemme alle de længsler, han engang hadde hat, og det livet gav, var en evighet fra hans længsler. Aldrig vilde han kunne raade, hvorfor han var blit slik, som han var, og hvorfor han hadde handlet slik, han hadde gjort. Netop som han hadde lykken saa nær, var det alt forspildt, forspildt!

Ja — sin ungdoms rigdom hadde han forspildt; nei, ikke han selv, men livets tilfældighed hadde forspildt den for ham. Ingen raadet sit eget liv, det var livet, som lekte saa haapløst, saa latterlig haapløst med ham.

Han holdt ikke av hende, han visste det saa vel. Men det hadde været saa tomt omkring ham og i ham, han maatte ha nogen at holde av, maatte ha nogen, som holdt av ham, en som kunde varme hans sjæl, og saa hadde livet ødslet saa ubarmhjertig med hans lykke.

Livet eller han selv? Var ansvaret hos ham, eller var det livet, skjæbnen, Gud, som bar ansvaret

her? Hvorfor var han blit slik? Hvorfor hadde han ikke sterkere, modigere kunnet bære ensomheten? Hvorledes var han kommet ind i alt dette væv av løgn og humbug, denne taake av usandhet? Aa — hvorfor var det altsammen bare løgn, løgn, hvorfor var det ikke stort og sandt!

Men hadde end livet brutt hans lykke sønder og sammen, saa skulde han dog være den, som skulde staa rank mot smerten. For ham var livet allikevel forbi; lykken var en drøm, den kunde aldrig naaes. Men kunde han ikke vinde lykken, saa hadde han en hellig pligt at leve for. Hende hadde han knyttet til sig, hos hende hadde han vakt kjærlighet og haap, hun skulde intet ane om livets bedrag. Fra nu av var hans liv en kamp for at verne om hendes lykke, trofast og ærlig skulde han lede hende, og hun skulde aldrig vite, hvor brusten hans sjæl var, hvor klam en kamp hver livsens dag var ham.

Han rettet sig, han følte sig sterkere, nu han saa den ubønhørlige sandhet i øinene. Han var færdig med sit liv, pligtens alvorsdag var kommet.

Han gik ut. Det var tat til at fryse ut paa kvelden, men himlen var tung og uten lys. Han drev langsomt nedover gaten. Utenfor Smiths hus stanste han og saa op. Stakkars liten — kanske sat hun nu og ventet ham. Sat og tænkte paa ham og ante saa litet om, hvilken strid han hadde kjæmpet, og hvorledes han tok livets tunge byrde paa sine skuldre.

Han gik videre. Træt lot han de tunge tanker falde. Andre tok til at komme, — de bar feige

haap, han søkte at jage dem bort. De listet sig tilbake. Livet er saa forunderlig, ingen vet, hvad der kan møte en. Ingen raader for liv og død. Hun kunde jo — nei! Men hvem vet, kanske bedrog hun sig selv, kanske holdt hun slet ikke av ham, vilde si ham det en dag, du er fri, gaa hvor du vil! Nei — livet var ikke slik, livet var ubønhørlig, det gav ingen haap.

Bort med slike tanker. Han saa sig om, saa paa de smaa hus. Han var en fremmed i en fremmed by! Intet hadde han her at gjøre. Her var intet, som bandt ham, ikke et menneske, han længtet efter.

Jo — kanske én! Og hende maatte han ikke længes efter.

„Nei, goddag, hr. Hille!“ Ingeborg Rieber stod foran ham, hun holdt muffen varmende op for øret og smilte glad mot ham. „Det var da morsomt en gang at møte et menneske, som jeg gjerne vilde træffe.“

Han stanste glad:

„Hvor det var godt at møte Dem. Jeg hadde ikke trodd, at en saa graa dag kunde slutte med et saa godt møte.“

„Aa jo, det gjælder bare at søke frem til det, en tror vil bringe litt glæde,“ sa hun og nikket til ham.

„De har ret,“ sa han og smilte igjen. Og der var straks i deres blik og ord en fortrolighet, som stængte den øvrige verden ute.

„Følg mig litt nedover,“ sa hun, „vi har virkelig

savnet Dem slik — baade far og jeg. Hvorfor ser De aldrig op til os?"

Han rystet paa hodet: „Aa nei — jeg vet ikke; — det er, som jeg — den fremmede — ikke har ret til at trænge mig ind i Deres smukke, glade verden."

„I vor glade verden hører De netop hjemme. Ja, jeg har kanske ikke ret til at si det, De synes visst det er dumt av mig; men jeg følte det fra første stund, som om De hørte hjemme blandt os. Og nu hadde vi saa meget at tale om. Vi skulde jo ha diskutert Deres artikel, vet De. De kan tro vi har læst den og drøftet den, far og jeg. Og jeg sa straks: Hvor det er godt, her er en mand, som tør si rent ut, hvad han mener."

Torbjørn rettet sig; det var saa godt at høre.

„Og Deres far —?"

„Ja —," Ingeborg trak litt paa det; „faar jeg lov til at si, hvad han sa?"

„De kan trygt si, hvad De vil."

„Tak, det trodde jeg og. Han sa: Dette har ikke Hille skrevet av sig selv."

„Saa, — hvorfor trodde Deres far det," Torbjørn saa til siden.

„Naturligvis har far ikke ret — ganske. Det sa jeg straks. Men far mente, der stod nogen bak Dem, som krævet, De skulde skrive slik. Og hr. Hille, — sa far, — er alt for godt begavet til at være trækhest for et smaabyparti!"

„De kan si Deres far —," sa Torbjørn langsomt, — „at det skal han ikke opleve, hverken paa den ene eller anden maate."

„Nei, ikke sandt! Det visste jeg. De er for fin til det arbeide. Og hvis der var noget sandt i det, far sa, — bare litt —, saa skulde De løse Dem fra slike baand. For vor skyld — for min skyld —, vi tror alle saa paa Dem. Ser De —," hun talte fort uten at se paa ham — „jeg — ja vi alle — har likesom en følelse av, at De fra først av kom litt forkjært til her i byen, De tilhører en finere og fornemmere aandens verden end den, De er kommet op i. De skal være sammen med rikere utrustede mænd og — og — — finere kvinder —. De misforstaar mig ikke?"

„Nei, nei —," sa Torbjørn —, „det gjør mig saa godt at høre, det De der sier. Jeg føler mig som den, som er faret vild og som vises en sikker vei."

„Aa ja —, hvor jeg forstaar Dem! Hvor maa ikke alt dette usle og smaa her i byen være Dem en byrde at bære. Hvor maa De ikke længes efter finere og fornemmere kultur. Tænk bare kunst — det er alle disse mennesker fremmed. Og ikke sandt, — kunst er det, som gir livet lys og glæde!"

„Jo, det er det," sa Torbjørn.

„Hvor jeg føler, vi to kan passiare godt sammen — aapent og frit. De virker ganske forfriskende paa mig, jeg har aldrig kunnet tale slik med en anden her i byen. Alle de andre gaar bare saa smaalig op i sit stræv og sin sladder, slet ingen interesse for alt det, som binder os mennesker sammen — de store følelser og den store kunst."

„De store følelser! Nei, de aner intet om, hvor

vart og fint et instrument det menneskelige hjerte er," sa Torbjørn bittert.

„Har De ogsaa merket det? Nei — alt det som gjør livet fint og fornemt, det som dækker over smudset og alt det stygge, — det kjender de ikke. Og vi er da virkelig ikke til for at se det, som er stygt og skiddent. Vi skal hjælpe det og se at løfte det, men vi skal holde det langt paa avstand."

„Ja — vi er jo til for at vokse mot glæde og frihet."

„Vokse mot glæde og frihet — ja," sa hun begeistret; „aa, hvor De maa vansmægte i denne lille by."

De gik en stund tause. Saa stanste Ingeborg.

„Ja, her skal jeg op. Tak for følget. Og tak for det, De har sagt mig. Jeg synes, vi to skulde bli bedre kjendt, jeg tror, vi har meget at si hverandre, — ja, jeg mener, De har meget at si mig, som jeg gjerne vil høre paa. Farvel og se snart op til os — til far og mig. Og hils Anna Smith, hvis De ser hende, — der er saa meget godt hos hende — trods alt, stakkar."

— Torbjørn gik videre, og alt hans mismod var borte. Hvor var hun ikke smuk! Og klok og fin —!

Kanske der var livets lykke, den han hadde forspildt og aldrig, aldrig kunde naa.

— Han stanste utenfor et litet vindu, — det var navnet over det, som fik ham til at stanse. Der stod „Fædrelandet" — det var redaktør Løvslis avis.

Idag følte han rigtig mod og lyst til at gaa ind og si den skidne redaktør nogen smaa sandheter.

Han kom ind i et litet, halvmørkt værelse; i det ene hjørne stod en høi pult og over den hang en skjermlampe. Ved pulten sat Løvsli og klippet ut av en avis. Han bøiet sig frem og brummet; men da han saa, hvem det var, reiste han sig.

„Gudbevares, er det radikaleren, som er ute," — stemmen var spotsk, men han smilte venlig.

„Kom De for at træffe —," han stanste usikkert.

„Jeg kom for at tale et par ord om artikelen," Torbjørn visste i grunden slet ikke, hvad han vilde si.

„Ja, ja, et paaskud skal en jo ha," sa Løvsli og blinket med øinene, „vil De ikke —"

„Hvordan mener De artikelen gjorde sig?"

„Skal vi da endelig tale om den artikel," sa redaktøren gnaven: „ja saa maa jeg si, jeg syntes, det var en skidt artikel."

„Da vet jeg ellers, at den er læst med interesse av mænd, som jeg har den største respekt for," sa Torbjørn vredt.

„Jasaa," sa Løvsli tørt. „Hvilke mænd? Vort partis, de liberales eller de konservatives? Er det skolebestyrer Skarset? Eller byfogden? For vort parti var artikelen fuldstændig mislykket. Denne dannede tale om almindelige principper, — hvad er det for noget at sætte i en avis! Nei — vil De først være journalist, faar De s'gu bruke skarpere lut!"

„Da vil jeg si Dem, hr. redaktør," sa Torbjørn bestemt, „De tar feil, hvis De tror, jeg vil være trækhest for et smaabyparti."

„Nei, nei," lo Løvsli godmodig, „det maa De saamen gjerne la være. Men saa faar De ogsaa la os være i fred. — Vil De ikke nu —?" Han saa spørgende paa Torbjørn.

Men Torbjørn hørte ikke.

„For Dem er man naturligvis en forræder, straks man ikke vil være partipisker?"

„Men Herregud da mand," sa redaktøren utaalmodig; „skjønner De da ikke, at De intet har med vort parti at gjøre. Jeg skal gjerne indrømme Dem, at det er et skidt parti; at det er bare gjengangere altsammen, bare bleke spøkelser; der stiger fra det en raatten liklugt og en stram stank av humbug. Det lugter nu engang ondt av døde fraser. Jeg skal gjerne indrømme Dem, at en likesaa gjerne kan gaa ind til den store, stille søvn, — den vei, den store masse nu for tiden slaar ind paa. Naar De da ikke vil være socialistisk; men har De ikke troen paa dogmerne, — ja saa kan De likesaa gjerne gaa ind til den store, fredsommelige stilhet, hvor alt faar et passende dannet klædebond med et litet liberalt komitémerke i knaphullet. Likesaa gjerne som at gaa omkring og stolpre blandt gjengangere."

„Men De selv —," sa Torbjørn usikker, „De stolprer jo ogsaa blandt gjengangere."

„Ja — og hvad saa? Jeg er saa at si født blandt det parti, jeg har hat hele min gjerning indenfor det, jeg er for gammel, for stivbenet til at kravle mig hen til det nye liberale frisind og de

forsonende overbevisninger. Jeg morer mig ikke ved forsoning. Men Gud bevares mand, gaa De bare. De har s'gu min agtelse, bare De gaar dit; indlat Dem ikke paa at gjøre valgtjeneste blandt os, det duer De ikke til. Deres far blev ikke professor, vi blev i det hele tat ikke professorer, vi fra det kuld. Nu kan visst alle tidens unge mænd bli professorer, de har den rette flid og den rette mangel paa aand. Gudbevares, De kan godt bli professor. En professor med det egte liberale frisind. Kan De ikke høre hvor det kateterord liberalt frisind kan skarre i en moderne professormund. Det er s'gu meget bedre, det er min oprigtige mening, for et ungt menneske end at stolpre omkring blandt os skygger. De har s'gu ikke engang røst til at skrike op alle de gamle forslitte ord, og De er for pillen til at bli socialist. Gaa til den store søvn, indtil det igjen gryr ad dag."

„Gryr — ad — dag —?"

„Ja den nye dag!" Løvsli grep igjen saksen. „Vent paa det ufødte!"

„Og hvad er saa det ufødte?" sa Torbjørn haanlig.

„Vet jeg det," svarte redaktøren uforstyrret. „Tror De, jeg sat her, hvis jeg visste det! Men endnu er ikke tiden inde, det vet jeg. Det ufødte er knapt nok tænkt endnu. Men jeg vaaker over min sjæl, forat den skal være beredt, naar tiden kommer. Og jeg drømmer — naturligvis forgjæves —, at jeg skal faa opleve at se de gamle tanker komme slik, at vi vil synes de er unge og rene og uberørte, og vi igjen skal stille os til kamp for dem — til ny strid for den menneskelige frihet og fred."

Han saa frem for sig, og der var en ulmende glød i hans blik.

„Det er drømme," sa Torbjørn.

„Ja — gaa De til den stille leir, — der er der visst ingen, som drømmer," lo redaktøren; „og saa gaar vi herind! Her er ialfald livet!" Og idet han bøiet sig fremover mot Torbjørn, hvisket han indtrængende: „Vær varsom! Hun har den rette ildsjæl til at kunne motta det kommende." Han slog døren til bakværelset op.

Torbjørn saa usikkert paa redaktøren og gik uvillig ind i trykkeriet. Ved pulten sat Anna.

„Frk. Smith arbeider hos mig," sa redaktør Løvsli. „Hun er snart utlært typograf. Efter mit ønske, — De forstaar, — efter mit uttrykkelige forlangende holdes det absolut hemmelig, at hun arbeider hos mig. Jeg trodde kanske De hadde lyst til at hilse paa hende som typograf."

Torbjørn stod et øieblik uviss; saa tok han sig sammen og gik nærmere.

„Undskyld, jeg har post at ekspedere," sa Løvsli og lukket døren efter ham.

Anna hadde vendt sig og sat og saa paa Torbjørn; da døren blev lukket gik hun langsomt hen til ham.

„Er du her?" sa hun stille og saa op paa ham. „Er du her?" gjentok hun og strøk sagte og forsigtig hans arm; „hvor kunde du vite —?"

Torbjørn stod og saa paa hende. Og det var igjen som det tunge mørke seg over ham, han følte sig træt og ensom. Saa tok han hendes haand og satte sig paa bænken ved væggen.

„Kom — sæt dig her."

Hun satte sig like ved ham og saa paa ham. Han klappet langsomt hendes hænd. Og med en gang la hun sig tæt ind til ham, gjemte sig hos ham; han lot hende gjøre det, sat bare og saa frem for sig og tænkte: Aa, hvor livet er et tungt bedrag. Slik er fremtiden for mig. Aldrig, aldrig kunne fri sig fra det.

Efter en stund sa han:

„Har du sagt det til ham derinde?"

„Nei," hvisket hun; „men jeg tror, han forstaar det, jeg vet ikke hvorledes."

„Vi maa være forsigtige," sa han; „jeg ønsker ikke, nogen skal vite det. Slet ingen. Du forstaar mig, ingen maa faa vite det — endnu."

Hun laa stille ind til ham; saa sa hun ganske lavt:

„Skammer du dig over mig?

Ja — ja, det kan jeg saa godt forstaa.

Jeg halter jo.

Og saa er der saa meget andet."

Han reiste sig irriteret og gik frem og tilbake:

„Hvor kan du dog misforstaa mig slik! Kan du ikke forstaa det —? Jeg bryr mig ikke om at faa hele folkesnakket ned over os — plumt og ekkelt." Han gik fort op og ned; saa sa han: „Vor unge kjærlighet er for god til folkesnakket."

Hun reiste sig glad og gik hen til ham og slog armene om ham og hvisket:

„Ja, som du vil! Du har altid ret. Bry dig bare ikke om, hvad jeg sier. Bare, bare som du vil."

Han kysset hende og løsnet hendes tak. „Jeg maa gaa nu," sa han.

„Maa du gaa — allerede," hun fik et underlig hungrig uttryk i øinene og stod og hang bedrøvet med armene.

„Ja — jeg maa gaa. Jeg kommer — snart — og ser til dig igjen."

Han tok sin hat. Hun blev bare staaende, — strøk ham av og til nedover armen.

Saa sa hun:

„Tænker du litt paa mig, naar du ikke er hos mig?"

Han nikket.

„Jeg tænker altid paa dig. Jeg tænker bare paa dig. Og jeg kan slet ikke forstaa det endnu. Og jeg er saa bange for, at det ikke er saa. Jeg er jo ikke paa langt nær god nok."

Og hun la hodet ind til hans arm.

„Farvel," sa han.

„Gaar du nu?"

Han nikket og tok hendes haand.

„Farvel," sa hun og smilte til ham.

Han tok i døren. Hun nikket til ham og blev staaende, — den ene haand strakt ut mot ham. Hun nikket igjen og haltet tilbake til pulten.

— Hvor hun dog haltet!

— — — Redaktør Løvsli saa ikke op fra aviserne.

„Skal De allerede gaa? Ja, ja — godkveld. Se indom her av og til, hvis De har lyst. Slik i skumringen. Og ta Dem ikke nær av, hvad jeg sa

før; — det var en skidt artikel; men De kan jo forsøke igjen.“

„Der kommer ikke flere — ialfald ikke for det første,“ sa Torbjørn.

„Hm, saa — ikke det!“ Redaktøren sat og stak med saksen i pulten, — knep læberne sammen, som var det et aller andet, han funderte over; saa kastet han saksen henover pulten. „Ja, godkveld, hr. Hille,“ sa han kort.

— Torbjørn gik. Langsomt og tungt gik han hjemover.

XI.

Paa bænken under det bratte fjeld i ly for den regntunge østenvind sat skolebestyrer Skarset. Han lutet sig tungt forover, og hans hænder hang slapt ned mellem hans knær.

Han sat og saa over mot heiene, — de heier han var kommet fra. Lave og ødslige strakte de sig indover i den graa taake. Langt vest gik der en strid byge, — han saa regnets tunge striper i taaken. Han husket, hvor trøstesløst det rigtig kunde silregne over lyngmarken, — dagevis uten lette i den graa stripede taake, og hvor lyngen slog stiv og vaat om leggene; og hvor det slubret og sutret under foten i myren. —

Hvis han nu hadde sittet som en liten gaardbruker derute paa heiene, — vilde han da følt sig mere tilfreds end nu? Han husket sin far, — rundrygget, vaggende, hjulbent med tobakssausen i det tynde, røde skjeg. Han saa hans store hænder med de

brede fingertupper og de skidne, avslitte negler, og han skottet ned paa sine egne. Det var de samme brede fingre, det samme tætte, lyserøde haar. —

Han sukket. Aldrig vilde det lykkes ham at utslette merket av den muld, han var rundet av. Den fattige, tunge myrmuld klæbet sig ved ham, den vaate, ildelugtende taakedamp fulgte ham altid.

Nu kunde det jo ogsaa være det samme. Nu var han en gammel, færdig mand.

Hadde han bare før forstaat sin tid, saa skulde han nu sittet mægtig og myndig, f o r d i han var av vaat, fattig myrmuld, f o r d i der fulgte ham en lugt av tung, klisset sved.

For sent — tapt —

Da kunde han kanske ha bøiet hendes sind til sit. Hadde han ikke været saa ræd sit eget frodige landsens sind, saa hadde han kanske vundet kvinders kjærlighet, hendes kjærlighet —

For sent — han var en gammel, færdig mand. —

— — — Opover landeveien langs elven kom der en ung mand.

Dag efter dag hadde skolebestyreren sittet her og set det samme. Set den unge mand komme langsomt opover, stanse, se sig tilbake, gaa videre, indtil hun kom, som han ventet.

Skarset sukket tungt. Hvad kunde det nytte ham; han dernede var ung; ungdommen vilde vinde, hvad han aldrig hadde eiet.

Der flagret et hvitt slør nede ved svingen. Der kom hun — høi og slank, bøiet frem mot blæsten. Han hørte deres muntre stemmer, nu lo de — —

Dernede gik de — unge og glade. Og han,

som hadde slitt sin ungdom, sit liv, sin sjæl i stykker for at vinde, hvad de altid hadde eiet, han sat her ensom i regnveiret med sit døde hat — sat og stirret paa sine brede, stumpe fingre. — —

— — — —

— Torbjørn saa op og skimtet bestyreren oppe ved stenen:

„Der sitter han idag og —."

„Se ikke op, saa kjender han os ikke."

„Er De bange for ham?"

„Ja. Han har et ondt øie. Alt, hvad han ser, blir skiddent og lavt. Bare det at gaa en tur sammen, blir ondt for ham."

„Hvad kommer det os ved."

„Det jeg gjør, skal være rent i mine øine og i andres øine."

„Aa — bare det jeg gjør er rent i mine øine og —"

„Nu —?"

„— og i Deres øine —"

Hun sendte ham et hurtig blik. — „Kom la os sætte os," sa hun.

De satte sig i ly ved elven. Blæsten suste i de store eketrær over dem.

Han sat og ridset i sandet og slettet straks ut, hvad han hadde skrevet.

„De ser saa alvorlig og bedrøvet ut," sa Ingeborg.

„Aa, alvorlig! Jeg sitter og tænker paa, hvorfor lykken saa ofte kommer til menneskene, naar det er for sent."

„Kan lykken nogensinde komme for sent?"

„Ja, naar vi ikke længer har ret til at motta

lykken. Og heller ikke længer sind til den. Hvad kan det hjælpe, en ser, dette vilde være lykken, naar en ikke kan, ikke har ret til, ikke mod til at gripe den."

Hun saa langt utover; saa sa hun:

„Men — naar en møter lykken, — er det ikke saa en stor synd mot livet at la den drive forbi. Vi lever da for lykken!"

„Aa — det er saa let at si. Men vi forstaar saa altfor sent, hvad som er lykken. Vi tror at møte den og griper til. Og saa er det bare et skin, et flygtig varsel om lykkens virkelighet. Og siden, naar en forstaar, saa har livet magtstjaalet en. En kan gjøre, hvad en vil. Kjæmpe for lykken eller la den fare: like litet lykkelig blir en."

„Tror De ikke," sa hun ganske sagte, „at det ofte er, fordi vi er saa bange for at vove. Kampen for lykken er kanske ikke altid — ikke altid — saa svær, som vi selv tror. De hensyn, vi maa trodse, er kanske bare til i vor tanke. De baand, vi maa bryte, er kanske allerede bristet i vort sind. Det er bare at løse de lempelig av. Det gjælder bare at ha tiltaket." Saa la hun stille til: „Men en kan jo ta feil — denne gang ogsaa."

„Nei — ikke av livets store lykke. Den skyller som sommervarmt hav over en, løfter den med, som tør gi sig hen. Men i de første unge aar, en higer saa utaalmodig mot livet, nu skal lykken leves, idag, der er ikke tid til at vente til imorgen — og saa lar en sig bære bort av drømme og alle de tanker, en tar sig. Og saa vaakner en en dag og ser, det en har vundet, det har ingen værdi, og

det, som har værdi, det kan en ikke længer naa."

„Jeg hadde ikke trodd, De saa saa mørkt paa livet."

„Aa — mørkt, — jeg ser det bare, som det er."

„Nei — jeg tror ikke, det er slik. Skuffelserne maa være, forat vi skal lære at dømme og forstaa det, som virkelig har værd. De skal nok se, livets lykke møter Dem en dag."

„Jeg har møtt den; men jeg maa gaa forbi. Tro ikke, jeg klager. Det er bare, hver gang jeg er nær lykken, at jeg føler det saa saart, hvor livet har lekt med mig."

„Kan De ikke fortælle mig —?"

„Nei."

„Aldrig?"

„Nei. Aldrig."

„Og vi er da saa gode venner."

„Er vi? Ja — jeg vil tro det. Det skal være mit livs trøst, at jeg tør tro, vi er venner. Tro ikke, jeg klager. Mit liv er en pligtens dag, og jeg gaar med alvor og arbeidsglæde ind til den. Og skulde jeg synes nogensinde, at dagen er graa og tung, saa vil jeg tænke paa Dem og Deres venskap. Saa eier jeg da noget, som har evig værdi."

Hun reiste sig fra bænken:

„Jeg tror, det bare er en prøvelsens tid, De nu gjennemgaar. De vil snart møte lykken — den virkelige lykke."

„Tror De?"

„Ja. Hvorfor — se det er min hemmelighed. Men jeg tror det. Kom la os gaa hjem, det er sent."

„Si mig først: Hvorledes kommer lykken til mig?“

„Nei, — De maa ikke spørre. Kom pent og fortæl mig noget morsomt. De maa ikke spørre, hører De. Jeg har det med anelser, — lykkelige anelser. La os tales ved, naar vaaren kommer.“

„Og til den tid maa jeg vente?“

„Til den tid maa De vente. Lide, være taalmodig og haape. Saa kommer lønnen.“

„Og hvad er lønnen?“

„Kjære — det er jo lykken!“

„Og hvad er lykken?“

„Ja — det er livets hemmelighet. Det maa De selv finde ut. Saa kom nu. Spør ikke mere.“

De gik indover. Da de kom til bygrænsen stanste Ingeborg.

„Her skilles vore veier. Mine gamle veninder i vinduerne kunde bli forskrækket over at se mig spasere med en ung herre. De tror saa pent om mig. Farvel, hr. Hille, og tak for turen. Og husk, hvad jeg har sagt!“

Hun nikket og gik hurtig nedover. Torbjørn gik sin vanlige vei op smuget bak kirken. Saa kunde ingen se, de hadde været sammen.

Hvad kunde hun ha ment? Mente hun virkelig — —

Torbjørn følte sig glad og lykkelig. Han gik og smilte for sig selv — —

Det var slik fristende glæde i at sitte selv saa haapløst færdig med livet, slik uten tro paa al lykke og saa høre hende gi haap, la hende lyse op indover alle hans mørke tanker, og kjende, hvor hun lokket ham tilbake til livet. —

Hvor følte han sig ikke lykkelig sammen med hende. En saa vemodig lykke.

— Hvem vet. Livet var ikke slut idag. Han vilde ikke la sig knække for tidlig, vaktsomt vilde han vente og speide. —

— Til vaaren kom —!

Han kom hjem og blev sittende og gruble over de ord: Til vaaren kom. Vaaren, den løsnet, den stængende is vilde drive ut, himlen over ham vilde bli blaa, dyp fugtig blaa, og trækfuglene vilde komme i graa, sløre nætter — — —

Hvem vet, hvilken lykke trækfuglene vilde bringe.

Men med én gang jog det i ham av skam; han saa sig sky om; hvis nogen visste, ja, hvis hun visste —!

Ham kunde ikke trækfuglene bringe nogen lykke. Han var færdig med hver drøm om slikt. For ham var livet arbeide for en stor sak, frihetens og retfærdighetens sak. Hele sit liv, alle sine unge drømme ofret han for frisindets sterke sak.

Livet var arbeide.

Han reiste sig resolut og grep den store pakke med stilebøker, han skulde rette. Han kastet dem haardt ned paa pulten, satte sig foran og grep den første stilebok.

Rak og alvorlig sat han med fast sammenknepne læber.

Men litt efter bøiet hans hode sig. Han skjøv stilebøkerne lempelig tilside. Han sat og saa frem for sig — med et litet smil —

— Naar vaaren kom —

XII.

Der kom klare, kjølige dage med høi, blek høstsol og grønblank sjø; men de dage var for Torbjørn tungsindige og ensomme, og det var, som om han ikke vovet sig ut i solskinnet. Det var en tid, hvor han var ræd folkesnakket, og hvor han syntes, det altid var taust mand og mand imellem, hvor han kom til. Det var, som den hemmelighet han bar, og som han var ræd for at kjendes ved selv, blev hvisket nedover alle smug og ind i alle kroker og sat og nikket efter ham i de smaa vinduer, naar han gik til og fra skolen.

Stundom kunde han rigtig synes saa synd paa sig selv. Det var slet ikke sandt, at han hadde sveket de løfter, han hadde git. Han hadde endnu de samme maal som før, de var bare blit større, friere. Han hadde ikke svigtet sandheten; han hadde bare set en høiere sandhet, som optok den gamle i sig. Han var altid den samme ærlige, frihetselskende radikaler med brændende kjærlighet til alle mennesker — fra den fattigste stakkar til den mægtigste borger. Han vilde samle alle mennesker under én tanke. Slik som han før hadde set kampen for friheten, — slik som endnu Anna saa den —, slik blev den en klassekamp; men kampen for friheten var kampen for hele menneskeheten.

Og han rettet sig op. Han var — og vilde altid bli — den samme ensomme, uforstaaede arbeider for frihetens sak. En mand som modig kjendte sin pligt, Anna skulde være den, som knyttet ham og menneskene sammen.

— Men som oftest sat han alene og saa utover

havet, mens skumringen la sig graafiolet over bølgerne, og himlen var gyldenblek i vest. Han sat og hørte bølgernes sagte sugen og vestenvindens raslen i marehalmen. Og det blev ham saa likegyldig altsammen, saa fjernt og uvedkommende. Hvad brød han sig om frihet og politik; han var et ganske almindelig ulykkelig menneske, som hadde forspildt og forløiet sin lykke og som ikke visste sin arme raad. Han længtet efter mennesker, han længtet efter lykke og varme, og han hadde bundet sig selv ind i den klamme kulde. Han længtet, han længtet, efter hende længtet han, hende som han holdt av, og som han aldrig, aldrig kunde eie. — —

— — Og havet sukket og suget i den tidlige høstkveld, og det raslet i marehalmen. — —

— — Men den høstblanke sol sluknet i graa skyer, og taaken og regnet kom tilbake. Torbjørn følte sig gladere og mere lykkelig til sinds, naar veiret var graat og tungt. Det uldne, fugtige mørke gjemte ham, og gjemt i mørket drømte han om vaar. Vent til det blir vaar! Om kvelden kunde han i ly av mørket staa og se op til Ingeborgs vinduer eller drive frem og tilbake foran haven. Naar han saa igjen gik hjemover, skyndte han sig forbi Smiths hus uten at se op. —

En kveld gik han op til byfogdens.

Han møtte byfogden i døren.

„Nei — det var en glæde!“ Byfogden rakte ham begge hænder imøte. „Jeg har virkelig tænkt saa meget paa Dem, unge mand, vi hadde da saa meget at tale om. Jeg vilde saa gjerne ha sendt bud efter Dem idag, — det er Ingeborgs fødselsdag.

Men saa tænkte jeg, han ser jo aldrig hit op, han ønsker visst helst at være fri.«

„Aa — hr. byfoged — intet vil jeg heller end at komme i Deres hus! Jeg vet virkelig ikke, hvad det har været —«

„Er det endnu kanske tanker om visse politiske uoverensstemmelser, som trykker Dem? Jeg tænker, vi er saa frie og dannede mænd, at vi kan være venner allikevel. Det menneskelige i os er i slegt, det føler jeg. Kom nu, min unge ven; vor fest blir større ved at ha Dem hos os. Her, Ingeborg, bringer jeg dig en kjær gjest.«

„Dem, Hille!« Ingeborg lot ham komme op til sig; „saa De har ikke glemt os.«

„Tænk glemt! Jeg tænker paa Dem — og byfogden — og hele huset hver dag.«

„Gjør De,« sa hun blidt; men la lavere til: „Men De lar det bli med tanken!«

„Jeg vet ikke —« Torbjørn lo.

„Men jeg vet,« sa byfogden og la sin mægtige haand paa Torbjørns skulder; „De trodde, det skulde være pinlig for os at omgaaes en slik rædselsvækkende radikaler som Dem. Aa nei, far, — her er endda mænd paa bjerget! Og ikke sandt — nu ingen hører os — i en slik liten by maa sgu' vi akademikere holde sammen — mot mobbens grovere instinkter. Ja, Gud bevare min mund!« Han nikket og gik de kommende gjester imøte.

„Og mig gratulerer De ikke,« sa Ingeborg.

„Jeg er virkelig saa glad,« svarte Torbjørn, „at jeg glemte, det ikke var mig, som hadde festdag. Aa, De vet ikke, hvor jeg føler mig lykkelig og rik, hver gang

jeg ser Dem. Alt i verden synes at bli mig likegyldig mot vore smaa spaserture. Jeg tænker bare —, aa nei!"

„Hvad tænker De?"

„En tanke, jeg ikke har lov til at tænke, og endnu mindre til at gi form i ord."

„Saa faar jeg gjette stille for mig selv. Nei — hvad smilte De nu av?"

„Aa, det var en tanke, som pludselig faldt mig ind."

„*Den* maa De fortælle mig. Har jeg ikke fødselsdag!"

„De vil ikke kunne forstaa — endnu. Engang — kanske — faar jeg lov til at forklare Dem det."

„Ja, men si mig det, kan De nok."

Han saa med et lunt smil paa hende.

„Her er visst ikke rotter her i huset?"

Hun lo: „Nei — er De gal."

„Ikke paa loftet?"

„Nei — slet ikke!"

„Ikke i kjælderen heller?"

„Nei — jeg har aldrig hørt tale om det."

„Jeg kunde tænke mig det, jeg følte det straks."

„De liker ikke rotter?"

„Nei, slet ikke! Jeg er likefrem kommet til — slik litt efter litt — at hate rotter."

Byfogden kom hen til dem, og la sin arm om Torbjørns skulder:

„Kom, min unge ven, — la mig forestille Dem for folket. De er jo et ungt høvdingeemne, De maa lære Deres folk at kjende."

Det fór gjennem Torbjørn, at dette visst ikke var det folk, han hadde drømt at herske over. Saa fulgte han byfogden.

Han møtte mange kjølige blik og likegyldige smil. Og med én gang husket han saa underlig klart den første morgen, han stod i skolen, inde i lærerværelset og saa bare kolde, likegyldige øine og hørte bestyreren spørre ham om han vilde læse Fadervor.

I det samme saa han bestyreren staa der foran sig — med de fete hænder og det slimete smil. Og det jog pludselig gjennem Torbjørn, at alle disse mennesker, de var hans fiender, de holdt ham for nar, nu vilde de — likesom bestyreren hin gang med Fadervor — tvinge ham til at si ord, han for sin æres skyld ikke maatte si, men som han nu ikke vilde negte at si, han turde bare krype, — eller saa flygte, flygte!

Byfogden saa, hvor urolig Torbjørn var. Og han hadde et utmerkende ord om sin gjest til alle, understreket hvert øieblik Torbjørns stilling til huset med et „vor unge ven, min gode ven!" Torbjørn kom til ro. Han maatte smile av sin egen nervøsitet. Hadde han ikke nær gjort sig til nar! Disse mennesker var fine og gode og var hans venner. Og *hadde* de forlangt noget av ham, som var gaat hans ære for nær, saa hadde han — naturligvis — været like rak i ryggen nu som dengang.

Men i kveld var de møtt frem til fest! I kveld skulde der ikke falde et stridens ord: Fred og smil over hendes fest. — —

— Det var efter bordet, herrerne sat inde i byfogdens kontor og fik cigarerne tændt; enkelte ældre tok allerede til at lage sig sine glas.

De sat mætte og tilfredse i byfogdens dype stoler og fulgte den første blaa røk, som bølget sig under

taket. Av og til faldt der et litet ord om fragter og priser.

Sakføreren laget sig sit glas.

„Se — sakføreren," sa gamle konsul Hein, „han brygger og nu spilles der op til dans."

„Ja, en kan da drikke for det!"

„Skal ikke De hr. kandidat Hille —?"

„Nei tak — ikke nu."

„De er kanske totalist?" Konsulen trak øienbrynene i veiret.

„Nei — slet ikke, hr. konsul. Jeg har ikke den ringeste sympati med totalisternes tvangsherredømme."

„Naa — det glæder mig!"

„Vi maa da ha en smule frihet tilbake. Tilslut kan en ikke pudse sin næse for bare forbud."

Der blev gryntet bifaldende rundt omkring.

„Jeg sier med Shakespeare: mener du, fordi du er dydig, skal der ikke mere findes kaker og øl!"

„He — he — hvem var det, som hadde sagt det, kandidat?"

„Det var Shakespeare, hr. konsul."

„Shakespeare —! naa, saa! Ja, det var sgu' ikke dumt sagt, — nei det var det ikke." Og han hvisket over til den gamle mægler: „Det er jo en ganske tækkelig ung mand." — — —

— — — Ingeborg og Torbjørn sat inde i kabinettet og smaapratet. Saa spurte hun pludselig efter Anna. Aa, hvorfor skulde han nu mindes om den anden!

„Jeg hadde tænkt at be hende hit i kveld," sa Ingeborg; „men jeg vet, hun vilde ikke. Danse kan

hun jo ikke. Og i det hele tror jeg ikke, hun vilde ha følt sig hjemme hos os."

Han var saa enig, men sa intet.

„Stakkels Anna, jeg er i grunden saa glad i hende. Men hun har slik besynderlig evne til at komme forkjært til alle ting. En liten uvenlighet tar hun straks for den bitreste fornærmelse, og viser en hende litt venlighet, saa er det straks kjærlighet for livet; det er i grunden saa rørende, men saa uten likevegt, saa uharmonisk, og jeg elsker harmoni."

Langsomt — som blev det tvunget av ham — sa Torbjørn:

„I grunden, — naar jeg skal være ærlig, — kjender jeg hende slet ikke. Vi er i virkeligheten ganske fremmede for hinanden. Hun er et udmerket menneske — høit hævet over al baktalelse og sladder — stolt av sind og ren som guld, — derom er der ingen tvil; men — der er noget pinefuldt ved hende, noget som skapt til ulykke —."

Hun saa paa ham; hvor glad hun var. Slik vilde han ikke ha talt —, ikke rost hende slik, om han hadde været glad i hende, slik som folk fortalte.

„Aa, hvor De har ret. Og hvor De finder det rammende ord. Jeg tror, den kjedsommelige faren meget er skyld i den motgang, hun har møtt."

Han nikket, men husket i det samme, at det netop var den „kjedsommelige far", han engang hadde lovet Anna at skaffe opreisning.

„Og saa er hun likesom bare fornuft," sa Ingeborg. „Og ikke sandt, vi trænger nu allikevel alle noget at tro paa. Eller en liten fredet plet i vor

sjæl, som hvile og uro ikke kan naa. En liten kjærlighetsful plet at trække sig tilbake til —," hun saa paa ham med et sværmerisk blik.

„Ja," sa han stille — glad ved at kunne tale om noget andet, „naar vi har grublet over, hvad vi tror er sandt og ret, har lidt nederlag i os selv og splittet vor sjæl, — saa er det godt at kunne trække sig tilbake til et minde eller et haap, som gir vort sind fred en liten stund."

„Ja — ikke sandt!"

„Tiden er en staaltid," sa han, „en viljernes tidsalder. Den er kommet vesterfra; den amerikanske vilje er tidens ideal. Den kræver, vi ikke falder hen i tomme drømme om en bedre verden, end den vi lever i. Denne verden, den *er*, og det gjælder at gjøre det bedste av livet, slik som det er. Mands vilje er mands liv, slet ikke hans himmerike. Men — denne staalvilje, den gjør ikke menneskene lykkelige. Og derfor stiger der en længsel i dens fotspor, en drøm om noget utenfor os, en længsel efter noget, som svarer til det gamle ord: Ikke av denne verden! Vi kan ikke længer nøie os med den tanke, at vi er rundet av jord for at bli til jord igjen. Det kan hænde, vi farer vild, mens vi søker efter likevegt for vor viden; men — hvorfor forsage vildfarelsen, naar den skaper lys og glæde — og fremforalt fred for en forjaget tid. Vildfarelserne er stundom saa smukke — som solstreif over blanke staalmaskiner."

Han blev sittende og se frem for sig og følte med smertelig klarhet, hvor litet mod han nu hadde paa livets sandhet.

Ingeborg sat taus og saa moderlig ømt paa ham; hun saa hans smerte og frydet sig selv ved tanken paa, at det var hende og bare hende, som vilde kunne lindre hans sorg. Hun bøiet sig frem og la sin haand let paa hans.

„Tak," sa hun, „tak for alt, De har sagt mig ikveld. Jeg tror, jeg forstaar Dem. Jeg deler baade Deres smerte og Deres haap."

Men som hun hadde sagt for meget, reiste hun sig hurtig.

„Dansen er begyndt igjen," sa hun, „vil De føre mig ind."

Torbjørn stod stille og saa paa hende.

„Dele mine haap," sa han langsomt — „det vilde De visst ikke si, hvis De kjendte mine lønligste og sterkeste haap."

„Hvem vet," svarte hun og la sin arm i hans.

„Ja — naar faar jeg vite?"

„Nu maa vi gaa ind. — Naar De faar vite? Har jeg ikke sagt: Vent til vaaren kommer."

„Aa det er saa længe, længe til vaaren kommer."

„Længe —?" hun trak øienbrynene i veiret.

„Ja — alt for længe."

„Vaaren kommer," sa hun og lot sit blik langsomt streife ham, „stundom før en venter, stundom senere, — for sent; det kommer an paa ens eget hjerte."

Hun nikket blidt til ham, og forlot ham. —

— — — Da gjesterne var gaat om kvelden, fik provst Walter fat i Torbjørn paa gaten:

„Byfogden fortalte mig, at kandidaten spiller schak?"

Jo — det gjorde Torbjørn.

„Aa hvad — De stikker nok op en kveldsstund til mig, saa faar vi os et parti.“

„Det vilde være mig en stor glæde, hr. provst.“

„Ja — De har vel heller ingen, som De anstændigvis kan spille schak med her i byen?“

„Nei —!“

— — —

XIII.

Hele dagen strøk nordenvinden over byen. Den stak med bitte smaa isnaaler, og fra havet steg en hvit, dryssende kold aande, og skjærene fik en liten, hvit hætte øverst oppe, hvor sjøerne ikke naadde at skylle dem svarte.

Men mot kvelden blev himlen høi og ren med blanke froststjerner, og melkeveien bølget som et rimslør i nordenblæsten. Ute over det ytterste hav stod nymaanen, skjær og blek, den var bare som en fin lysende sky over det svarte, rolige hav.

Det blev frostnat, isnende frostnat, selv nordenvinden frøs stille. Kulden gik som et syngende aandedrag over dalen, og elven, skogen og byen frøs til, altsammen stivnet hen, bare havet puslet ganske sagte om de rimede skjær. Og frosten foldet sig ut, den hvælvet sig over jorden, og stjernerne hang store og dirrende inde i den blaa kulde.

— — —

Men i frostnatten blev menneskene smaa, de blev bange og fattige. De kunde slet ikke lyve under de klare, seende stjerner, og de kunde ikke

gjemme sig for sig selv. For under den store kulde gik der en sang, en stor susen, som spurte og krævet svar og ord fra rædde og fattige menneskesjæle.

Derfor stængte de mennesker, hvorover der hadde strøket saa mange frostnætter, de stængte sig inde, saa de ikke kunde se stjernerne; og saa sat de stille, hver i sin krok, og saa i sløvet smerte, hvor frostnætterne hadde herjet, og hvor meget der var frosset og dødt, siden sidst de sat slik.

Men saa var der en og anden, som ikke var herjet endnu, og som ikke før hadde staat til regnskap under stjernerne — ikke alene for ord og gjerninger, men for alle de lønlige tanker og løgne, — han syntes at høre gjennem frostnatten en røst av stor gjengjældelse. Han turde ikke stænge sig inde, han maatte ut, og saa stod han der med blikket mot kulden og stjernerne, — stod der i sin første, herjende frostnat.

— — —

— Torbjørn Hille gik langsomt gjennem gaterne i den sovende by. Han stanste og saa op mot himlen, og han frøs og undret sig over, hvor stor natten var under stjernerne. Han var igjen en arm hjemløs, en ussel stakkar, som skulde staa til regnskap for noget, — han kunde ikke selv klare, hvad det var, men det var noget — dyrebart — hellig —, som han hadde forødt, — noget, han hadde forspildt retten til, — en stakkels ussel en, som hadde forraadt en ed, som han aldrig hadde villet binde sig ved, men som han dog en gang hadde svoret.

Han drev videre og skjøv med hele sin trætte vilje endnu en gang bort enhver klar viden om nogen brøde, han skulde staa til regnskap for. Han hadde forbrutt sig — la gaa, bare han slap at tænke paa, hvorledes og hvorfor han hadde forbrutt sig.

Men som han drev der i tanker, hadde han nær snublet over en stentrappe, som sprang frem over fortauget. Han stanste og saa langsomt opover huset. Der var lys deroppe. Der sat der kanske en og ventet ham, tænkte paa ham!

Deroppe hadde han intet at gjøre. Der var sikkert koldt og uhyggelig. Og selv eiet han ingen varme at gi. Intet hadde han at gi, og intet hadde han at fordre. Og intet ønsket han at faa.

Han satte sin fot paa det første trappetrin, satte den saa haardt, at der skalv ekko nedover gaten. Hvorfor var han første gang drevet hit til dette trappetrin, naar det bare var for at saare og svigte —? Kunde de svare paa det de ubarmhjertige stjerner?

Han gik derfra, gik ned til bryggen. Dernede i sjøen skalv alle stjerner; over ham og under ham stod alle frostnattens stjerner.

Elven var sort og aapen, isnende kold; der var ingen lek av bølger mot bryggen, ingen vemodig eller munter skvulpen indunder boderne. Stille og sort laa den der og fanget alt det kolde lys.

Nei — bort herfra!

Han drev videre, indtil han stod paa den brede stentrappe med jerngelænderet og messingknotterne. Han gik opover de brede trin og la haanden paa

dørklinken. Den var isnende kold og suget haanden til sig.

Han blev staaende og se paa den smale strime av himmel mellem husene.

Hadde han egentlig noget at gjøre deroppe? Gik han dit op, var der ikke saa to brune øine, som han svek? Og selv om de brune pikeøine kunde glemmes, kom han saa allikevel ikke som en forræder? Og gik han derfra og tilbake igjen til de brune øine, vilde ikke hans ord være en løgn, for han hadde jo allerede forraadt det altsammen i sit hjerte.

— — — Det var jo bare drømme alt sammen; de brune øine, det var jo bare en drøm for at jage ensomheten bort, alt det andet, — alt det om kamp for sandhet og ret, — det var jo bare barnlige drømme, som var kommet saa tilfældig til ham.

Han hadde lovet noget i sine drømme, — noget som han aldrig hadde tænkt at holde.

Men han hadde ikke følt sig saa ensom, naar han gik med de smukke drømme og løfter.

En kan ikke svare for sine drømme — — —

— — — Hvorfor han forlot sine drømme? Alle forlot sine drømme, eller drømmene selv forlater en.

Aa — hvorfor han svigtet sine løfter? Er ikke løfterne de samme nu som før? —

— Med slapt nedhængende armer stod han og saa op mot stjernerne. Og det blev ganske stille og tomt i ham, bare en træt tomhet.

Og han hvisket op mot stjernerne: Jeg vil ha ro og fred, jeg er træt av at bære gavnløse byrder.

Jeg vil ikke blandt de ensomme, jeg vil i samfund med de mennesker, jeg holder av.

Nei — han vilde ikke være ensom.

Han gik ned ad trappen og drev igjen bort til bryggen.

— Der laa et skib derute i elvegapet, det holdt paa at sætte seil til; stille, uten anden lyd end den svake knirken i taljer og seilenes slag gjorde det sig færdig til at reise. Om en kort stund vilde det glide herfra, og imorgen vilde det være langt borte.

Langt — langt borte.

Master og rær tegnet sig klart mot den blanke himmel, seilene blafret som svarte vinger.

Langt, langt bort! Den som kunde komme sig langt bort. Og langt bort fra sig selv. — —

— — Fordi en drømte saa meget, som aldrig kunne bli andet end drømme, derfor skulde en bøte. Fordi en trak andre med i sine drømme, derfor maatte en sone. Og drømme — det maatte en, før en visste, hvad livet var. Og saa kom livet og brøt med alt det, en hadde drømt, og som ikke var liv, og saa skulde en sone for alle sine drømme.

Langt — langt bort!

Han drev videre.

— Derinde sat der nu en ung pike og længtet efter ham. En fattigslig ung pike, som han intet hadde tilfælles med. Og som han slet ikke længtet efter.

Hvorfor brøt han da ikke med hende.

Han stanste.

Ja — hvorfor hadde han ikke allerede brutt med hende. Han vilde jo slet ikke binde sig til

hende — for en forelskelses skyld, slikt var jo bare sludder. Hvorfor hadde han ikke sagt sandheten, — hvorfor fortsatte han denne løgn, som var ham en pine?

Det var slet ikke for hendes skyld, slet ikke for de brune øines skyld.

Han trodde nok, han visste hvorfor.

Han satte sig paa trappen og saa utover elven.

Han maatte tænke paa sin barndom, paa farens sterke ord, som likesom hadde knitret av ild og lugtet av krudt, — det var den første indvielse, det gav den første drøm. Og ved siden sat moren og dæmpet og hvisket sine tvil.

Av den første drøm og av den første hviskende tvil, — av det var det kommet alt sammen.

Farens ord — det var jo bare døde ord, hule gjengangere; den tid var færdig, slegten var en anden. Men morens hvisken var steget til en sang, som lokket ham dit, han selv længtet, og der, der traf han de mennesker, som han var i slegt med.

Og allikevel — hvad var det for en forunderlig magt i de dage og i de dages tanker, — — — de tanker han maatte, ubønhørlig maatte rive sig løs fra. En magt eiet de, som var i slegt med stjernerne.

Og stjernerne, de var ubarmhjertige og under dem gik det som en isnende susen om løgn og feighet.

Hvad var det da for krav de hadde til ham, stjernerne?

De hadde det samme krav som to brune øine,

og i de øinene vilde han og kunde han læse navnet forræder.

Og de brune øine vilde ha ret — paa sin maate. —

Nei — med én gang sprang han op og rystet sig. Vrøvl — det var jo bare smaating det hele. Her lot han sig skræmme av stjerner og nattefrost og ensomhet. Vrøvl, — overspændt snak! Hvad var det hele andet — i virkeligheten —, end at han trodde, han hadde forelsket sig i en ung pike, — og saa var det ikke saa. Han var den samme som altid. Uforandret. Det var bare disse dumme og kolde stjerner. — —

Han stak hænderne i lommen og smaaløp nedover gaten.

Ingenting var det, ingenting altsammen. Bare dumme tanker i ensomheten. Det hele var en dum, trist liten historie, som han vilde glemme.

Bort, bort, — langt bort.

Nu var seilene sat til derute paa skibet. Snart vilde det være ute paa fjorden. Borte — langt borte.

At nogen kunde være glad i stjernerne, — saa isnende kolde, som de er. Nei — han var ikke glad i stjernerne.

Han stanste igjen utenfor den smukke stentrappe med jerngelænderet og de blinkende messingknotter.

Deroppe levet de mennesker, som han var i slegt med. Kloke, fine mennesker, som saa, hvad som var stort, og hvad som var litet, mennesker, som kunde glemme, — bort, bort.

Deroppe var hun, som han elsket, som forstod ham og trodde paa ham, og for hvem han kunde

være slik, som han var inderst inde i sin sjæl; hun som eiet varm og fin kjærlighet; hun som bar sit hode høit løftet og gik let og stolt.

Han gik endnu en gang op paa trappen og saa op mot himlen. Og han saa, at stjernerne lyste ikke saa klare som før, de lyste som bak et graahvitt slør; der steg en fin damp fra sjøen og bredte sig utover mellem skjærene. Torbjørn hævet haanden, — der strøk en svak luftning fra havet.

Der var omslag i veiret.

Han saa op til vinduerne. „Tak du," hvisket han, „tak, fordi jeg fandt dig, tak, fordi jeg tør elske dig! — Godnat, du kjære, godnat og drøm saa søtt."

Han gik hurtig hjemover, gik forbi den lille stentrappe uten at se til siden.

Men mens han gik, kjendte han, hvorledes mildveiret kom sigende indover med graa, lun taake.

Omslag i veiret! Søndenvind!

Saa vilde skibet ikke kunne reise i nat allikevel. I nat kunde ingen skibe seile ut.

For nu var det søndenvind og omslag i veiret.

XIV.

Lærer Smith laa syk.

Sengen var flyttet ind i stuen for at skaffe plads og luft. Og nu laa han — benet og gul — og stirret ut av vinduet paa stjernerne.

Hans kone sat paa sengekanten og strikket paa et uhyre av en graa strømpe. Av og til duppet hun søvnig med hodet, skvat til og spurte, om det var noget, han hadde lyst paa.

Men lærer Smith laa bare og saa paa stjérnerne. Like over byheien stod Store Bjørn, og han syntes aldrig han hadde set den saa stor og klar.

Og mens han laa der saa ynkelig svak, arbeidet minderne i ham, hele sit elendige, forspildte liv maatte han mindes. Og for én gangs skyld løi han ikke for sig selv, — han orket det ikke, — han tok alt op igjen og lot dom falde, hvor den skulde falde. Men mens han laa der og saa paa stjernerne og dømte sig selv, fik hans blik glans av en ny og fantastisk lykke.

„Anna," kaldte han.

Anna sat inde i sideværelset og skrev; nu kom hun straks.

„Du — Anna —," sa den syke, „se alle stjernerne —"

„Ja, far; skal jeg rulle gardinet ned?"

„Aa nei — nei! Jeg holder saa av at ligge og se paa dem. Kan du se Store Bjørn?"

„Ja — far."

„Jeg husker en kveld, — ja, jeg husker den saa inderlig tydelig, — det er mange, mange aar siden, — vi var sammen nogen kamerater, og ut paa kvelden saa svor vi en dyr ed, — ja, det var jo bare guttestreker, — men vi svor dog en dyr ed, at hvordan det end gik os i verden, vi vilde altid slaas som løver for frihet og frisind. I det samme vi kom ut paa gaten, — det var saa stjerneklart, og Store Bjørn stod saa rolig over aasen, — saa sa en av os, — det var endda redaktør Barfoed, ja den gang var han student som en av os andre —, ja, saa sa han: Ikke sandt, kamerater, — hver

gang vi ser Store Bjørn over os, saa skal vi mindes vor ed!"

Smith pustet tungt, saa sa han ganske lavt:

„Jeg svek min ed, jeg, Anna!"

„Saa far, nu skal du ikke tænke paa slikt."

„Jo barn, nu maa jeg tænke paa det. Alt det i gamle dage maa jeg tænke paa. Paa din mor og. Men mest paa det andet. For ser du, barn, jeg er syk og skal snart dø."

„Aa nei da far, du blir snart frisk igjen."

„Nei — jeg vil slet ikke bli frisk igjen.

Ja, — ser du, — det gik mig daarlig. Jeg blev saa alene, da jeg kom hit ned, — ja saa rent ensom, den gang Løvsli ogsaa reiste fra byen. Og saa vet du, hvordan alt gik. Jeg vilde jo gjerne være med, jeg orket ikke ensomheten og til slut saa, — ja saa, — ja du, saa sultet de sandheten ut av mig.

Ja — jeg svek min ed!"

„Ikke inderst inde i dit hjerte, far."

„Aa nei — det kan du ha ret i, barn, men jeg svek den allikevel. Men det kunde hænde, at Abraham Smith endnu har en gjerning ugjort, — kanske den største av dem alle!"

„Aa ja, far, — naar du blir frisk igjen, saa skal vi to ta fat fra nyt av."

„Nei, nei," sa Smith ivrig, „ikke slik, slet ikke slik. Nei slutte skal jeg, slutte slik, at alle de onde dage skal være glemt og sonet."

Han pustet tungt ut og blev liggende stille.

„Ser du," tok han til igjen, — „der er kommet andre tider, og jeg forstaar ikke rigtig menneskene nu. Vi gamle, vi kjæmpet for ideen, det gjør de

ikke nu længer. Jeg kan ialfald ikke faa øie paa ideen. Nu slaas de for realiteter, det er bare spørsmaal om brød eller ikke brød. Slikt noget duer ikke jeg til. Men jeg tror, det er nu det samme allikevel; det er striden om igjen mellem dem, som vil fremover og fri, og dem, som vil bli staaende og være bundet. Og det turde hænde, at Abraham Smith kunde gjøre dem, som vil friheten, en tjeneste endnu en gang. Og derfor skal du sende bud efter Løvsli. Jeg maa tale med ham."

„Jeg skal gaa efter ham."

„Nei — ikke du barn. Line," kaldte han, og hans kone skvat op over strømpen —, „du faar gaa ned straks og hente Løvsli. Si ham, jeg maa tale med ham endnu en gang før jeg dør."

Med et litet, træt suk pakket Line Smith lydig strømpen sammen og gik.

„Saa vil jeg hvile, mens jeg venter," sa Smith, „og samle det, jeg vil si ham." Og han la sig til ro og lukket øinene.

Anna blev sittende ved sengen og holde hans haand. Hun sat og saa like ret paa de frostklare stjerner og tænkte imens paa Torbjørn.

Kveld efter kveld hadde hun nu sittet og ventet og længtet og haapet, nu kommer han, nu kommer han; men han kom ikke.

Med ansigtet mot ruten hadde hun sittet i de lange høstkvelder og stirret ned i gaten. Ved skjæret av lygten utenfor kunde hun skimte, hvem som gik forbi. Og hun hadde set ham komme — hver eneste kveld, — og hendes hjerte blev stort, og hun blev saa glad, og det gjorde saa ondt. Stundom

stanste han op, og hun kunde saa tydelig se hans ansigt, som var saa sørgmodig og blekt i lygteskjæret. Han kunde se op, og saa gik han videre. Forbi huset og blev borte i mørket.

Og hun sat alene som før med ansigtet mot ruten og saa paa den osende gaslygt og alle de likegyldige folk, som gik forbi. Trætte og intetsigende tanker svirret rundt i hendes hjerne. Uten at vite det mumlet hun for sig selv:

„Kommer han ikke, aa, kommer han ikke tilbake!"

Hun kunde synke sammen i grublerier over, hvad der kunde være i veien. Var han vred paa hende? Hvad hadde hun da gjort ham? Han kunde da ikke ha glemt hende? Aa, hun, som elsket ham over alt, alt, alt!

Kanske var han skuffet over hende. Kanske syntes han, hun intet gjorde, mens han kjæmpet og talte for deres fælles sak.

Men hun skulde nok forsøke efter evne. Hun skulde vise, hun kunde ikke alene elske, hun kunde ogsaa arbeide. „Amtets avis" hadde stadig smaa, ondskapsfulde notiser om ham. Lumpne notiser, som gjorde nar av hans artikel i „Fædrelandet". Det var skolebestyrer Skarset, som skrev dem, det visste hun. Og stundom hadde ogsaa faren været tvunget til at skrive, — hun kjendte stilen. Her var det ikke saa let for Torbjørn at forsvare sig. Godt, saa skulde hun kunne verge for ham.

Bare, bare han vilde holde av hende! Ikke glemme hende! Ta hende i sine armer! Aa, om han nu kom løpende opover trappen og ind, grep

hende i sine armer og drog hende tæt, tæt ind til sig — —

Hun lyttet — holdt pusten —

Der var ganske stille i huset.

Ak nei, han kom nok ikke i kveld heller.

Bare han ikke vilde glemme hende, saa skulde de bli saa lykkelige. Ja — de skulde nok kunne arbeide sammen. For hun hadde og sit at strides for, — bedre end han kanske tænkte.

Hun hadde saa ofte før følt sig saa ulykkelig over, at al hendes længsel og kamplyst bare blev drømme og drømme igjen; det var saa rent uklart for hende, hvor hun skulde ta fat. For alt omkring hende var likesom saa glat og sleipt; og saa blev det mest med at sitte og drømme.

Hun hørte Løvsli tale om de store samfund, hvor kampen gik paa livet løs, og hun kunde gjerne graate over, at hun var født i en slik dødsstille smaaby og i et land, hvor der ikke kunde reises nogen kamp for friheten, — her var jo saa megen frihet før.

Hun hørte ogsaa Løvsli tale om socialisterne og arbeidernes kampe, og hun tænkte mange ganger, hun kanske blandt dem kunde finde det, hun søkte. Men hendes liv faldt saa helt avsides, det var saa litet hun forstod. Løvsli hørtes slet ikke begeistret ut. Og av virkelige socialister hadde byen bare to; den ene var en fordrukken skomaker, og den anden, — han var ogsaa skomaker og en sjelden bra mand, — han var døvstum.

Men saa kom den historien med skolen, og saa

klarnet det litt efter litt for hende. Nu visste hun, hvad det var hun vilde.

For hun saa det rundt omkring — i alle samfundslag —, hvad det blev til med al den tale om sanddruhet. Der sat der rundt om i landet tusen av mødre og opdrog sine børn i den samme løgn, som de selv hadde lidt under og kjæmpet med, — slik som hun selv var blit opdraget i den. For de var ikke modige nok til at opdrage sine børn til det, de selv trodde var sandt. De trodde ikke dypere, — selv ikke de som hadde friet sig længst, — ved det de kaldte sandheten, end at de mente, det var bedst at la børnene vokse op, som de selv hadde gjort det og vænne sig til alt det væv av hel og halv løgn og upaalidelighet, som de selv hadde hat slik møie med, og som saa mangen gang hadde forfusket livet for dem. Og saa gav de børnene med ut i livet en klam tyngsel, som de alle sammen paany maatte kjæmpe med og strides med — for saa selv en gang at opdrage sine børn igjen til det samme. Slappe fædre og fromme og feige mødre, de lot det hele skure, som deres forældre engang før lot det skure for dem, indtil børnene selv — som det saa smukt het — blev modne nok til at ta op den alvorlige kamp. Og rundt omkring paa skolen, der blev det arbeidet med alvorlig pædagogisk kraft paa at faa vævet de samme løgne slik ind i børnenes sind, at de ikke lot sig plukke ut i et helt liv. Og saa kunde skolen med stolthet — efter at ha utrustet sine elever med vidnesbyrd om gode kundskaper i kristendom og kirkehistorie —, saa kunde den se paa, hvorledes de unge droges med den seige

tyngde, indtil de var blit saa pas sløve, at de kunde skyve det hele til side og la det ligge der og glemmes, — indtil det en vakker dag maatte hentes frem for at væves ind i et nyt menneskesind.

Og Anna visste fra sig selv og fra den tid, hun var lærerinde, hvor saart et barn kunde kjæmpe med og gruble over de bedrøveligste ting fra talende asener til det mystiske forhold mellem den helligaand og jomfru Maria, hvordan det hele ikke var til at forstaa, og hvor rent syndebetynget en slik liten en kunde føle sig i sine tvil, — og hvor like forgjæves det var at søke til skolen som til forældrene, — det blev allikevel ikke andet sagt end det, som stod i boken.

Det var her, hun syntes, hun kunde ha noget at arbeide for. Hun kunde si til hver mor: Opdrag dine børn i sanddruhet, la dem ikke lære en tøddel utenfor det, du selv tror er sandt!

Aa — hun følte ordene brænde i sig, hun var ikke ræd for at si det slik, at hver forstod, hvad hun mente, uten pynt skulde den hele løgn vises frem.

Netop en slik, som hun, maatte kunne si det, syntes hun. Og som hun nu tænkte sig frem i tiden — som gift og mor, — saa kom der over hende en følelse av andagtsfuld fryd; hvor vidunderlig maatte det ikke være at lede et barn, som var ens eget, saa godt en kunde frem til fuld aapenhet og sanddruhet. —

— — Med en gang kjendte hun et grep om haanden. Faren hadde reist sig halvt op og lyttet.

„Nu kommer de," hvisket han.

Der stod et pust av kold natluft ind med de kommende. Løvsli gned hænderne mot hinanden og aandet paa dem.

„Naa — du er ikke rigtig frisk, — hører jeg," sa han til Smith.

Smith rystet paa hodet:

„Nei, det er daarlig med mig, rigtig daarlig. Det er ikke noget at si til det. Det faar være slut nu."

„Aa, snak," sa redaktøren, „om nogen uker kan du dænge paa ungerne igjen."

„Nei, nei, aldrig dit igjen! Nei — nu vil jeg dø, nu vil jeg dø."

„Ja, ja — mand, er du kommet dit, du helst vil dø, saa er det ikke noget for os at si. Det gjør mig ondt, jeg vilde gjerne, du skulde leve, jeg kommer til at savne dig."

„Ja — sier du det?" Smith grep ivrig den andens haand. „Hvordan er det mulig, at du kan komme til at savne mig? For der er da ingen, som jeg saa skammelig har sveket som dig. Og allikevel — aldrig et ondt ord. Saa længe du trodde det var haap, stred du med mig — for at bringe mig i balanse, som du kaldte det. Og siden, — da du saa jeg — naa ja —, du kom og gik her som den gamle, — aldrig et ondt ord, aldrig, — bare at du nu for min skyld søkte at holde det hemmelig, at du kom til mig. Hvordan — hvordan kunde du gjøre det?" Han saa ængstelig paa redaktøren.

Løvsli rystet paa hodet: „Jeg vet ikke, du, — hvad det kom av," sa han langsomt og smilte;

„delvis kom det vel av, at jeg syntes, det var saa rent ilde at la dig alene. Og saa med tiden vokste hun der op," — han nikket over mot Anna, — „og saa var det kanske det, at jeg aldrig rigtig opgav haapet."

„Nei — ikke sandt!" den syke søkte at reise sig. „Nei du opgav ikke haapet, ikke ganske," han lot sig falde tilbake og pustet dypt ut.

Redaktør Løvsli sat og saa paa sin ven og husket, hvor de engang hadde holdt sammen, og hvor frisk og stolt han dengang hadde været, den unge Smith; og han husket, hvordan han — redaktør Løvsli — fandt ham igjen, da han kom tilbake til byen, — tilbake efter sine vandringsaar. Og han husket, at han dengang hadde tænkt, at han aldrig burde ha latt sin ven alene — svak, fattig og begeistret — i den lille høstmørke by. Og han svor, at han aldrig vilde forlate ham, — til trods for at Løvsli for længst hadde opgit haapet om at gjøre et brukbart menneske av den arme overløper.

Der laa han nu og skulde dø — den stakkar. Dø efter et forspildt, ynkværdig liv. Og Løvsli kunde nok forstaa, at Smith gjerne vilde dø, saa nøken og forfrossen i sin egen skam, som han hadde levet.

Smith møtte vennens blik. Tilslut prøvet han at nikke med hodet, og saa hvisket han:

„Ja, ja — jeg skal ikke skuffe dit haap. Jeg har alt længe forberedt mig paa at sone. Det turde hænde, at mit liv, — slik jeg har levet det, — kan bli mine venner til større nytte, end om jeg — naa ja, ikke mere om det. Har Abraham Smith for-

brutt sig, saa kan han ogsaa reise sig. Naar jeg er død, skal der ikke længer hænge nogen skam ved mit navn." Han saa sig om. „Vil dere la os ene — en stund."

Hans kone og Anna reiste sig og gik ut.

Smith famlet henover bordet og fik fat paa en nøkkel:

„Vil du aapne skuffen der i kommoden — ne den øverste, den ja. Ser du en pakke i rødt omslag, — ja den er det. Gi mig den, — saa, ja tak! Vet du hvad det er for noget?"

Redaktør Løvsli rystet paa hodet.

Smith drog sig henover mot sengekanten, stirret fast paa Løvsli og hvisket:

„Det er Abraham Smiths livserindringer!"

„Har du skrevet dine erindringer?"

„Ja du — det er mine erindringer! Eller rettere: Abraham Smiths livs bekjendelse! Ja det er det, — netop mine bekjendelser. Min politiske bekjendelse, ser du."

Løvsli saa bekymret paa ham.

„Forstaar du det ikke?" hvisket Smith. „Forstaar du ikke, hvad det gjælder? Forstaar du ikke, hvilken enorm værdi de har disse papirer?"

„Nei — oprigtig talt — saa forstaar jeg det ikke."

„Aa, — at du ikke har finere politisk tæft. Ser du, i disse bekjendelser fortæller jeg, — bekjender jeg —, hvordan det gik til, at jeg blev en — frafalden. Forstaar du nu?"

„Jeg tror, jeg begynder at forstaa."

„Ja, ikke sandt! Forstaar du, hvor forfærdelig det er, det vaaben jeg gir mine venner. Det er en

vel dokumenteret og med beviser støttet fremstilling av, hvilke midler, — du forstaar, hvilke nederdrægtige midler de brukte for at skape en — en — naa, ordet ut — en forræder!"

Løvsli vred sig paa stolen; han rystet paa hodet.

„Hvad ryster du paa hodet av? Hvad er i veien? Tror du ikke det vil virke?"

„Jo — men ser du — ja, du forstaar jo, — ja la mig si det: Du bekjender jo din egen skam med en gang."

Smith laa litt og tænkte.

„Ja," sa han saa, „jeg gjør det. Jeg bekjender min egen skam, — den skam, som alle kjender."

Løvsli vred igjen paa sig:

„Nei, ser du, — ja, jeg faar jo si dig det, — det er der, du tar feil. Kjære gamle, — der er — utenfor denne fillebyen — ikke en levende sjæl, som kjender din skam. Husk det er saa længe, siden du var noget med i det politiske liv. Du er av den gamle stab. Du har levet saa bortgjemt, livet er gaat fra dig, er jeg bange for, der er ingen, som husker dig længer, og slet ingen, som vet, at du var, — som du kalder dig, — en forræder."

Smith laa længe stille og saa paa redaktøren. De bleke læber skalv, hænderne famlet slappe over teppet, — og litt efter litt tok taarerne til at trille, — en efter en ned over det magre kind.

„Men gudbevare mig — Smith —," Løvsli fór op, — „hvad er i veien med dig mand! Jeg tror du — naa ja —"

Smith laa længe stille, og taarerne randt og randt-

Saa hørte redaktøren ham hviske — saa ganske sagte:

„Jeg trodde, — at jeg — og min skjæbne — var landskjendt.“

„Aa, Herregud — stakkels kryp,“ sa Løvsli sagte og gik hen til vinduet.

„Hvor stjernerne lyser,“ mumlet han halvhøit „Jeg tror, jeg gjør det allikevel.“ Og han gik igjen hen til den syke og satte sig ved sengen.

„Det er frostklart ute,“ sa han.

Den syke rørte sig ikke.

Da tok Løvsli hans haand:

„Ja, ja, gamle, — har du mod, saa skal jeg ordne det for dig.“

Der kom et glimt av haap i den sykes blik, han trykket vennens haand.

„Aa, mod —,“ hvisket han.

„Ja, du forstaar, der vil reise sig en kamp, en strid over din grav. Dit navn vil bli slæpt med i striden. Har du mod til at ofre dit eftermæle?“

„Tror du — allikevel, — at det vil gjøre sin virkning?“

Det var et øieblik et smertefuldt glimt i Løvslis øine. Saa sa han alvorlig:

„Virkning, — en uhyre virkning — aldeles utvilsomt.

„Og du lover mig at sørge for, at det blir trykt.“

„Det lover jeg.“

„Sværger du paa det?“

„Hvad vil du, jeg skal sværge ved?“ Løvsli smilte.

Men Smith saa med stort alvor paa ham:

„Vi svor ved vor ære og skulde mindes det, hvergang vi saa Store Bjørn.“

Løvsli smilte igjen: „Jeg lover det ved min ære!“

„Tak, tak,“ — den syke trykket hans haand og saa længe frem for sig; saa la han sig tilbake og sa med en forunderlig skjælven i stemmen og med forsøk paa en stor haandbevægelse:

„Nu dør Abraham Smith sone!“

Løvsli blev sittende og se paa ham, der han laa med lukkede øine, lettet og alvorlig — gul og mager og gammel.

Saa puttet redaktøren manuskriptet i lommen og gik ind til de andre.

„Det er bedst, De ser ind til Deres mand, fru Smith,“ sa han. Og da han og Anna var blit alene, sa han: „Jeg kommer til at reise bort.“

„Skal du reise bort?“

„Ja — jeg skal ind til Kristiania. Det er noget, jeg skal ordne for din far. Skulde noget komme paa, faar du telegrafere. Du skal faa min adresse.“

„Synes du, far er svært daarlig?“ Anna saa længe paa ham.

„Jeg er ikke doktor,“ svarte Løvsli træt. „Og saa faar du styre bladet saa længe.“

„Hvad skal du i Kristiania?“

„Og gjør saa ingen dumheter med bladet. Du vet, du har det med at skrive sludder.“

„Ja, du liker aldrig, hvad jeg skriver. Men jeg vil vite, hvad du skal for far i Kristiania.“

„Saa? Ja, du faar slet ikke vite det.“

„Er det politik.“

„Godnat, barn.“

Hun fulgte ham ut. De gik nedover trappen.

„Jeg liker ikke, at far skal op i politikken nu.“

„Skal din far op i politikken? Saa? Ellers har du ret. Politikken er noget ilde noget. Det er besynderlig, hvor en let blir skidden av den.“

„Men kjære — hvorfor steller du da selv med den?“

„Ja — det blev nu engang mit fag. Vi trodde alle, dengang vi var unge og tok fat for første gang, at vi skulde holde os rene og bevare vore idealer o.s.v. Og før vi visste det, var vi smittet av den almindelige skiddenfærdighet, og det tok til at raatne et eller andet sted inde i os — f. eks. i samvittigheten, den er gjerne skrøpelig fra fødselen av. Aa barn, barn, du vet ikke, hvor sørgelig det hele er, hvor jammerfuldt latterlig! Og du vet ikke, hvilket arbeide jeg nu har fore, — spør mig ikke, jeg orker ikke at si dig noget, — aa Herregud, saa gammel jeg er, saa tror jeg, jeg likegodt kunde sætte mig til at graate over dette vort livs bedrøvelige komedie.“

„Men kjære, hvad er der i veien med dig?“

„Intet! Du maa gjerne le av mig, barn.“

„Aa nei — slet ikke!“

„Naa — saa la være! Godnat, barn.“

Han lukket op gatedøren.

„Nei — se,“ sa hun.

Over byen hvilte der en fin, perlegraa skodde. Høit over skoddens slør stod stjernerne matte og og saa underlige smaa. Fra sjøen strømmet en mild, regntung luftning.

„Det er omslag i veiret,“ sa Anna.

„Ja — det er omslag," sa Løvsli. „Søndenvind! Godnat, barn," — han gik hurtig nedover gaten.

Anna blev staaende og se op mot det graa, bølgende slør.

Hvor var Torbjørn henne nu? Tænkte han paa hende? Længtet han ikke det mindste efter hende.

Hun tænkte paa ham — altid, længtet altid, altid efter ham — hver time, hvert litet sekund — —

Sagte lukket hun døren og haltet op trappen. Da hun var kommet i seng, fik hun slik lyst til at lægge sig til at graate, graate —

Men saa husket hun med ett, at nu var det hun, som raadet for avisen.

Hun skulde ta fat

XV.

Torbjørn Hille stod i skolegaarden, da han saa bestyrer Skarset komme ut fra skolen. Bestyreren stanste ved en klynge av lærere, halte en avis op av lommen og tok til at læse op. Der var en stund stille, Torbjørn hørte bare Skarsets fete stemme. Saa med en gang blev der brølt, klappet i hænderne, jublet. Og alle blikke fløi som paa kommando over skolegaarden til Torbjørn.

Gruppen løste sig op i stor fryd. Bestyreren labbet over pladsen, han rodde sig ivrig frem med de fete armer, de store hænder dasket frem og tilbake.

„Det er godt ikke at staa alene, kandidat Hille," ropte han; „vidunderlig maa det være at faa hjælp

i nøden. Her er den dram, som skal stive Dem op efter byfogdens fete mat.“ Og han viftet med avisen op i Torbjørns næse.

Torbjørn blev blek og tok bladet.

„Der — der —,“ bestyrerens fete finger pekte ivrig.

Og Torbjørn læste.

Det var et forsvar for ham i anledning av angrepene i „Amtets avis“. Et forfærdelig forsvar. Hvert ord dirret av beundring. Det fløt over med hat og foragt for motstanderne. Og det alt sammen var skrevet saa sørgmodig ubehjælpelig og naivt — fuldt av begeistret tro paa Torbjørn Hille som den store befrier.

Bestyreren trippet med benene og klødde sig i skjegget.

„En udmerket artikel,“ sa han alvorlig; „ja, det er godt at ha venner i verden. Nu er da Deres standpunkt markeret. Nu er der ikke tvil længer om, hvor De staar. Rene linjer, rene linjer — det er saa sandt, — rene linjer maa vi ha. Er det ikke saa, det heter, hvad?“ Og han stak sit ansigt like op i Torbjørns og hvæste: „Nu har da De ogsaa — endelig en gang — fundet ren linje! Ren linje, hr. kandidat Hille!“

Torbjørn krøllet avisen sammen og stak den i lommen.

„Ja — behold den bare,“ sa bestyreren; „jeg kan skaffe Dem flere eksemplarer, om De ønsker. Sæt den i glas og ramme, De!“

Torbjørn gik fra ham, og han hørte lærerne le

bak ham. Hvem kunde det dog være, som hadde skrevet den forsmædelige artikel?

Da han kom hjem, laa der et eksemplar paa bordet, artikelen var merket med et rødt kors.

Det kokte i ham.

Han løp ned paa „Fædrelandets" kontor. Løvsli var netop kommet hjem fra sin Kristianiatur, han stod og pakket ut av sin kuffert. Han saa betuttet op paa Torbjørns vrede ansigt.

„Hvem har skrevet den?" Torbjørn slog avisen i pulten.

Løvsli rystet paa hodet og krøp op paa krakken. Han tok forsigtig avisen med to fingre og spurte:

„Hvilket? Hvad mener De?"

„Aa — spil ikke den uskyldige! Hvem har skrevet artikelen?"

Løvsli rystet paa hodet:

„Undskyld — vrede, unge mand, — jeg forstaar slet ingen ting. Jeg er netop kommet hjem, — jeg har ikke engang læst min kjære avis."

„De maa da vite, hvem som har skrevet den!"

„Jeg vet ikke —" Løvsli saa urolig paa avisen, — „la mig da først faa læse den."

Og han læste — et hurtig blik nedover siden, — saa tumlet han ned av krakken og dunket sig for panden:

„Aa — jeg fæhode — ja tænkte jeg det ikke!"

Torbjørn saa forundret paa ham.

Men redaktøren stod ganske stille og saa ulykkelig frem for sig.

Og da — mens han stod og saa paa Løvsli — da forstod Torbjørn.

Han nappet avisen, krøllet den sammen og puttet den i lommen.

„Nu har jeg det," — han snappet efter luft, saa sint var han.

Men redaktør Løvsli sprang i veien for ham og grep efter ham. Han fegtet med armene og skrek:

„De tar feil, De tar feil, jeg forsikrer Dem, De tar feil. Jeg skal si sandheten, det er mig selv, som har skrevet den."

Men Torbjørn var alt ute av døren.

Løvsli krøp op paa krakken og sat der, liten og styg, og saa frem for sig. Nu var det spil forbi, nu sluknet hendes lille glimt av lykke, han forstod det nok, det gik slik, han hadde tænkt, — saa rent bedrøvelig gik det. —

— Torbjørn løp opover gaten, til han stod paa den lille, kjendte trappe. Der pustet han et øieblik ut, tok avisen i haanden og gik ind.

Han møtte ingen i gangen; inde i stuen brændte en liten lampe, han gik der ind.

I den smale jernseng med ansigtet vendt mot vinduet laa Smith. Han var blit saa gul og mager og elendig, siden Torbjørn saa ham sidst.

Han var saa styg, der han laa med store øine, den gule hud og den store, sorte mund, saa dødsens styg, at det grøsset i Torbjørn. Og han tænkte paa, at i grunden var det denne stymper, som hadde bragt ham op i alt uføre.

Smith snudde paa hodet. „Hvem er det?" hvisket han.

„Det er — lærer Hille —," Torbjørn pustet tungt, — „jeg vilde gjerne tale med Deres datter."

Smith saa venlig og mildt paa ham:

„Saa De vil gjerne tale med min datter. Ja, det skal De nok faa, — dere to er nok gode venner.“

Torbjørn vendte sig uvillig bort. Laa han ikke der og var familiær, laa og saa rørt paa ham — med rigtig et vammelt svigerfarblik.

„Ja saa — De vil se til min datter, De,“ mumlet Smith igjen; „ja, gjør De det. Saa meget De bare vil. Kom De saa meget De vil i mit hus. Nu. For nu er jeg ikke ræd nogen — ikke ræd en levende sjæl. Nu er jeg mig selv igjen, — nu er jeg igjen gamle Abraham Smith. Nu kan ingen komme mig nær.“ Han pustet tungt og hæst. „Ja, nu blir jeg fri, ingen kan forfølge mig længer.“

Torbjørn saa ondt paa ham:

„Ja, har De nu egentlig været nogen forfulgt mand, De Smith?“

Smith reiste sig halvt op, fingrene krummet sig mot Torbjørn, han forsøkte at tale, men det blev bare en pipende hæs knurren —; saa faldt han bakover med et svakt skrik:

„Aa — jeg — jeg — Anna!“

Døren blev revet op, Anna styrtet ind. „Far,“ ropte hun og sprang til. „Hjælp mig,“ sa hun til Torbjørn, — hun saa knapt, hvem det var. Torbjørn tok i, de lettet ham op og støttet ham med puter. Engang saa hun paa ham med et stort blik; han saa til siden.

„Nu er det bedre,“ stønnet den syke, han laa med halvlukkede øine. De stod en stund stille, de to, og saa paa ham. Saa slog Smith øinene op og saa Torbjørn.

„Saa — De sier, jeg ikke har været forfulgt," hvisket han hatefuldt. „Saa De er kommet dit nu — ja, ja."

Han pustet besværlig.

„De har let for at tale, De. De smyger Dem nok gjennem verden uten at bli forfulgt —, slik som jeg har gjort det. For jeg er blit forfulgt, og jeg har forraadt mit parti, — jeg vet det nok, men saa vil jeg reise mig, — befri mig, — bli stor mot døden, — det vil De aldrig!

Vet De, hvad jeg har gjort? Hele mit liv har jeg bekjendt, — lagt det aapent for alles øine. Straks jeg er død, staar det i alle landets aviser. Jeg lærer verden, hvordan de mægtige i de tider sultet sandheten ut av en mand. Jeg efterlater mig arv — hat og nederlag for mine fiender!"

Torbjørn gjøs.

„Og saa kommer De, — jypling, — med Deres fine fornemmelser, — og fortæller mig, at jeg ikke var forfulgt! Aa, haa, De skulde vite —"

Han kunde ikke mere, han faldt tilbake og faldt hen i en døs.

Torbjørn og Anna stod paa hver sin side av sengen; langsomt slog de øinene op og deres blikke møttes. Torbjørn famlet efter avisen, fandt den og rakte hende den; tvers over den syke rakte han hende avisen.

„Har du skrevet artikelen?" spurte han hvast.

Han saa, hvor rød hun blev. Og hvor angst.

Han blev igjen saa sint, at han knyttet haanden over sengestolpen. Han husket saa vidt paa den syke, at han hvisket:

„Vet du, at du med den artikelen din har ødelagt min stilling her i byen?“ spurte han. „Latterliggjort mig! En skulde tro, det var hensigten at umuliggjøre mig blandt alle dannede og oplyste mennesker. Var du kanske bange for, at jeg skulde — svike — din sak? Hele den vrøvlete historien, du har indbildt mig.“

Han saa, hvor han ramte. Han saa, hvor hun sank sammen. Han forstod selv, hvor raa han var. Men han fortsatte, han rigtig inderlig trampet paa det, han visste, var hende hellig og dyrebart. Og han syntes, han trampet sig fri og løs:

„Det hele var jo ikke andet end talemaater og indbildning. Din far er jo ikke andet end en almindelig overløper! Ved at faa mig til at tro paa din historie om forfølgelse og slikt noget, hadde du nær faat mig til at svigte mig selv, og det jeg — inderst inde i mig selv — visste var ret, fint og nobelt.“ Pludselig holdt han avisen igjen frem for hende. „Ja — hvad mener du med dette sludder! Du maa da ha noget nyttigere at ta dig til end at blamere baade mig og dig. — Naa, saa svar da!“

„Husk dog paa far —,“ hun stod blek med begge hænder presset sammen, halvaapen mund og forstyrrede øine. „Husk dog paa far,“ bad hun igjen.

Torbjørn saa paa den syke; han puttet avisen i lommen og vendte sig skamfuld fra sengen.

„Du svarer mig ikke,“ sa han sagte og gik mot døren. „Du svarer mig ikke,“ gjentok han og la til: „Ja, saa er der jo ikke noget mere at si om det.“

„Om der er noget mere at si —,“ gjentok hun

med en fjern, ræd stemme, — ordene flagret hjælpeløst fra hende. „Jo, jeg tror nok, der er noget mere. Litt mere tror jeg, det var. Slik tør De da ikke trampe over mig. Men ikke nu — ikke nu, — far er for syk nu. Vilde De komme hit op imorgen kveld? Det var saa stygt, det De sa, jeg maa faa lov til at forsvare mig —."

„Jeg skal komme," sa han og famlet efter sin hat. „Farvel."

Da Anna hørte han tok i døren, vendte hun sig mot ham. Hun holdt hænderne foldet frem for sig, øinene stirret store og taareløse, munden var svak og skjælvende.

„Er det — er det —," hvisket hun.

Han stod og ventet. Men hun sa ikke mere. Hun seg langsomt ned ved sengen — uten lyd, uten klage —

Torbjørn følte det svide i sit hjerte, han blev saa tør i halsen. Han blev ræd sig selv og styrtet ut.

XVI.

Torbjørn skyndte sig gjennem gaterne. Han gik saa fort, han kunde; han vilde gaa alle tanker fra sig. Men da han var kommet ut av byen, stanste han og sa høit:

„Aa — hvor dette var stygt!"

Han stod og saa frem for sig — ret op i den graa luft. Og saa sa han igjen:

„Hvor dette var stygt!"

Han gik videre utover. Han vilde ikke tænke paa det, som var skedd. Han vilde rive det ut av sit sind, det maatte ikke faa bite sig fast til et minde. Det var en drøm, en styg drøm, og en drøm kunde en glemme, ja, en hadde pligt til at glemme sine drømme; en kunde da ikke la livet tynges ned av drømme.

Han var kommet ut til stranden. Havet laa graat og urørlig foran ham. Ikke en krusning, ikke en dønning. Fast og saa forunderlig flat laa det om øerne. Og møtte himlen med en fast, graa linje langt ute. Der var ingen puslen langs stranden, ingen sugen om skjærene. Havet aandet ikke. Det var dødt.

Han gik helt ut paa pieren, der satte han sig og saa utover.

Havet var dødt, det var, som det aldrig kunde tænkes, det igjen skulde kunne stige i storm og frisk befriende vrede. Med hvitkronede, hastige bølger eller med blanke brede dønninger.

Storm, friske bølger ad frie veier, dansende blæst indover — kanske aldrig mere!

Frie tanker, friskt mod i sind, kampe, seire og hans gamle drømme — aldrig, aldrig mere!

Aa, hvad var det, som var hændt? Kunde da ikke det hele bli ugjort!

Vrøvl! Han sat bare og spilte sig selv op! Der var intet hændt, som ikke var hændt tusener mennesker før ham. Det var bare, fordi det nu var hændt ham selv, at det syntes ham saa alvorlig.

Han vilde tænke det hele rolig igjennem.

Han hadde trodd, han holdt av hende. Han

hadde forlovet sig med hende. Han hadde følt sig saa ensom. Det hadde været en indbildning altsammen, det var trist, det var sørgelig. Han hadde været nødt til at bryte det baand. Det gjorde ham ondt. Men han var da ikke den første, som hævet en forlovelse!

Han var blit saa opspilet og overdreven i al sin følelse hernede, han fik sandelig ta vare paa sig selv.

— Det var da forunderlig, hvor øde havet var idag. Saa rent ødslig!

Han holdt ikke av havet, han vilde reise herfra, reise hjem og glemme, glemme alt hernede.

Hjem? Hadde han et eneste sted paa jorden, han kunde kalde sit hjem? Var der da et eneste menneske, som ventet ham, som længtet efter ham?

Hun hadde holdt av ham, hun hadde længtet efter ham, og hende hadde han kastet fra sig.

Aa — hvor hun hadde trodd paa ham. Engang. — Det hadde været løgn, løgn altsammen. Eller kanske det virkelig hadde været sandheten, og at han nu — feigt — vævet sig ind i løgnen, flygtet til løgnen, fordi han ikke duet til sandheten.

Alle de ildnende ord og tanker, farens ord til ham, hvor var de ikke langt borte. Til de tanker turde han aldrig vende tilbake. Aldrig — efter dette idag.

Han vilde aldrig kunne gruble den gaate ut: Hadde han sveket, forraadt de store tanker, eller var de bare drømme, han hadde vævet sig ind i, og som han nu hadde friet sig ut av.

Fri — ja, nu var han fri. Fri og fattig.

Langsomt gik han tilbake den vei, han var kommet.

Et liv hadde han brutt med. Og nu var det dødt i ham. Dødt som havet derute.

Vilde der igjen komme nyt liv? Ny glæde og nyt liv for ham? Ny vaar!

Vent til vaaren kommer, hadde Ingeborg sagt.

Han gik raskere indover byen.

Fri var han da ialfald nu. Nu turde han da gaa sine egne, frie veier.

Sine egne, frie veier!

Og Ingeborg — hun ventet ham.

Han gik op til byfogdens.

Inde i stuen fandt han Ingeborg alene; hun var klædt til selskap, og han syntes, han aldrig hadde set hende saa smuk og stolt.

„Aa, er det Dem — og vi, som skal bort i kveld."

Han stod bare og saa paa hende. Det han ønsket at si hende idag, det turde han ikke nævne. Endnu.

Hun stod og trak sin hanske paa og saa paa ham med et litet dulgt smil.

„I virkeligheten," sa han og gjorde et slag henover gulvet, „kom jeg bare op for at se Dem, se stuen, være Dem nær et øieblik og, hvis lykken var god, faa mig en liten, lun passiar med Dem."

Hun var nu færdig med hanskerne og tok kaapen over armen.

„Ja — om jeg bare turde bli hjemme! Jeg vil meget heller sitte og passiare med Dem end at gaa i selskap og være sammen med en række likegyldige mennesker."

„Saa tør jeg kanske regne mig for de ikke ganske likegyldige?“

„De —,“ hun smilte.

„Ja — om jeg turde regne mig for Deres ven, turde komme til Dem, naar jeg var bedrøvet, turde tro, De av og til skjænket mig en liten tanke —“

„De maa ikke være saa beskeden. Desuten,“ hun lo, „nu har De jo faat Deres skudsmaal i „Amtets avis“!“

Han saa ned. Han husket med én gang saa pinlig tydelig alt, hvad som var sagt og gjort derinde ved den sykes seng.

„Det var det, jeg visste. Nu er jeg dømt latterlig i Deres øine.“

„Nei, hvorfor det? De kan da ikke hjælpe for det, — aa jo — litt,“ hun saa prøvende paa ham.

„Altsaa dog litt?“

„Ja — det er straffen for at alliere sig med tvilsomme magter.“

„Men nu kan De ogsaa tro, jeg er grundig færdig med dem,“ sa han heftig.

„Og egentlig har De altid — inderst inde i Dem selv — hørt os til.“

„Ja — altid. Og skjønt det helt fra første stund, jeg saa Dem. Nær Dem var lykken — ellers intet andet sted.“

Hun sendte ham et hurtig, blaat blik.

„Jeg maa gaa,“ sa hun; „vær saa snild at hjælpe mig kaapen paa.“

Han tok kaapen og la den langsomt om hende. Han aandet varsomt ind den varme duft fra hendes

hvite nakke, og hans blik fulgte skulderens bløte runding.

Hun stod med hodet bøiet bakover, — det dirret litt i de halvt lukkede øienlaag.

„Det er saa leit, jeg ikke kan være hjemme i kveld," sa hun.

„I kveld hadde jeg slik længsel efter at være sammen med Dem."

„Og nu skal jeg bort — netop i kveld."

„Ja — er det ikke trist for mig."

„Og for mig! Der kommer far! Farvel!"

Han stod endnu med kaapen halvt om hende. Hun rakte ham sin haand over skuldren, han grep den, og hans haand hvilte varsomt paa den faste skulder.

„Farvel," sa han.

„Farvel," svarte hun — sagte og syngende.

Han hørte skridt i sideværelset, — hurtig bøiet han sig frem og kysset hendes haand, og hans læber streifet hendes skulder.

„Far kommer," sa hun og slog kaapen om sig og gik mot døren. Der vendte hun sig og saa rolig og tankefuld paa Torbjørn.

Byfogden kom — nynnende og selskapsklædt. De gik alle tre ned paa gaten.

„Farvel, Hille, kjedelig vi skulde bort i kveld," sa byfogden; „paa snarlig gjensyn."

„Paa gjensyn," sa Ingeborg sagte.

Torbjørn blev staaende og se efter dem. Saa gik han langsomt ned til dampskibsbryggen. Helt ute paa bryggekanten blev han staaende.

Like fra den ene var han gaat til den anden.

Fra svik og løgn gik han straks paa jagt efter ny lykke.

Aa — hvor han var motbydelig.

De vilde gjerne ha ham over, de vilde gjerne lokke ham fra de andre, — de tvilsomme magter — over til lunheten og velværet hos dem.

Og han kom — ved den første kalden.

Motbydelig. Men igrunden saa likegyldig. Aa — om hun bare hadde forstaat. Og tiet stille idag. Intet nævnt. Dette med de tvilsomme magter — ekkelt!

Naa — stakkar — han var uretfærdig, hun kunde jo intet vite.

Og selv hadde han jo staat der og løiet. Hvad turde han fordre!

Hvor han følte sig dødsens træt. Færdig og kjed av det alt sammen.

Men først og fremst saa træt og tom.

Han halte den krøllede avis op av lommen. Saa litt paa den. Rev den saa istykker og blev staaende og se paa, hvordan de smaa, hvite papirlapper langsomt bares med av elven og ind i mørket.

XVII.

„Der er endnu noget mere," — hadde hun sagt.

Hvor hun angret paa de ord nu. Hun hadde følt slik brændende trang til at ville forklare sig, forsvare sig, faa ham til at forstaa, at hvert ord hadde været sandhet, og hvis hun hadde feilet, saa var det fordi hun holdt for meget av ham.

Men nu —

Kunde det igrunden ikke være det samme, hvad han trodde om hende. Naar han ikke holdt av hende, hvad var det saa for hende, hvad han trodde eller ikke trodde.

Hun gjemte sig ind i den mørkeste krok av stuen. Men hun hørte folk gaa ute paa gaten, og saa kom stedmoren eller en av børnene ind, eller faren kaldte paa hende. Og hun syntes, hun aldrig mere i livet kunde se et menneske i øinene.

Derfor listet hun sig ned til Taarnuglens loft og gjemte sig der. Døren til boden var stængt, men hun hadde et knep med laasen og kom ind. Ind i den inderste krok bak bjelken krøp hun og gjemte ansigtet i hænderne.

Blæsten drog sig med en underlig dæmpet knurren gjennem huset — ind og ut gjennem de aapne sprinkler. Elven suget ind og ut under boden og bryggen, duerne gik frem og tilbake paa taket, og rotterne kradset og klorte i krokerne.

Alt var som før, og alt var allikevel forandret. Forandret for altid! Intet kunde bli som det var før; de gamle sorger var hende likegyldige, de gamle haap var døde, alt, alt var tapt, det var bare skammen, som blev igjen.

Des mere hun tænkte paa det altsammen, des mere brændte skammen i hende. Hun krummet sig sammen, hun bet sig selv i haanden, til hun kunde ha skreket, hun rokket frem og tilbake, hun visste ikke, hvor hun skulde se hen i mørket. Gud i himmelen for en skam!

Han hadde tat hende som en fugleunge, som et leketøi og kastet hende bort ved første leilighet. Hele sin sjæl hadde hun git ham. Alt hvad der hadde været hende dyrebart, hadde hun aabenbaret for ham; og han hadde trampet paa det, haanet det.

Og hendes kjærlighet hadde han forsmaadd.

Nu husket hun det, ja hun hadde følt det den hele tid, hvor kold, hvor fjern han sat hos hende. Han hadde visst ønsket sig tusen mil borte. Og ham hadde hun holdt i sine armer, hadde kysset, hadde — aa —

Hun kastet sig flat ned paa gulvet, hun trykket ansigtet mot det klamme, skidne gulv.

Aa, at hun ikke døde, at hun ikke døde av skam.

Hun rettet sig op. Det var saa stille i hende. Dø. Forsvinde, utslettes, glemmes og faa glemme.

Hvorfor skulde hun leve, hvad hadde hun at leve for?

Dø! Hun lyttet. Sagte og sugende trak vandet sig tilbake under boden. Med en kjølig, rislende lokken vek det bort og gled ind igjen i den store strøm.

Anna la sig fremover gulvet; gjennem en sprække kunde hun se helt ned i vandet, — hvor det vek, og hvor det kom.

Det var næsten tørt under boden — sleipt og fuldt av grønske. Saa lød der en truende støi utenfor, og over den grønsorte bjelke kom vandet krummende sig som en blank foss, styrtede ind under boden, tvang grønske og tare bakover og bredte sig glidende ind mellem alle stenene, saa

langt det kunde komme. Der stod det en liten stund stille, og saa kom der en underlig gurglende lyd, vandet tok til at slaa mot bjelken, der lød et slurpende suk, og det sugedes igjen tilbake til elven, mens grønsken laa lang og tung over de vaate stener.

Saa længe laa Anna og saa paa vandet, som løp frem og tilbake under boden, til hun blev ganske svimmel og syntes, at tankerne inde i hendes hode ogsaa løp saadan frem og tilbake, uten at hun kunde stanse dem.

Hun syntes, hun saa sig selv rulle frem og tilbake mellem stenene dernede, snart suget av elven, snart kastet ind under boden og al den sleipe grønske. Og hun gjøs.

Men hun vilde ikke være bange. Intet kunde være saa isnende forfærdelig, som at leve videre i sin skam. Nei — hun vilde ikke være bange.

Men ikke nu idag — hun hadde spurt, om ikke Torbjørn vilde komme, og saa kunde hun ikke selv svigte.

Og saa vilde hun se ham igjen — en gang til.

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

— Torbjørn var paa veien op til Smiths.

— Der er endnu noget mere, — hadde hun sagt.

Naa — hvad hun saa end hadde at si, han skulde ta det med ro. Det vilde jo bare være som røster fra gravene, fra alt, som han nu hadde brutt med, som var dødt for ham. Hun var gledet ind i den døde verden, hvor farens skygge svævet, og hvorfra der lød saa mange haanende ord. Ord, som før hadde ildnet, ord, som før hadde tændt,

som hadde baaret alle hans ungdoms længsler og haap. Ord om frihet og sandhet, ord, ord, bare ord!

Ja — faren og hun, de hørte sammen. Mennesker, som led ondt, mennesker, som blev skuffet, forraadt og svigtet, og som allikevel trodde saa usvigelig og storsindet paa seierens komme.

Mennesker, som trodde paa og led for alle de store ord!

Han hadde for altid — for altid — brutt med disse mennesker; de var for ham bare skygger. Hans skibe var brændt, han kunde aldrig mere vende tilbake.

Han var kommet frem og ind og gik langsomt op og ned i stuen, og han husket første gang, han saa hende her. Saa kort siden — og allikevel — saa længe, længe.

Saa gik døren op, og hun kom ind. Hun blev rød, da hun saa ham, og stanset. Litt efter gik hun hen til ham, hun haltet paafaldende tungt.

„Sæt Dem," sa hun, og Torbjørn undret sig over, hvor kold og klar hendes stemme var. „Sæt Dem," hun satte sig selv, men reiste sig straks igjen og blev staaende, som søkte hun at samle sine tanker. Saa saa hun rolig op og sa:

„Sidst De var her oppe, beskyldte De mig for at ha løiet for Dem."

„Det gjorde jeg visst ikke," sa Torbjørn blidt.

Hun gjorde en avvergende bevægelse.

„Jeg husker ikke nu ordene; men meningen var, at jeg hadde løiet. Men jeg tror, jeg tør si, at jeg aldrig — mig bevisst — har løiet. Og det er det,

jeg nødigst vil, skal sies om mig, at jeg ikke er sandfærdig. Derfor gjorde det mig ondt, at De tror det om mig."

„Det tror jeg slet ikke," sa han; „Anna — skal vi ikke heller spare denne samtale. Der kan jo allikevel ikke komme noget ut av den."

„Ut av den —? De tror da vel ikke —" hun blev blussende rød. „De tror da vel ikke, at jeg ikke forstaar?" Hun smilte træt og vemodig. „Aa jo, jeg forstaar. Jeg forstaar saa inderlig godt. Det var dumt av mig at tro det nogensinde. Skammen er jo min. Jeg kunde jo aldrig bli det for Dem, som jeg drømte om. Jeg er jo saa uvidende — og ser jo ogsaa saaledes ut —! Og desuten, — det er ikke noget for Dem at komme op i en familie som min. Min stedmor var min fars tjenestepike, — slikt noget er ikke noget for Dem. Og saa alle mine smaasøskende? — nei hvad skulde De op i alt dette. Det var jo saa galt, som det kunde være," — og hun strøk sig tankefuld over panden.

„Men løiet for Dem har jeg aldrig," fortsatte hun og hævet hodet, og den gamle ild brændte i hendes brune øine. „Aldrig. Det kunde jeg jo ikke. Har ikke alt, hvert evige ord, jeg har sagt Dem, været sandt, saa er det, fordi jeg ikke visste det rettere.

Hvorledes skulde jeg kunde lyve for Dem," — og hendes stemme klang saa ubevisst ømt, — „De var jo saa god mod mig. De talte saa klokt og godt til mig. Og jeg forstod, De syntes synd paa mig. Ikke sandt, De syntes synd paa mig?"

Han nikket og saa bort.

„Ellers liker jeg ikke, at folk har medlidenhet med mig. Men dengang maatte De gjerne synes synd paa mig, jeg syntes det var godt at tænke paa, at De syntes synd paa mig.“

Og hun strøk sig igjen over den brede, sterke pande og saa frem for sig.

Saa vendte hun sig mot ham og sa rolig og bestemt: „Og nu vilde jeg gjerne, De skulde forklare mig, hvad De mente med det, De sa om mig — og fremfor alt — det, De sa til min far. Jeg er vandt til at verge for far, — saa godt det lar sig gjøre; jeg var stor nok til at forstaa, dengang han led mest — baade til at se og forstaa. Vil De ikke give mig en forklaring?“

Han saa paa hende. Nei stakkar — hun hadde nok ikke løiet. Av ham og hende var det nok ikke hende som løi. Bare faa en ende paa det snarest mulig!

„Husk ikke paa det, jeg sa igaar. Det var stygt og lumpent sagt. Det er sandt, — jeg har kanske faat et andet syn paa Deres fars skjæbne, end De har. Men jeg vet, De tror fuldt og fast, at Deres syn er det rette. For jeg vet jo, hvor sand og ærlig De er.“

„Ja — De har faat et helt andet syn paa vor — paa min sak nu. Og det er dog saa kort siden dengang.“

Han saa hurtig hen paa hende, men der var ingen bitterhet i hendes stemme, hun smilte bare saa saart.

Hun haltet hen til ham.

„Hvad jeg nu vil be Dem om, er, at De vil

glemme helt og holdent alt, vi har talt om far. De maa love mig aldrig at nævne noget derom til andre. Husk — Deres venner nu, de er hans fiender. De maa love mig — aldrig at nævne noget om ham, — enten han saa blir frisk igjen eller dør nu."

„Men Anna — hvor kan De tro slikt om mig. Det vilde jo være lumpent, — æresløst."

„Kanske," sa hun kort; „men De har jo selv sagt, hvor ilde De tror om ham. Saa De har vel hørt tale om ham andre steder. Men De lover mig, De aldrig vil fortælle noget, De har hørt om ham, og at De aldrig vil tale ondt om ham?"

„Jeg lover Dem det," sa han stivt.

„Tak," sa hun livfuldt. „Saa er jeg tryg. Det var kanske saa stygt, at jeg ikke var det før. Men nu hører De jo ikke længer sammen med os."

„Det er mindre, som skiller, end De tror."

„Nei," sa hun stolt, „der er meget, — meget som skiller."

Han svarte ikke, men tok sin hat for at gaa.

„Farvel," sa hun stille, „og tak for De kom."

„Farvel," sa han, „la os begge glemme. Gid De maa bli lykkelig!"

„Lykkelig!" sa hun og hendes stemme var fuld av foragt. „Hvordan kan De si mig noget slikt. Jeg —, hvad bryr jeg mig om lykke!"

Han sukket og gik. Han syntes, han var saa træt og tung og ussel, der han slæpte sig hjemover.

Nu hadde han set hende for sidste gang. For sidste gang set, hvor smuk hun var, hvor stolt og ærlig.

Ærlig og stolt som et liv i savn og kamp. Et liv, som intet hadde med hans at gjøre. —

— — Anna var gaat til vinduet, hun skammet sig, men hun maatte se efter ham, endnu en gang se ham.

Og da hun saa ham gaa opover gaten, langsomt og træt, følte hun taarerne brænde i øinene.

Hurtig gik hun fra vinduet og tørret øinene, gned dem, saa de sved. Aldrig en taare, skammen kunde være stor nok.

Nu var hun færdig, hendes korte ubetydelige dagverk var endt. Hun tok hat og kaape paa sig og gik ut.

Det var isnende frost i luften.

XVIII.

Da Torbjørn kom hjem, skimtet han inde i mørket den røde glød fra en cigar.

„Er her nogen?“ spurte han.

„Godkveld, Hille,“ — svartes der.

Torbjørn tændte lampen.

Redaktør Løvsli sat godt tilbake i sofahjørnet, benene hadde han lagt paa en stol. Han sat og dampet paa sin cigar og saa tungsindig frem for sig. Han nikket blidt.

Torbjørn saa paa ham; saa tok han ytterfrakken av og hængte den ut, rullet gardinerne ned og ordnet litt i værelset. Løvsli sat fremdeles urørlig og saa frem for sig.

„Er det noget bestemt, redaktøren vil mig?“ spurte Torbjørn.

„Om det er noget bestemt, jeg vil Dem? Jeg vet virkelig ikke, De. Det er i hvert fald ikke sagt slik i to ord,“ — han pustet røken betænkt fra sig. „Sæt Dem ned og la ro falde over Dem. Og hør saa taalmodig paa mig. Litt høitidelig kan det godt hænde, det blir. De hører, det er truende alvor.“

„Og hvis jeg nu ikke vil høre paa Dem —!“

„Men det vil De. For De er ikke alene et tiltrækkende ungt menneske; men De er ogsaa en snild mand — saan tat efter nogenlunde rimelige fordringer.“

„Det later til, De vil tale aapent.“

Løvsli kviknet til; han trak benene ned fra stolen. „Det er netop det, jeg vil ja. Det glæder mig, at De forstaar mig. Aapent vil jeg tale, bent ut vil jeg tale. Ser De, — jeg har faat et pludselig anfald av snakkesalighet, og saa agter jeg at la det gaa ut over Dem. Gjerne ryste litt op i Deres samvittighet og. Og saa er der noget tiltrækkende ved Dem, som gjør, at en gjerne vil tale med Dem og søke at faa Dem til at forstaa. For Herregud, hvor vanskelig det kan være at forstaa, De.“

„Jeg trodde ellers ikke, forholdet var slik mellem os —“

„De trodde kanske vi var fiender,“ Løvsli smilte polisk.

„Ja, oprigtig talt, jeg trodde noget slikt,“ Torbjørn saa op.

„Aa ja, hvor ungdommen er høitidelig! Nei — De tar saamen feil. Jeg kan ha motstandere, men jeg dyrker ikke fiender. Ikke privat. For mennesker er nu engang slik, som de er, og det er av dem, en skal lære livet at kjende. De utgjør den store mangfoldighet, som en ikke tør utskille i fiender og venner. Politiske — Gudbevares — politiske fiender har jeg, — det er jo dem, jeg lever av."

Torbjørn gjorde et utaalmodig slag hen over gulvet:

„Kunde vi ikke komme til saken — —?"

„Nei, hvorfor det? Der er slet ingen sak. Men sæt Dem dog ned, menneske. Vær da ikke saa høitidelig. Ta Dem en pipe. Har De ikke noget at la os faa at drikke?"

„Nei — — De maa virkelig undskylde —."

„Gudbevares! Saa sitter vi paa det tørre. Unge bra borgersønner nu for tiden er svært avholdende og nøkterne. Ikke for det — det er udmerket nok. Brændevin er farlig — og simpelt! Særlig nu, det skal hete rusdrik. Fy — da! Rusdrik!"

Han slog asken av cigarèn, tok nogen sterke drag og sa saa:

„Ser De, det er jo dette pikebarn, som ligger mig saa tungt paa hjertet. Jeg har altid hat godhet for hende. Like fra hun var bitte liten, saa jeg i de brune øine, at hun var et pikebarn for sig selv, altid opofrende, altid trofast og varmhjertet. Og saa med denne stymper av en far, som livet hadde faret saa stygt med, og som hun trodde saa fast paa! Og saa var det, at hun var halt. Det svier i

et slikt litet pikehjerte det, at hun vet, hun er anderledes end de andre smaapikerne. Folk stod og glodde efter hende og hadde medlidenhet. Og saa haltet hun ikke med maate som barn, — hun vrikket og vred paa sig, som var det den rene trods. Jeg har jo selv — som barn østerpaa og siden og — døiet en del, fordi jeg var saa styg. Jeg var en fæl fant, da jeg var ung, skal jeg si Dem, — jeg baade suset og raset. Og det kom ikke saa litet av det, at jeg var saa styg, at folk syntes, det var ubehagelig at være sammen med mig og sitte og se paa det fæle fjæset mit. Med det ansigtet mente de alle, jeg maatte være et tvilsomt subjekt, og saa blev jeg det naturligvis og. Og nærmest derfor blev jeg alt i min ungdom en slik samfundsomstyrter. Verdensomstyrter kunde jeg si! For verden vilde ikke vite av mig, og jeg hadde ikke anlæg for at finde mig til rette. Og saa fik verden hele skylden, og jeg fandt ut, at jeg like godt kunde snu op ned paa den. Kanske det kunde hjælpe.“

Løvsli blev sittende og se frem for sig, og Torbjørn saa paa ham og tænkte, at noget saa stygt hadde han aldrig set. Den rustgraa bart hang ut over de tykke læber, de tunge øienlaag glippet melankolsk over de graa øine — — —

„Ser De, — slik gik det for sig, at pikebarnet og jeg kom til at holde sammen. Hun var, da jeg kom hjem igjen fra utlandet, i konfirmationsalderen, og jeg gik og syntes synd paa hende, for hun var likesom sat saa utenfor. Og saa dannet vi to et slags parti saan i det skjulte. For jeg likte ikke, at

folk visste, hvor meget hun var sammen med mig, — jeg var jo en merket mand, ser De.“

„Oprigtig talt — redaktør —, hvorfor fortæller De mig dette?“

Løvsli lo godmodig.

„Aa nei, — tror saa gjerne, De ikke forstaar det. Men ungdommen skjønner saa litet slikt, ser De. Og det er da heller ikke, forat De skal skjønne det nu. Men senere, — naar alt dette tar til at gjenopstaa i Dem, — da kan De skjønne litt af hvert kanske. For vi mennesker, vi lever to liv, et slikt ydre — fuldt av oplevelser og saant, og saa — kanske flere aar bakefter, — saa gjenoplever og gjennemlever vi det alt i vort sind. Naa ja! Og saa vil jeg, at pikebarnet skal staa i det rette lys. For jeg skal si Dem, jeg har godhet for hende!“

„Anna Smith staar for mig i det bedste og smukkeste lys, det kan jeg forsikre Dem om.“

„Det bedste og smukkeste —! Hm — ja —,“ Løvsli trak paa det; „er De viss paa det? Mon De har vrænget og krænget ut og ind paa Dem selv og den lille historie? Jeg er ikke sikker paa det, jeg!“

„Det er i alle fald en helt privat sak.“

Løvsli vinket avvergende med haanden.

„Ja — gudbevares — hvad tror De om mig. Jeg vil s'gu ikke ha noget med de ting at gjøre.“

„De er en snurrig person,“ Torbjørn reiste sig; „trænge ind og forhøre et Dem vildt fremmed menneske, — det kalder De ikke at ville ha noget med de ting at gjøre.“

Løvsli rystet smilende paa hodet:

„Ja, ja, Hille, De har visst ret! Ja, saa er jeg en snurrig person, og saa er vi færdig med den ting. Og hør saa rolig paa mig.“

Torbjørn satte sig.

„Saa fik hun denne pladsen paa skolen. Og det kom saa urimelig godt med, for der var stor fattigdom hjemme hos hende, ser De. Og jeg tænkte, nu skulde jeg holde mig unda. For det kunde skade hende, hvis folk fik vite, hun omgikkes redaktør Løvsli. Og saa var det en tid, jeg ikke saa synderlig til hende. Tiltrods for det sved i mig. For jeg var kommet til at holde meget av hende med aarene. Og paa mange maater var jeg jo som en far for hende. Og hun var likesom det eneste, jeg hadde.

— Saa kom den historien med religionsundervisningen. Det var en fin fælde, og hun gik i den, stakkar. Og saa blev hun da avsat. Men da jeg hørte om den historien, sa jeg til mig selv: det har du lært hende. Det bærer du ansvaret for!“

Torbjørn saa paa ham: „Det synes jeg maatte være et tungt ansvar!“

Løvsli glippet med øinene:

„Jeg følte det ogsaa tungt den første tid. Men saa stod hun en dag nede hos mig, og saa sa hun: „Nu har jeg ogsaa lidt en smule for sandheten!“ Stakkels liten, — hun var jo bare barnet. Men hun stod der saa vakker, saa ren og freidig, at jeg tænkte: Det var kanske ikke saa dumt allikevel, at du lærte hende, hvad sandt var.“

„Sandheten er en farlig ting,“ — sa Torbjørn overlegent, — „den bør en omgaaes varlig.“

„Ja — sier De det! Oprigtig talt, — jeg tror ikke, det er det, menneskene maa være mest ræd for. Naa, ja — ser De, — saa fik hun arbeide hos mig. Skrive i avisen vilde hun og, — men det er svært, hvor ubehjælpelig hun er med pennen. Men en dygtig typograf er hun blit. Saa stod hun da inde i trykkeriet, og jeg sat paa kontoret og skrev og brukte saksen, og ret som det var, saa kom hun ind til mig, og saa fik vi os en passiar. Og jeg skal si Dem, — det var stundom fest inde paa det svarte kontoret. Det var stundom høit til loftet og vidt omkring. Det var, som vi saa de blanke stjerner over os. Og vi syntes, vi saa langt tilbake, langt ind i svundne tiders graa, og fremover vek taakerne til side, og vi saa morgenrøden dæmre langt, langt borte. Ja — det var store stunder. Jeg fortalte; for jeg har set en del, skal jeg si Dem, lært meget — og gjennemlevet en del i mine dage og, — ja ogsaa tænkt over litt av hvert. Men det var ikke det, som gav slik klarhet over os. Det var hendes troende sind det, det sind, som De saa taapelig har git slip paa og sluppet frost ind over.

Ja — det var hendes rene, blanke, jomfruelige sind, som gav høihet og fred. For hun hadde nok lidt adskillig paa sin vis; men troende og ren av sind, det var hun endnu, og gnistrende av begeistring for det, som var sandt og ret; ikke for det, folk sa var ret, men det, hun selv følte var ret. Og hun frygtet intet. Nei — hun hadde det rene sinds begeistring.“

Han reiste sig og gik frem og tilbake; stanset og strøk sig over panden. Torbjørn sat og støttet haken i begge hænder og saa stille paa redaktøren.

„Naa —," — Løvsli slog ut med haanden, — „jeg merket jo allikevel, at der var noget i veien. Hun var ikke glad længer. Og det var ikke bare det, at der stundom kunde være noget bittert mistroisk i hendes sind, — for det merket jeg sjelden, naar vi var sammen. Men hun var nervøs og let til taarerne. Hun var blit en voksen kvinde. Hun vilde ha nogen at holde av. Ikke bare store ideer, for det er for smaat for et kvindehjerte. En mand kan til nød leve for en sak, for mændene er ikke større. Men kvinderne, de maa leve for levende mennesker, de. For kvinderne — de eier endnu saa ubegripelig megen sjælsvarme. Og Anna vilde ha nogen at holde av, nogen at elske. Og hun vilde ha smaa børn, som kunde krype rundt omkring hende. Men hun hadde slet ingen at holde av. Og saa var det, at De kom."

Redaktøren gik igjen frem og tilbake og strøk sig over panden. Av og til rystet han bedrøvet paa hodet.

Torbjørn fulgte ham med øinene. Saa sa han, — og hans stemme var rolig og vemodig:

„Saa var det, at jeg kom — —"

„Ja, — det var saa," — redaktøren satte sig; „hadde jeg bare set Dem først, saa hadde jeg skjønt, hvor farlig, det var og hadde hindret, at dere møttes. For saa tiltrækkende, som De var, fuld av indbildte meninger, let i sind og fort begeistret, saa kunde en jo skjønne, hvordan det vilde gaa hende. Men at

De skulde bære Dem saa enfoldig ad, — det skulde en ikke ha trodd. For jeg tror ikke, De er ond.“

„De bare tror det —,“ Torbjørn smilte usikkert.

Løvsli lænet sig fremover bordet og sa:

„Ser De, — jeg har set saa mange unge mennesker i min tid. Netop slik før de har faat fast form. Før de har faat præg endnu. De er bare tilfældigheter. Saa kommer livet, saa skal de i formen og faa præg. Men i den tid — i overgangstiden — er de nogen farlige fyrer.“

„Og en slik farlig fyr er altsaa jeg?“

„Netop ja! Eller rettere var. Jeg tror ikke, De er saa farlig nu længer. Men De var saa ufærdig. Og ensom. De var saa fuld av uklare ideer og med længsler bort fra Deres egne ideer, med længsler efter ro og fred. For der har været saa alt for meget radikalisme en tid utover nu — saa'n i de sidste tyve aar. Og nu skal vi ovenikjøpet døie, hvordan radikalerne med daarlige maver faar al den gamle radikalisme op igjen, — jeg forstaar saa godt, at folk mister appetiten. Og socialismen har en faat saa like ind paa livet — et hett pust fra en smelteovn; det er virkelig saa rimelig, at folk nu vil ha fred. Slik var det med Dem, men De visste det ikke, De gik omkring som en radikal avis uten abonnenter. Og saa møtte De dette pikebarn, det var straks en abonnent. Hvordan kunde De vite, det skulde gaa saa rent galt! De visste jo intet om Dem selv. Nei — opgi De den virksomhet. Og allermindst hører De hjemme blandt os, som er utenfor. De hører til indenfor, velsignede Dem, vær De glad for det. De er for skjær

i huden til at fryse og ha det ondt. Og De er for selskapskjær til at fri Dem for løgne og fordomme. For det er først længe efter, at der kommer nyt liv efter løgnene; det føles til at begynde med som ensomhet, naar en kaster løgnen overbord. Og De duer slet ikke til politiker. De har i høiden et politisk konversationstalent. Nei — De er netop en høist tiltrækkende privatpersonlighet."

„De gir mig et vakkert skudsmaal."

Løvsli rystet alvorlig paa hodet.

„Tro mig, — det er stor og alvorlig ment ros, naar jeg sier, at De har et helt privat sind. De blir først Dem selv i Deres egen stue. Jeg skal slippe at se Dem med en falsk titel, se Dem hængt ut som en valgplakat. For — ikke sandt? — en slik offentlig personlighet med bare offentlige meninger, det er ikke av det gode. Slike som paa gatehjørnerne trykker arbeiderne i hænderne, forat det skal sees av alt folket. Slike, som har faat noget underlig arbeidervenlig i bukserne, — noget jasket om benene! Eller de glødende, — slike, som er begeistret for folkeforsikringskomiteer, slike med pludselig dirrende stemmer! Vær glad, De ikke blir en slik en! Hold Dem til den gamle verden, til de gamle, evig uforanderlige løgne, dem menneskene altid har trøstet og hygget sig med. Ingen av eder — hvad navn I gir eder — aner jo allikevel fremtiden. Ingen av eder kjender den stille menneskelige frigjørelse, som er ny for hvert menneske, og som naar sit maal ved at fuldbyrdes i hvert nyt menneskesind, enten vi saa lever i den ene eller den anden statsform!"

„Saa langt skulde altsaa ikke jeg kunne komme?"

Løvsli saa rolig smilende paa ham:

„Der er en liten flok mennesker, som av livet likesom er sat utenfor. De har en bitterhet i sin sjæl, som maa overvindes. Ens sjæl kan brænde av et ulægelig saar, eller ens sind kan bittert føle uoverensstemmelsen mellem evne og verdslig energi; eller en kan være saa ensom i sind, at en ikke kan leve i samfund med mennesker; eller kanske en er saa styg, vanskapt kanske, at en blir sat utenfor; naaja — et eller andet som altsaa satte en utenfor. De fleste slike mennesker blir bitre, eller de søker at døve smerten. Men nogen faa arbeider sig igjennem — baade smerten og bitterheten — og ensomheten. Og de kommer til den store, milde forsonlighet med sig selv, livet og al verden og med Gud med, hvis de tror paa ham. Ja, til den store forsonlighet, som tør tilgi og tør dømme. Vi ser uretfærdigheten og kjæmper mot den til døden; men vi kan ogsaa forstaa den uretfærdige. Vi dømmer løgnen, vi forfølger den til dens mindste kroker. Ja — løgnen tør vi dømme, — men hvor er det ikke vanskelig at vite sandt. Det meste, vi nu forstaar, er løgn, det har jo været sandt engang, slik at det for menneskene var livsens sandhet. Det, jeg nu tror, er sandt, — det er den løgn, som frie mennesker om en 100 aar vil fordømme og forfølge. Disse mine øine, som nu tror at se saa godt, de har feilet tusen ganger; den, som søker, skal finde løgnen. Sandheten er ikke. Sandheten er bare kampen mot løgnen!

Slik vinder vi over livsens bitterhet, vi faa. Og

vi kjender hinanden, straks vi møtes. Vi har vort fædreland overalt, vor slegt overalt, hvor der lever mennesker. Vi har ikke politik, ikke rike og fattige, ikke kirke og intet andet samfund end vor enighet. Vi skal ikke stifte noget rike, noget samfund eller nogen religion. Vi tror ikke paa nytten av nogen samfundsforandring, under den nye ham er det det gamle liv. Men vi tror paa vekst i menneskesindene. Vi tror, at menneskenes evne til at bli lykkelige vil vokse. Intet er evig uten bevægelsen fremad, den tror vi paa. Men derfor maa ogsaa smerten være i tiden; den er tidens kamp for at komme fremad. Smerten er alle fordommes død, den er livets frigjørelse. Og engang vil menneskene holde op at lide, fordi hvert barn vil være født til frigjørelse. Hvor længe til —? Kanske længere end et menneskesind kan tænke tiden. Men imedens lever vi i bevægelsen fremad. Maaske, — hvem vet, — er den alt, er den maalet. Og vi, — som staar i lidelsen, længst fremme, — vi kan bare speide fremover i tiden og drømme om lykkens morgenrøde for de kommende slegter."

— Løvsli blev sittende og se frem for sig. Av og til fugtet han læberne og strøk sig over panden. Torbjørn sat endnu og støttet haken i hænderne.

Saa med en gang rystet Løvsli paa sig, han strakte armene ut og rettet sig op. Saa rystet han paa hodet og blinket med øinene. Han tok igjen sin cigar, smattet paa den; den var gaat ut, han tændte den igjen. Torbjørn skottet hen til ham.

„Dit," — sa han og førte haanden utover, — „dit skulde jeg aldrig kunne komme?"

„Nei," sa Løvsli haardt; „nei aldrig! Unge mennesker som De kan nok begynde med en saar følelse av livets uretfærdighet, en vag smerte, naar de tænker paa, hvor mange det er, som lider, en ung brændende uro ved de uklare suk, de tror at høre stige op fra livets dybde. Men om litt, — naar det virkelige liv faar tak i dem, saa kommer unge mennesker til ro. Deres smerte og uro former sig til meninger, de faar en overbevisning. Enten mener de, at verden er en skidt forretning og bør sættes under konkurs til paaske, eller at man ialfald til den tid bør sprænge samtlige konger og prester i luften. Eller de faar den overbevisningen, at verden klarer sig nok, hvis vi bare til gavns holder paa vore konger og prester. Slikt er ganske likegyldig. Tingen er, de har faat en overbevisning, de er kommet til ro, de er sikre. Kort sagt, de har faat et program, — de er døde!"

De sat en stund ganske stille; redaktøren røkte ivrig, hans røde ansigt skinnet gjennem en bølgende, blaagraa røkmasse. Saa reiste Torbjørn sig og stillet sig like overfor redaktøren, — han støttet begge hænder mot bordplaten:

„Hvad vilde De mig egentlig i kveld?"

Løvsli saa forvirret paa ham og smilte usikkert. Han famlet i sofaen efter hatten.

„Hvad jeg vilde, — jeg vet virkelig ikke længer. Jeg tror, jeg vilde De skulde forstaa, — ja — jeg tror, jeg vilde søke at forklare Dem —," han saa forvirret paa Torbjørn, reiste sig og satte hatten paa og tok den av igjen. Saa rystet han sig, stod og snudde litt paa hatten og smaalo:

„Naa — vi møtes vel ikke oftere i slik fortrolighet, og det er vel sidste gang, vi to taler sammen slik paa tomandshaand. Vi gaar hver vor vei. De vil snart gro fast i lykkeligere forhold, og jeg ønsker Dem alt godt. Men naar De hører de mange borgerlige ord, de mange spottens ord om vore dumme drømme, — saa tænk Dem om og husk. Husk to brændende brune øine og husk, hvad jeg har sagt idag! Og naar De begynder at føle Dem forvisset om, at verden er skapt til jevn, stille hygge, — naturligvis med visse skyggesider, som en komite bør overveie, — saa husk de brune øine, husk en ildsjæl, som altid vil eie de blanke drømme, og husk, hvad jeg har sagt idag! — — —

— — Tak for i kveld"

Han nikket og gik.

Torbjørn stod alene igjen.

XIX.

Torbjørn stod alene igjen!

Alene, ja, alene! Stængt ute, fordi han ikke duet, de kunde ikke bruke ham, han var en slik jammerfuld stymper, som bare længtet mot ro og fred!

Alt, hvad han før hadde sagt, alt, hvad han før hadde kjæmpet for, det skulde altsaa bare være løgn, humbug — —?

Nei, — det kunde ikke være sandt. Dette forfærdelige menneske kunde ikke ha ret. Han vilde bort fra disse kolde, snæverhjertede mennesker og

deres slimede foragt. De kunde ikke forstaa ham, de kunde ikke forstaa hans videre, fordomsfri menneskekjærlighet, som i sin overbærenhet omfattet alt og alle.

Men samtidig sa han til sig selv, at som han hadde løiet før for sig selv og de andre, slik løi han nu igjen. Det var løgn med hans radikalisme, og nu var det likesaa meget løgn med hans overbærende menneskekjærlighet. Eller meget, meget værre. En ren og kraftig løgn hadde endda ikke været saa farlig; men han løi saa pyntelig halvt; det var altid litt sandt, litt selvforsvar.

Nei — for ham gjaldt det bare at glemme. Glemme alting dengang, glemme alting nu. Ny løgn — ogsaa bare glemme.

Humbug, sa han til sig selv. Dette, at han dænget sig selv til med skjeldsord, dette, at han sa, alle hans ord og tanker var løgn, — det sa han jo bare, fordi der var lindring i det, en slags sjælebod, likesom for at fylde ut tomheten i sindet med spot og anger — —

Han gik op og ned gulvet og rundt omkring, og av og til slog han næven i bordet, saa det sved. Tilslut krøp han helt op i sofaen. Han frøs og trak et teppe over sig.

I virkeligheten, — naar sandheten skulde for en dag —, saa var det ham, som var forraadt, vildledet. Var det ikke bare ord av løgn, hans far i sin tid hadde indgit ham? Var ikke den store begeistring bare en drankers løgn? Var ikke al hans radikale avisskriving en løgn, som de hadde lokket hans ungdom til? Var ikke tilslut historien om

Smith en løgn, Anna hadde lokket ham med? De hadde kanske alle — fra faren til Anna — trodd paa sine løgne, — det gjorde dem bare saa meget farligere.

Igjen husket han hin kveld ute mellem skjærene. Ja — slik hadde det været med ham. I nattens mørke og i havets halvlys var han lokket for langt ut og hadde ikke kunnet finde ind igjen til land. Han hadde været saa nær ved at gaa under der ute paa det ensomme hav. Hvor glad hadde han ikke været, da han saa rutebaaten og skjønte retningen. Der hadde været noget saa trygt ved den sikre, stø rutebaat med de mange lys.

Nu var han igjen lokket ut i ensomheten. Redaktøren — det forfærdelige menneske — hadde vist ham retningen indover. Vist ham den vei, han nu gjerne hadde rodd sig, bare ikke den anden hadde set den og saa gement bespyttet den.

Men forgaa i ensomheten — nei, det vilde han ikke. Hvor gjorde ikke ensomheten menneskene graa og gamle! Og onde! Nei — ensom vilde han ikke være. Tilbake til menneskene.

Aa — frelse ut fra disse tanker! Fri mig ut fra dette tunge minde! Hvorfor kom jeg herned, hvorfor hændte dette mig, jeg, som intet heller vil end leve i fred med menneskene!

— — Om en vilde lægge en kjølig haand paa min pande. En hvit, kjølig haand, som laa ganske rolig. Og saa selv faa sitte og se ind i to rolige, blaa øine. For fred.

Om han gik til hende nu. Bekjendte alt, uten

svig, gjemte intet, gav hende hele sin sjæl og bad om fred tilbake.

Hun vilde kunne gi ham fred, hun vilde kunne gi ham tillid og ro.

Aa, at gjemme sig i hendes armer, glemme ved hendes mund — —

— Han saa sig ræd om, der han gik nedover gaten. Nu kunde alle se paa ham, nu løp Torbjørn Hille fra sine gamle venner og forbundsfæller og over til fienden.

Han smat hurtig op trappen. Men da han stod oppe i den smukke, oplyste gang, stanste han. Og han lænet sig tungt til det spinkle gelænder.

Han saa sig om. Hvor fornem var den ikke, den brede, svakt svungne eketræstrappe! Gelænder og vægger var i hvitt og grønt, og over de store dører var der malet smaa hyrdescener — en hyrdinde, som rækker sin hyrde en rose.

Der var saa stille og fredelig i den brede trappe under det høie loft. Indenfor hørte han en svak støi — som klirren av porselæn. Nu var der en, som spilte paa pianoet — ganske dæmpet, — det var visst Ingeborg.

Langsomt gik han mot døren. Med haanden paa klinken stanste han endnu en gang.

Og endnu en gang husket han aarene hjemme; han saa sin fars store krop vakle mot sovekammerdøren, han saa, hvor farens øine brændte av en uutslukkelig selvtillid. Han saa ham ligge død, like ukuelig med fast mund og den høie, rødflammede næse.

Han hørte „Rotten“ og tanten hviske om kvel-

dene, han saa sig selv fly med sine radikale artikler; han hørte længst forglemte smigerord om hans fine pen, og om hvor dristig han var. — —

— Og han saa endnu en gang redaktør Løvsli staa foran sig, og han saa det voldsomme lys, som skinnet i de stygge øine, og han hørte, hvordan redaktørens røst skjøv ham utenfor, ubønhørlig utenfor — —

— Og endnu engang — mens han langsomt vred dørklinken om, — saa han hende for sig, liten og halt, saa de to brune øine, som ogsaa lyste ham utenfor, bort; han husket hendes begeistring, hendes tro, hendes sværmeriske drømme, — husket alle de første dage og siden hele den lange høst, — saa det alt, visste det var sidste, sidste gang, det var alt sammen forbi, — stirret ind i det sidste sekunds lysning fra de dage, det var som et glimt, — et glimt av brune øine — saa trykket han dørklinken ned og gik ind. —

— — Han fandt Ingeborg ved pianoet. Han stanste og saa paa hende. Saa kaldte han sagte:

„Ingeborg — kjære Ingeborg!"

Stilfærdig sluttet hun spillet, lot det langsomt dø hen av sig selv; saa vendte hun sig om og saa op til ham.

De saa længe paa hverandre, de vilde ikke slippe dette øieblik, før ord hadde talt, et bævende øieblik, som aldrig vilde vende tilbake.

Saa knælte han ned og la sit hode i hendes fang.

„Jeg har længtet saa efter dig," sa han.

Hun la begge sine hænder paa hans hode og hvisket:

„Nu har du mig jo!"

Han kjendte hendes kjølige haand paa sin pande, og han glemte alt, han vilde ha sagt, alt, han vilde ha tilstaat og bekjendt. Han følte hvile og fred, det var deilig at være træt, og det var deilig at glemme. — — — — —

Da de en stund efter stod haand i haand utenfor byfogdens kontor, sa Ingeborg:

„Du kan tro, far vil bli glad; jeg vet, han har ønsket det saa. Ja — nu vil han bli glad!"

Torbjørn kysset hendes haand og tænkte: Ja, nu vil han bli glad, nu har de lokket mig over, nu har de faat det med mig, som de vilde.

Men der var ingen bitterhet i tanken, der var hvile og fred i alt. — — —

— — Byfogden var glad. Og da en forlovelse klarlig er indstiftet av Vorherre til glæde for mange mennesker, fortalte han om sin glæde til enhver, som ønsket at høre paa ham, — og det gjorde hele byen. —

— Skolebestyrer Skarset fik høre det tidlig en morgen, mens han stod ved vinduet og hadde sin morgenbetragtning over byen. Han meldte forfald paa skolen. Han stod bare og stirret utover de svarte, nøkne haver, hustakene og det lille glimt av sjøen ute mellem øerne.

Bestyreren sørget.

Han var ikke vred, han kjendte intet til de gamle befriende følelser av hat og ondskap. Han var bare træt og saa sørgelig vissen.

Mens han stod der og saa ut over den regngraa

by, forstod han — klart og sørgmodig —, at han var en gammel mand.

En gammel mand, for hvem det ikke nyttet at være vred, en gammel mand, for hvem intet var lykkes i livet.

Hvorfor intet var lykkes — det kunde han ikke forstaa. Han gjennemgik sit liv — fra dag til dag —; men han kunde ikke finde, hvor han hadde feilet, han syntes ikke han hadde gjort et uforsigtig eller overilet træk.

Og nu var han en gammel og færdig mand. Det var ikke til at forstaa. Men det var sandt.

XX.

Fru Smith gik stadig hen til vinduet og saa ut i mørket; hun kunde slet ikke forstaa, hvor Anna blev av; nu var det jo allerede langt paa kveld.

Fru Smith hadde lagt alle børnene; nu var hendes hviletid kommet, hun kunde sitte i sin krok og bli glemt, bare sitte og nikke over en haug med strømper, som maatte stoppes. Og mens hun strikket, arbeidet hendes tunge, skrøpelige hjerne efter evne. Først gjennemgik hun dagens arbeide, — om der var noget, hun hadde glemt, — og saa kom alle de sørgelige tanker om børnene, hvad de skulde bli til, hvor bedrøvelig det gik dem, og hvor meget stygt de lærte paa gaten. Og naar hun saa hadde sukket en stund over børnene, skjøv hun det alt sammen fra sig.

Hendes tanker søkte tilbake til de glade pikedage, — før hun kom i tjeneste hos Smith og længe før hun syntes, hun var nødt til at ta imot det ærefulde tilbud at stige saa høit som til frue.

— Og hun husket søndagseftermiddagene, naar hun hadde fri, og hun gik med veninderne — arm i arm — i store flokker gjennem gaterne og nynnet paa „Thora, du maa ikke græde!“ Og sjøgutterne med haarlokken frem i panden kom drivende like mot dem og spærret veien.

— Eller naar hun sat nede paa bryggen i den lyse nat med en blek maane, og elven gled taus og blank — med en liten, skjælvende maane dypt nede, — og vennen sat ved siden og spilte dæmpet paa trækspil og fortalte om sjøen og fremmede hav. — —

— — — Men i kveld kunde slet ikke fru Smith nyde sin skumringstime. Der laa Smith i sengen saa syk, saa rent klein, spyttet og hostet, saa det skar en i hjertet. Og Anna kom aldrig tilbake.

„Kommer ikke Anna snart?“ spurte den syke.

„Nu er hun her paa timen, søte manden,“ svarte fru Smith, og det hadde hun svaret i hele kveld.

Og hun sukket, og skottet av og til hen paa Smith; hvad skulde de leve av, hvis han faldt fra?

Han laa med lukkede øine, han sov visst. Saa kunde hun slukke den store lampe, saa sparte de oljen, og hun saa nok at strikke ved den lille natlampe.

Aa — hvor let en hadde for at duppe av saa sent paa kvelden. — Det var saa stille i huset, nu sov visst alle barna. — — —

— — — I de lyse sommernætter var der altid

nogen sjøgutter, som sat og sang ute paa pieren, — en deilig, bedrøvelig vise, — hun sat i vinduet og saa ut og kunde næsten ikke bare sig for at graate, saa deilig var den.

Hun husket, naar han tok til at synge, han den svarte, — han hadde slik en dyp, bedrøvet stemme — — — —

— — — Fru Smith fór op! Stueuret hadde slaat 12.

Anna var endnu ikke kommet.

Gud hjælpe og trøste — hvor var barnet henne!

Hun kastet et sjal over hodet, skottet hen paa manden, løp over gaarden og banket paa ruten hos nabokonen.

„Kors — Jesu navn — er det dig Line?"

De hadde tjent sammen og hadde bevaret venskapet, ogsaa efterat Line var blit frue.

„Ta paa dig, Kristine, — skynd dig —, du faar sitte hos Smith, mens jeg løper et erende, — jeg maa paa apoteket. Anna er gaat efter doktoren."

Hun visste, hvor let der blev sladder, saa hun passet nøie paa, hvad hun sa.

Men da hun stod i den kolde vinternat ute paa gaten, — saa visste hun slet ikke, hvor hun skulde lete. Men saa husket hun paa trykkeriet, — det hadde altid været hende imot, at Anna hadde hat noget at gjøre med det syndens menneske dernede. —

— Hun ringte paa hos Løvsli, alt det hun kunde. Et vindu blev aapnet, Løvsli stak hodet ut:

„Hvad fanden staar paa? Tror De, De er hos jordmoren?"

„Aa — undskyld, — det er bare mig — Line

Smith. Anna har ikke været hjemme i kveld, og saa tænkte jeg, — De vet trykkeriet —"

„Nu kommer jeg!" Vinduet blev slaat i.

Fru Smith stod alene i kulden og skalv og saa op mot nathimlen, hvor alle stjernerne flimret, — det var saa længe siden, hun hadde lagt merke til, hvor de lyste.

Det skrek i laasen, redaktør Løvsli kom ut, — han var ganske blek.

„Hvad var det, De sa, frue, — har Anna ikke været hjemme i kveld?"

„Nei — slet ikke, og Smith er saa syk, og hun er jo det første og det sidste, han spør efter."

„Og De vet ikke —?"

„Nei — siden hun gik til trykkeriet —"

„Anna har ikke været her idag."

„Men kors, — aa Gud for en ulykke!"

„Hm! La os tænke os om, fru Smith."

„Si mig det likegodt slik, som det er. Er Anna faldt i ulykke?"

„Hvad mener De?"

„Aa — jeg har jo set, at denne Hille har været efter hende. Men derfor skulde hun ikke sørge saa tungt. Jeg skulde saa visst ha tat mig av hende og hjulpet hende, — det er ikke saa let at staa imot, og en skal ikke gjøre ulykken større, end den alt er."

Løvsli stod og gned betænkt sin næse. Saa sa han:

„Desværre — hadde jeg nær sagt —, det er ikke slik, som De tror. Anna er ikke faldt i ulykke — som De sier."

„Men Herregud — hvad er det da?"

„Ja — det er det ikke tid til at tænke over nu. Men hvor skal vi lete? Jo — nu har jeg det. Kom her.“

Fru Smith fulgte lydig. De gik til Taarnuglen.

Men i det hus, hvor Taarnuglen bodde, var der ingen klokke. Og alt det Løvsli rystet i døren, dundret og banket, saa kom der ingen.

„Det Satans bæst, hvor han sover,“ sa Løvsli.

Fru Smith frøs og graat.

„Ja, nu faar vi se —,“ Løvsli slog sin stok gjennem ruten. Glasbeter blinket i stjernelyset og faldt klirrende ned over gaten.

„Gudskelov, det er koldt, saa holder politiet sig inde,“ mumlet redaktøren.

Men i den knuste rute viste der sig en forunderlig skikkelse, — i bare skjorten —, med hvitt, flagrende haar og store, forvildede øine, — og skikkelsen kavet og slog med armene.

Det var Taarnuglen.

Redaktør Løvsli maatte le, saa bedrøvet han var. For det var det ynkeligste syn, han endnu hadde set — Taarnuglen i bare skjorten.

„Det er bare os,“ sa fru Smith.

Men det lot ikke til at hjælpe Taarnuglen. At tyve og røvere slog ruten ind og vilde dræpe ham, — det kunde han til nød forstaa. Men at redaktør Løvsli og fru Smith stod utenfor hans vinduer midt paa kolde vinternatten, det gik over al forstand, og hans øine stod stive i hodet, og han slog med armene og snappet efter saa meget luft, at han kunde skrike om hjælp.

Men redaktøren gik hen til vinduet og sa — langsomt og tydelig:

„Klæd paa Dem, Tønnessen. Anna Smith er blit borte for os, hun har ikke været hjemme idag. Vet De noget om hende? Har De nøklen til boden, saa faar vi lete der.“

Taarnuglen saa længe paa Løvsli, indtil det runde ansigt blev rolig og alvorlig. Saa gik han stilfærdig hen og tok til at klæde paa sig.

Det var bitterlig koldt, Løvsli maatte slaa hænderne sammen.

„De er for tyndt klædt, De fru Smith,“ sa han, han saa, hvor hun frøs.

„Jeg fryser, saa jeg vet ikke av mig,“ hutret hun.

„Men saa løp da, menneske, løp; kom her!“ Og saa gav de to sig til at løpe — kort trav — frem og tilbake foran Taarnuglens hus.

Endelig kom Taarnuglen. Han hadde pakbodnøklen i den ene haand og en tændt lygte i den anden. Han sa ikke noget, men gav sig til at løpe ned over gaten.

De andre løp med — fru Smith snøftende og pustende til slut.

Taarnuglen stak nøklen i den gamle laas, — men saa blev han staaende og se blek paa Løvsli.

„Men laas da op, mand,“ sa redaktøren.

„Den er aapen,“ mumlet Taarnuglen; — „og jeg laaste den, da jeg gik.“

Løvsli kræmtet skarpt og drog sig i frakkekraven: „Kan nogen komme ind uten Deres nøkkel?“

„Der er et knep —“

Løvsli stod litt og saa paa den store dør. „La os gaa ind," sa han.

Den gamle dør knirket og bar sig, da den blev aapnet.

Da de var kommet ind stanste de og lyttet. De hørte et øieblik støien av de flygtende rotter. Saa var det ganske stille.

De pustet anstrengt og kort.

Taarnuglen gik langsomt op over trappen, og de andre fulgte. Men da han var kommet halvveis, blev han saa svimmel, at han maatte sætte lygten fra sig og holde sig fast.

Han maatte mindes engang før, han hadde gaat op denne trap, — og hvad han da hadde fundet.

Saa tok han sig sammen og gik helt op.

Han lyste rundt omkring med lygten. „Anna, — lille Anna," hvisket han, „er du her lille fuglen min?"

De lyttet og hørte, hvor elven slog med tomme slag under boden.

„Er her nogen," hvisket Løvsli. Fru Smith smaagraat.

Taarnuglen stod uviss; men med én gang satte han lygten fra sig og gik famlende hen til kroken ved den store bjelke.

Han famlet forsigtig henover.

Med engang kjendte han noget varmt og vaadt — — — de andre hørte ham hviske, — de lyttet — lyttet — taarnuglen hvisket, — og saa hørte de — det var en som graat — dæmpet, saart — —

„Anna," skrek de begge to.

Men taarnuglen reiste sig og kom dem imøte.

Med skjælvende knær bar han Anna i sine gamle armer. Og han bar hende ned trappen — med fare for at slaa baade sig og hende ihjel — og ut i den friske luft.

Der satte han hende fra sig, og de stod alle omkring hende. Og taarnuglen strøk hende over haaret og hvisket:

„Stakkar, — hun var faldt i søvn, — liten — og saa laaste vi hende inde. Hun kunde ha ligget der og frosset ihjel inat. Men hun maa slet ikke fryse ihjel, — hverken for far eller mors skyld og ikke for onkel Theodors heller."

„Nei," sa redaktør Løvsli, — og hans stemme skalv, — „for saa mistet jeg min eneste og bedste arbeidskamerat."

Anna søkte at svare, — men hun bare rystet og skalv; ansigtet var saa blekt i stjerneskinnet, øinene saa store og blikket saa fjernt, saa fjernt — —

De gik langsomt hjemover, Anna støttet sig til taarnuglen.

„Far har spurt saa efter dig," klynket fru Smith. Anna skalv og stanste, taarnugen hvisket og trøstet.

Men da de kom hjem, kviknet fru Smith til og tok kommandoen. Hun sendte Kristine hjem med en passende løgn at drømme over, og saa tok hun Anna i sine sterke, arbeidsvante armer og bar hende som et litet barn til sengs: „Nu skal du lægge dig. Og saa skal du faa litt varmt i kroppen." Noget varmt var fru Smiths store universalmiddel.

— Da Løvsli og taarnuglen var blit alene, blev de staaende og se paa hinanden.

„Men hvorledes kunde hun tænke sig —," Løvsli slog forundret ut med haanden.

„Hun hadde faat døren til elven op, — jeg kunde se, hun hadde været ute paa balkongen."

„Hm," — Løvsli gik hen til vinduet og saa ut. Og taarnuglen gik hen til det andet, og de blev staaende og se op mod de flimrende stjerner.

Og med en gang sa taarnuglen paa sin stilfærdige, fromme maate:

„Dem inderlig Gud forbande!"

„Amen," sa redaktøren.

XXI.

Torbjørn vaaknet en morgen med en tyngsel i sit sind av, at der den dag skulde hænde ham noget ondt. Han rullet gardinet op og saa ut. Himlen var graa og tung, og blæsten klaget mellem husene. Fra havet hørte han en dump, tung larm.

Og saa med én gang husket han, at idag skulde lærer Smith begraves.

Skolen var lukket i anledningen. Det hadde været under debat, hvorvidt der skulde følges til graven. De fleste hadde været imot, men bestyreren hadde kort og godt sagt, at alle hadde at følge. Torbjørn bad sig fritat, og bestyreren hadde — grættent nok — git tilladelsen.

— Torbjørn gik ut. Den kolde regntunge blæst slog tungt indover byen. Trærne strittet imot med nøkne, raslende grener. — —

— — Snart vilde klokkerne ringe, og de vilde

lægge den døde ned i vaat, kold jord, han for hvem livet hadde været en slik kold regntung dag. Hun vilde staa og se ned i det sorte hul, og hun vilde være ganske alene og ensom. Og hun vilde være den eneste, som sørget. — — — —

— Han drev langsomt gjennem gaterne. Da var der en, som slog ham paa skuldren; han vendte sig, — det var redaktør Barfoed, — hans gamle redaktør fra Kristiania.

Det svirret et øieblik rundt for ham — hans hjem, — tante Kristine, „Rotten" — hele det liv, som var glemt og som var saa langt borte. —

„Er De her?"

„Jeg! Javist er jeg saa, — hm, hm!" Redaktør Barfoed hadde det med pludselig hæs kræmten. „Det var da morsomt at træffe Dem igjen. Jeg kom igaarkveld. For et hul! Jeg kom midt paa natten, forsinket, bekende mørkt, øsende regn — hm, hm — ikke et menneske, — uten to sjauere — ikke en hest — hm."

„Hvad gjør redaktøren her?"

„Hvad jeg gjør her!" Redaktør Barfoed blev høitidelig, han glattet sit sorte kindskjeg; — „jeg er kommet for at vise min ven den sidste ære."

„Saa —," Torbjørn saa til siden, „jeg trodde ellers —"

„Har De ikke læst den —?" redaktøren hævet begge hænder i veiret. „Guds død — jeg sier bare Guds død! Hm, hm! Han var en gang en overløper; men han har sonet sit liv med en stor gjerning. Ja, han har i en sjelden grad gjort sit parti en stor tjeneste. Hm!"

„Jeg vet ikke, om jeg forstaar —"

„Men vet De det da ikke! Har De ikke læst den? Jeg sier bare Guds død!"

„Jeg vet intet, jeg kjender ikke til noget," sa Torbjørn tvert.

„Aa — er man saa uvidende —." Barfoed rettet paa brillerne og sendte Torbjørn et skarpt sideblik. „Følger man ikke bedre med, er man blandt de uindviede. Hm, hm! Ja, — tænk Dem — paa sit dødsleie — med den av feber skjælvende haand, — men næsten overjordisk klar av aand, — skriver han sine politiske bekjendelser. Aapent og ærlig som en mand, — jo netop som en mand — hm, hm — bekjender han, hvorledes det gik til, at han blev en overløper. Bare tænk overskriften: Hvorledes jeg blev en overløper! Og saa bekjender han sin dype skam og sin længselsfulde kjærlighet til sandhet og frihet."

Barfoed stanste og saa visst paa Torbjørn: „Han var er arm, fattig og forfulgt mand," — redaktøren talte ganske lavt. „En martyr —," nu hvisket han, „en martyr — De forstaar —? Tilkommer det os at dømme? Nei —," ropte han ut og hævet begge hænder — „den som angrer, tilkommer det ikke os at dømme. Men dem, som jog ham ind i skammen, dem tilkommer det at dømmes."

Torbjørn svarte ikke.

„Ja, ikke sandt, De er enig? Aa — det er en bekjendelse! Jeg kan ikke læse den uten den inderligste, den heftigste bevægelse. Den holdt mig vaaken nat efter nat. Den vil vække en enorm opsigt. Vi kan ikke noksom vurdere dens betyd-

ning. Og saa at det er hændt i en liberal by —," han smilte polisk; — „hvem husker, at byen var konservativ for 20 aar siden. Hm, hm. Hvad en fæster sig ved, er, at i denne saakaldte liberale by blir en mand forfulgt til døden for sin overbevisnings skyld. Aa — for et vaaben!"

Torbjørn nikket.

„Derfor er jeg her. Som redaktør av vort partis hovedorgan maa jeg vise ham den sidste ære. De gaar naturligvis ogsaa med? Skal vi gaa sammen?"

„Jeg gaar ikke med. Jeg holder mig borte."

„Jasaa," Torbjørn fik igjen et skarpt sideblik. „Jeg tror, De har forandret Dem, siden vi sidst saaes. Hm! — Naa ja — jeg forstaar, — for Dem staar det hele jo anderledes. De har altid været av de sarte, fine sjæle. For Dem spiller den personlige sorg saaledes ind, at De ikke vil blande Dem med mængden. Jeg har jo hørt noget —," redaktøren smilte diskret.

„Ellers tror jeg ikke," fortsatte han, „at De helt ut har forstaaelse av bekjendelsens betydning. Herregud — de politiske martyrer er virkelig saa faa i vore dage. Det gjælder at utnytte de faa, vi har. Men det er sandt, — De ser det ikke slik — ialfald ikke endnu —. De har jo Deres personlige sorg, jeg forstaar — og respekterer. Jeg vil la Dem alene. Jeg skulde op og konferere med redaktør Løvsli, — en ret fiks fyr for en smaabyredaktør at være, men ellers en ubehagelig og ordinær person."

„Jeg er ikke saa sikker paa det."

„Nei — muligens tar jeg feil. Men det er noget ubehagelig, — jeg er ikke sikker paa, at han har det rette, rene venstresind. Ja, ja, farvel, vi sees vel senere.“

Torbjørn hilste taus og gik videre. Han gik op paa en haug og saa ut over havet.

— Under ham laa den lille by indeklemt mellem knauserne, godt gjemt og i ly for stormen der ute. Det var bare et og andet kast fra havet, som pep over husene. Han kjendte byen ganske godt nu. Der laa skolen — bred, styg og skyggende. Der laa Smiths gamle, skrøpelige hus. En hel del sortklædte mænd samlet sig utenfor. Det glinset i de vaate paraplyer. Der laa byfogdens hvite, ærværdige hus — byens smukkeste — med sin rene façade og den store, fornemme trappe. Ruterne blinket som gamle, kloke og selvbevisste øine. Og indenfor gik Ingeborg, hun, som var hans, hun, som var glæden. —

Aa — Herregud — glæden!

Her sat han nu og følte sig fremmed og ensom, som den første dag han var i byen. Den som kunde rømme fra det altsammen — bare bort og være ganske alene.

Det var da saa tungt, saa trist et veir idag.

Trøstesløst tungt kom havet veltende sig indover mot land, hævet sig og sank, indtil det brøt sammen — knurrende og brummende indover landgrunden. Men langt ute — der stod skumsprøiten høit over skjærene, — kridhvitt mot den blygraa himmel. Og utover det graa hav dirret med tungsindig regelmæssighet taakelurens langtrukne ul.

Torbjørn saa langt utover — langt ut til horisontens bølgende linje; regn og blæst lot han gjennemisne sig.

— Saa tok kirkeklokkerne til at ringe — dumpt og træt gjennem regnluften.

Like under ham kom likfølget. En stor, sort orm, som bugtet sig langsomt frem gjennem den trange gate.

Det var da et ubegripelig stort likfølge! Han stirret, og stirret. — saa han ogsaa rigtig? Jo — det var ikke til at ta feil av, — hele byen fulgte!

Se — se! Torbjørn grep med begge hænder fat i den vaate muld, der han sat. Boret neglerne ned i jorden.

Se — se!

Skolebestyrer Skarset og folkeskolens bestyrer var marskalker. De to — netop de to —, som i livet hadde været den døde værst. Nu gik de der foran likvognen og bar de sorte marskalkstaver saa alvorlige og bedrøvede. Se — Skarset gik med hodet paa skakke, — enhver kunde se, han sørget over tapet av sin gamle ven.

Efter marskalkerne kom likvognen — trukket av sorttilhyllede hester. Det var byens bedste begravelseshester, de var berømt for sin alvorlige gravtakt. Hvor flyttet de ikke forsigtig paa benene, sandelig — en kunde se, de sørget, de og.

Kisten var dækket av blomster, og flere av likfølget bar kranser; deilige blomster — Torbjørn kjendte den tunge, søte duft stige op mod sig.

Efter vognen kom presten med fru Smith under armen. Stakkels fru Smith, hun graat oprigtige

taarer, slik som en graater dem, naar en har mistet sin forsørger. De ældste av børnene fulgte. Torbjørn saa sky nedover følget, — nei, Anna var ikke med.

Hele skolen fulgte — børn og lærere — med sort flor om skolefanen.

Og se — se! Like efter skolen kom byfogden. Ja — sandelig — byfogden! Svigerfar, mumlet Torbjørn, han boret fingrene dypere ned i den vaate muld, ja — ja min svigerfar. Se bare — hvor var ikke det smukke ansigt vemodig og alvorlig! Hvor maatte ikke hans sind være fuldt av smukke betragtninger, hvor har han ikke velformede perioder færdig i sin mund, — runde, rullende ord —

Haa, haa! Torbjørn lo.

Efter byfogden kom alle byens honoratiores. Alle sammen. Politimesteren og doktorerne, apotekeren og postmesteren, alle disse mænd, som i livet hadde bespyttet den arme stakkar, som de nu — hjertegrepne og alvorlige — viste den sidste ære.

Aa — at ikke den døde fik se denne ære. Endelig anerkjendt — ikke sandt!

Og Torbjørn lo igjen — længe og sagte.

Men helt bakerst i likfølget — der saa han — sammen med Løvsli — rød i ansigtet og saa sint, at han ikke kunde gaa like — redaktør Barfoed!

Da forstod Torbjørn! Han maatte bøie sig helt fremover og spærre øinene op og stirre. Han maatte se alt paa en gang, han maatte høre hvert skridt.

Likfølget gik saa tungt og ærværdig. Der steg

op til Torbjørn en dump larm av skridt i fast og sikker takt. Bra borger! sa skridtene. Bra borger. bra borger! Fred over den bra borger! De tunge kropper vugget sig i samme takt. Bra borger; de vemodige ansigtsuttryk syntes at smelte bort til intet ved tanken paa den bra borger. Bra borger!

Hvor tunge og taktfulde var ikke skridtene. De traakket ned den febersykes bekjendelser. De tilgav ham dem. Han visste ikke, hvad han gjorde. Vi kjendte ham bedre. Bra borger! Bra borger!

Bra borger sang det i alle skridt!

Torbjørn stirret paa de alvorlige ansigter. Han læste triumfen bak de sørgende miner. Hvem turde nu paastaa, at den døde var en fiende av sin by! En fiende av den by, som gav ham en saa enestaaende ærefuld begravelse!

Bra borger smaldt det fra alle brostenene.

Aa — at ikke den døde kunde se dette!

Presten vilde tale bevægede ord om den dødes borgersind. Tale om, hvorledes vi bør glemme vildfarelser, hvor den rette anger var tilstede. God kristen, god husbond, god far, god borger! Av støv, til støv og atter av støv! Amen!

Jo, jo — lærer Smith fik sig saamen en hæderlig begravelse! Som det sømmer sig en bra, kristen borger!

Aa — herregud — Torbjørn kastet sig overende paa den vaate muld.

Da han igjen saa op, var følget forsvundet bak hjørnet oppe ved kirken.

Han reiste sig. Hvorfor var han ikke gaat

med. Det var jo bare agtværdige folk, som hadde fulgt. Hans egen svigerfar!

Og det var jo blandt disse mennesker, han hørte hjemme. Nar, som han var. Det var jo blandt dem, han skulde trampe takten: Bra borger, bra borger!

Naa — la dem gaa denne likfærd uten ham. Imorgen skulde han følge. Imorgen skulde han blande sig ind i den smukke borgerskare, han hadde længtet efter. Han eiet smilet, blikket og alvoret. Fremforalt alvoret, det rette angeralvor. Ogsaa takten, takten maatte han huske paa: Bra borger! Bra borger!

Jo — han vilde nok bli bra borger!

Han satte sig paa en sten og saa utover det graahvite hav. Saa skumsprøiten langt, langt ute.

Eventyret var ute, sluttet for bestandig.

Det var slutten paa eventyret — denne smukke begravelse. Byen begrov sin døde borger, han begrov sit eventyr, — og begge dele var like løgn!

Torbjørn lo. Og han frøs, saa han skalv. — —

— Han blev sittende, til kirkeklokkerne igjen tok til at ringe. Saa reiste han sig og snek sig bakgaterne op til kirkegaarden. Skottet til alle sider, om nogen skulde se ham.

Kirkegaarden var tom.

Han fandt den aapne grav. Et ensomt og bart sted. Han gik op og saa ned. Regnet sved i ansigtet, muld klæbet sig om føtterne.

Dette var altsaa det sidste for lærer Smith. Saa var ringen sluttet — med en begravelse som hædersborger.

Blæsten pep sig hæs over kirkegaarden. Trærne sukket og gav sig. Et dække over en gravsten klapret og slog med en graa flik.

Det var fuldt av blomster paa kisten dernede. Og der var trillet muld paa de hvite kalaer. — —

Blæsten sprang rundt om korsene og lekte med visne og raatne blomster. Regnet vasket over gravstenene.

Dernede var det begravet — alt det som var for evig tapt!

Eventyret!

Han gik langsomt ned. Han vilde bort. Bort, bort! Han vilde hjem — til hende, — til en, som ventet ham.

Men blæsten la sig imot ham. Hvorfor vil du bort fra kirkegaarden? pep den. Se dig om, her er noget at lære! Se blomsterne, jeg hvirvler væk som dumme minder og forlorne drømme! Se de fattige trækors, som jeg snart har knækket! Og se, se den brune, fugtige muld, som jeg triller med.

Regnet blendet ham i hvasse kast. Bli paa kirkegaarden! Se dig om! Læs navnene paa korsene, jeg har snart vasket dem ut. Saa er der intet mere. Jeg rinder under gravene, se hvor de synker sammen, snart er der ingen gravhaug igjen. Jeg arbeider fort; men det arbeider fortere i menneskenes sind. Læs navnene og se de sunkne hauger! Og se den brune, fugtige muld, som jeg rinder igjennem!

— — Bort, bort, hjem til by og varme! Hjem til hende, som venter, hjem til hende, som gir glemsel!

Og han skyndte sig bort.

Henover den graa, ensomme kirkegaard jog blæsten i kast og klage.

XXII.

Hele formiddagen hadde himlen trykket sig tung og graa over havet og byen. Men ut paa eftermiddagen tok den graa, uldne luft til at løse sig op, og der kom bevægelse i den, og langsomt sænket den sig mot jorden, og tilslut var det, som hadde himlen selv løst sig op i store, hvite flaker, som stilfærdig og let la sig over gater og hustak; skjærene utover svømmet som store, hvite fugler paa den svarte, rolige sjø, og paa hvite øde heier døde alt liv, bare en stilfærdig liten østenvind sukket under et enerkrat.

Det var lørdag før jul, og bønderne gik i gaterne med store reisestøvler og traakket og traakket, og fra øerne var der kommet fiskere og sjøfolk med rutebaaten. De gik med svære skindluer eller sydvester og trampet med sjøstøvler. Og nu under jul var der kommet saa mange skuter ind, baade paa havnen og op igjennem elven, og mandskapet ombord hadde ingen ting at bestille, — de slængte rundt omkring i gaterne eller stod i klynger og lo og sang, og byens politibetjent gik betænkelig til politimesteren og spurte, hvorledes han skulde forholde sig.

„Gu' vet, aa det bærer hen," sa politibetjenten, „flere av dem har allerede positiveligen en liten periode!"

Men politimesteren gik til vinduet og saa, hvor sneen dalte mildt og lunt, og han sa til politibetjenten, at han indtil videre kunde forholde sig avventende. Og det var klokt sagt av politimesteren. Folk moret sig i al uskyldighet med at gaa og traakke den nyfaldne sne sammen til en brun sørpe, og da de var kjed av det og færdig med sine juleindkjøp, forsvandt de litt efter litt. Det var først alle øboerne og allerførst dem, som skulde seile hjem i egen baat. Senere paa eftermiddagen gik der en liten tasse av en lokalbaat; propfuld av øboere og fiskere fra kysten pustet den sig ut og ind alle fjorder og viker og rundt alle øer — med smaa hidsige fløit for hver liten klynge hus, den saa. — Utpaa kvelden blev der en trampen av hester i gaterne og en klang av bjelder, og utover landeveiene og de øde marker lød der rop og hujen i mørket, — det var bønderne, som kjørte hjem. Nu hadde byen bare igjen sjøfolkene fra skibene. De gik arm i arm — glade og litt ustø — og sang en vise om „oh, little Mary". —

— — — Byfogden stod i kontorvinduet og saa sneen dale lunt og koselig ned over byen. — Den mindet ham om den nære jul, om selskap og lune l'hombrepartier, og han vendte sig mot sin svigersøn og vilde foreslaa en liten, munter indvielse av julens kortpartier.

Men han sa ikke noget, han blev bare staaende og se betænkelig paa sin svigersøn.

Torbjørn stod og saa ut. Han saa, hvorledes taaken fra høsten nu langsomt bredte sig ut som et hvitt laken over alt det, som døde.

Og som taaken før hadde stængt for ham, saa

møtte nu hans øine en hvitprikket mur, han kunde ikke se tvers over gaten engang. Det var altid den samme taake, som stængte mellem det som var og det som hadde været, mellem det stilfærdige, rolige liv inden døre og det ensomme sorgfulde livets eventyr med eventyrets spænding og eventyrets digt og drøm.

Byfogden gik hen og la sin haand paa Torbjørns skulder.

„Du er ikke rigtig glad, Torbjørn," sa han.

Torbjørn blev staaende og se ut og undret sig over, hvor alt blev saa stille under de dalende snefnug.

„Hvorfor skulde ikke jeg være glad," sa han dæmpet; „jeg har det jo saa godt og fredelig i alle maater. Jeg staar bare og tænker paa, hvor sommeren er kort herhjemme; men høsten og vinteren er lang."

Byfogden gik frem og tilbake. Saa sa han:

„Hør, min kjære Torbjørn! Dette har paa mange maater været en svær høst for dig. Du har utviklet dig fra ungdom til mand, — det kan stundom føles noksaa bittert. Det kan føles, som gik en fra sommer til høst, — og saa gaar en fra vaar til sommer. Din ungdoms sværmen er forbi, nu har du vundet manddoms ro og magt. Men jeg tror, du trænger ro, trænger at være litt alene. Derfor skal du ut at reise nu. Du skal reise alene, se dig om i verden. Se, hvor stor — og hvor bitte liten den er. Du skal til Rom, til Italien, lære hvad blaa og solklar himmel kan gjøre et menneske til. Naar du har været ute, saa kommer du til Kjøbenhavn, der møtes

vi alle, og saa gifter I jer der. Og der kan vi lægge planer for dit fremtidige liv. Det er ikke noget for dine videnskabelige evner at være timelærer. Naa — liker du min idé?"

„Reise — ja, reise — intet kunde glæde mig mere. Ak, ja — reise bort!" sa Torbjørn og trykket byfogdens haand.

Byfogden nikket; han var fornøiet over, at Torbjørn vilde reise. Reiseluften skulde vifte væk de sidste rester av de gamle tanker.

Torbjørn gik hen til vinduet igjen. „Hvor godt jeg har det," tænkte han, „menneskene tænker for mig, de putter mig i seng, de vækker mig om morgenen; de sier, gaa dig en tur, og jeg gaar mig en tur; de sier, kom med i selskap, og jeg gaar i selskap. Jeg er fuldkommen utlært. Politimesteren roser mig for min l'hombre. Postmesteren er begeistret over mine smukke, poetiske taler. Og alle er saa optat av at glemme min — fortid. Herregud — min elendige, naragtige, taapelige fortid, som ikke var andet end en drøm. Nu putter de mig reisekufferten i haanden og sier reis, og jeg reiser. Og naar jeg har været ute og set mig om i verden, vil jeg glemme alt før — alt fra hine dage, som jeg merker jeg glemmer litt av hver dag; jeg vil komme hjem til glæde for slegt og venner, og jeg vil aldrig mere mindes, at jeg en gang trodde livet hadde et eventyr."

Han fulgte de dalende snefnug. Saa lo han sagte ved sig selv:

„Aa — det er jo latterlig. *Dengang* længtet jeg

bare til et liv, som jeg nu lever; da var jeg ensom og forlatt. *Nu* er det tapte som en drøm, natten har tat og gjemt, som et lys, som er slukket i taaken. Det hele er jo bare til at le av."

Men han lo ikke længer. Han lænet panden mot ruten og mumlet:

„Aa — det er saa uforstaaelig, hvorfor jeg ikke nu er lykkelig."

— —

— Naar det tok til at skumre om kvelden, pleiet Taarnuglen at komme tassende op til Anna. Hun kom ikke længere op paa loftet til ham, og saa kom han til hende. Han sat og passiarte og smaapratet og saa op i taket, og av og til flakset han litt med armene og sa:

„Ja, ja — Anna —, det var de andre dage!"

Senere paa kvelden pleiet saa Løvsli at komme. Han drev frem og tilbake paa gulvet og spøkte med fru Smith og fik hende til at le. Men saa med én gang kunde han føle sig saa træt og bedrøvet, han lot sig dumpe ned i en stol og blev bare sittende og se ut for sig; der blev saa stille i stuen, enhver sat alene og ruget over sine tunge tanker.

Helt inde i kroken sat Anna. Hun talte ikke, hun saa ikke paa nogen. Hun sat og tænkte de samme tanker, — om igjen og om igjen tænkte hun dem. Skam var føiet til skam, sorg til sorg. Hendes kjærlighet var vraket, lekt med, kastet til side. Hendes livs arbeide var blit forhaanet, spyttet paa av den, hun elsket, og som hun hadde betrodd sig til. Og da stunden kom, da hun skulde fri sig av

skammen, vaske sig ren, — saa hadde hun ikke hat mod.

Men naar hendes tanker kom saa langt, var det som tankerne skyllet frem og tilbake i hendes hode, hun vilde ikke tænke paa den stund, hun orket ikke at mindes den — nei, nei — og hun rystet paa hodet og tok igjen de første tanker, — tankerne fra den gang, hun trodde, han elsket hende.

Men samtidig vokste der i hende en følelse av trods, et hat for alt, livet hadde forspildt for hende. Og bevisstheten om, at hun ikke kunde sitte stille hjemme i fattigdommen, fløt sammen med en trang til at hevne sig paa livet, — en længsel efter at komme ut og slaa ned alt det, som før hadde været hende for mægtig. —

— — — Bønderne var reist med sit juleindkjøp, da Løvsli forlot kontoret for at gaa op til Smiths. Sneen faldt saa fredelig og let, og der var julestemning i luften.

Taarnuglen var allerede kommet. Han fortalte fru Smith med sin blide, sagtmodige stemme for tiende gang, om den tid han reiste til Hamburg. Taarnuglen fortalte meget kjedelig, og fru Smith nikket, gjespet og sa „jasaa".

Løvsli gik frem og tilbake paa gulvet. Saa gik han hen til Anna og la sin haand paa hendes hode.

„Ja, barn," sa han blidt, „nu skal du reise fra os. Du har faat plads hos redaktør Barfoed. Det er litt til at begynde med, du kommer dig nok snart frem."

Anna reiste sig og blev staaende og se alvorlig

paa Løvsli, Saa nikket hun frem for sig, hendes læber bevæget sig.

Litt efter hvisket hun:

„Tak! Det skal bli deilig at faa arbeide. Jeg tror, — jeg haaper —, jeg endnu har noget at arbeide for."

„Det har du, barn," sa Løvsli alvorlig; „du er ikke av dem, livet knækker. Jeg tror, du gaar en større tid imøte end den, som vi har levet. Hvem vet — kanske du vil bli blandt dem, som faar se den nye tid gro. Blandt dem, som skal være hevnere, befriere og gjenreisere. Og blir det ikke dig og din slegt, saa er du ialfald med blandt dem, som baner veiene. Og glem ikke saa, hvad du lærte som barn — av mig, av Tønnesen der, av ham, som er død, og av ham, som er levende død!" — —

— — — — —

— Taarnuglen arbeidet sig opover gaten, det gik tungt i al snesørpen. Det regnet fint og gjennemtrængende. Av og til flakset han bedrøvet med armene og saa op i luften. Han hadde netop fulgt Anna ombord.

Da Taarnuglen skulde rundt det glatte hjørne ved telegrafkontoret, møtte han byfogden.

Byfogden hilste:

„Har De været nede og set dampbaaten gaa, hr. Tønnessen?"

„Jeg har været nede og fulgt Anna Smith ombord," mumlet Taarnuglen, han kunde ikke fordra byfogden.

„Jasaa! Ja, imorgen er det min tur at følge, — min svigersøn reiser over Kjøbenhavn til Rom.“

„Saa,“ sa Taarnuglen langt.

Byfogden nikket venlig og gik.

— Taarnuglen puslet sig videre i sneslapset. En reiste til slitsomt arbeide der inde i Kristiania, en paa fornøielsestur til Rom! Naa ja — slik var jo verden.

Han gik ned til boden og krøp op trappen. Han hørte duerne flakse paa taket, det var visst koldt for dem derute. Han lukket op døren til balkongen, og straks var de der, flaksende og trippende ind over gulvet, indtil de samlet sig i den lune krok paa den store bjelke.

Taarnuglen saa paa dem, — der de satte sig paa bjelken. Og han tænkte paa Anna, som saa ofte hadde sittet der — —

— Nu var han ensom —

Han gik ut paa balkongen.

Taakegraat var alt, han kunde se. Den graa, tunge sjø, skjærene og øerne utover; og den graa, tunge himmel. —

Ute mellem øerne steg en svart røk til veirs og trak sig langsomt gjennem taaken og indover mot land. Det var røken efter dampbaaten.

— Der reiser Anna, tænkte den gamle.
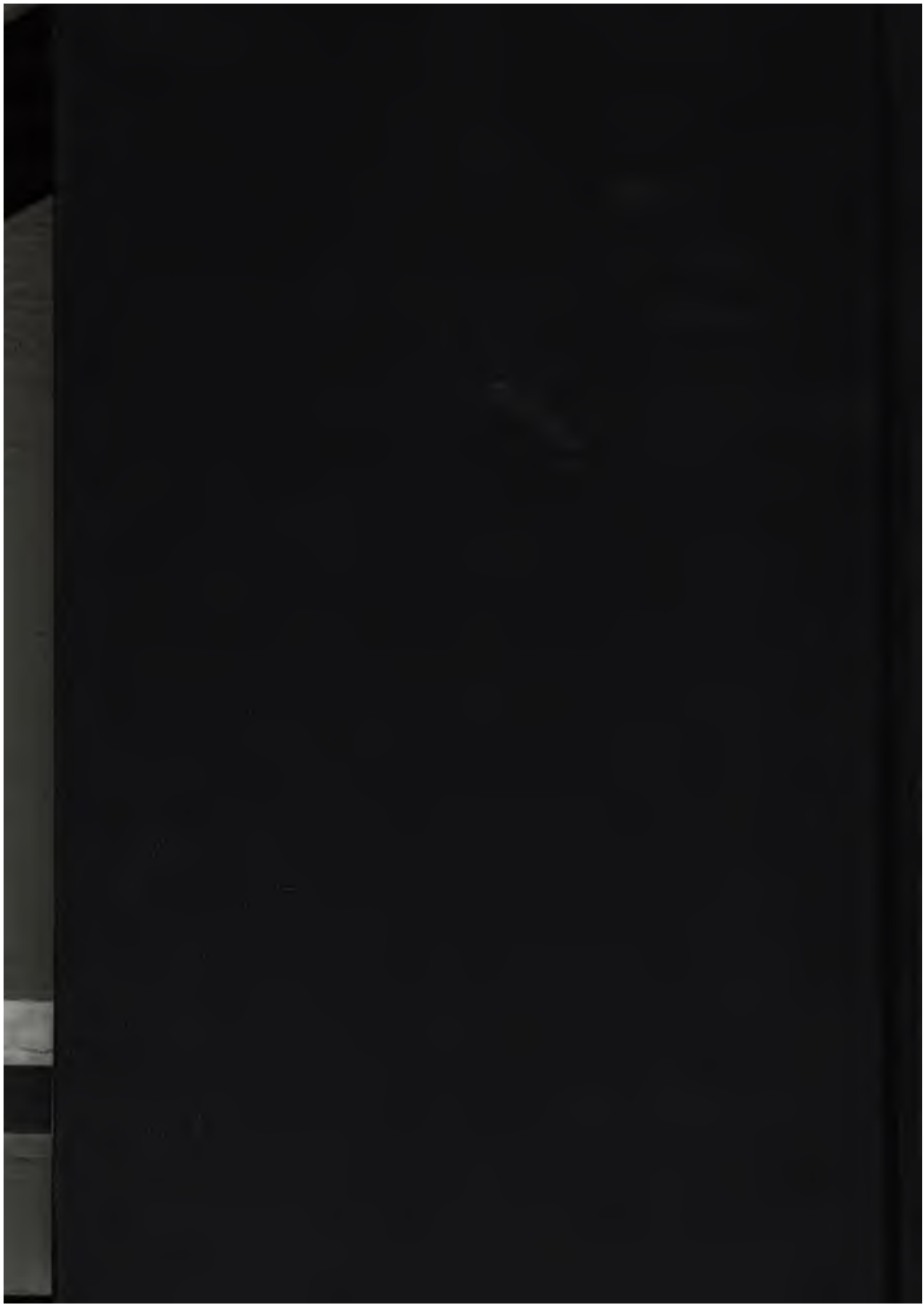
Og Taarnuglen saa mot himlen og flakset med armene, — ganske som han vilde flyve.